

DEMOKRASİ SÜRGÜN EDİLİYOR

Milli Güvenlik Kurulu'nun, Genelkurmay Başkanı'nın ve Başbakan'ın tehditlerinden sonra, Güneydoğu'da sürgünlere de başlandı. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde, devlet zoruyla insanların yaşam yerleri değiştiriliyor. İçişleri Bakanlığı şimdilik durdurduğunu açıkladı. Ya sonrası?.. Hâlâ evler yakılıyor, insanlar işkence görüyor. *(Sayfa: 6)*

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ 18 10-23 EYLÜL 1989 1500 LİRA

adımlar

GEÇMİŞİN ONURUYLA GELECEĞE UMUTLA 10 EYLÜL

"10 Eylül gibi tarihsel bir günü kutlarken, öte yandan TBKP üzerindeki yasağın hala sürüyor olması açık ki çelişkili bir durumdur. Bu çelişki bugünkü Türkiye'nin bir aynasıdır. Ülkemiz, çelişkili bir süreç içinde, önemli kararların alınacağı günlere doğru, hızla gidiyor... Birlik sürecini güçlendirmek için bugünden ve yalnız sözde kalmayan adımlar atmaksızın elde edilecek her kazanımın da eksik ve yetersiz kalacağını unutmayalım. Türkiye'nin gereksinimi çağdaş, modern, güçlü bir komünist partisinedir. Böyle bir parti ancak hepimizin gücünü, yüreğini, aklını ve becerilerini birleştirmekle kurulabilir..."

ŞİMDİ GENEL AF!

Nevzat Helvacı, *"Batı'da af çıkmıyor" diyenlere şu yanıtı veriyor: "Getirsinler Avrupa'daki koşulları Türkiye'ye, burada da af çıkarmasınlar."*

▶REJİM SORUNU

Hem iktidar, hem muhalefet boşluğundan söz ediliyor. Boşluk nasıl dolabilir? Cumhurbaşkanlığı seçimi ve erken seçim ne zaman, nasıl olmalı? Türk-İş, Hak-İş, ÇGD Cumhurbaşkanlığı seçimi için ne diyorlar? *(Sayfa: 4-5)*

▶"GENEL AF GEREKLİDİR"

Nevzat Helvacı genel af konusunun İHD'nin gündeminde olduğunu belirtiyor. Daha önce toplanan 150 bin imzanın akıbetini soruyor. Nasıl bir af?.. *(Sayfa: 10-11)*

▶TBKP YÖNETİCİLERİ DÖNÜYOR

TBKP yöneticileri ve bir grup politik göçmen bu ay içinde yurda dönüyor. Aileleri ve yakınları onları karşılamaya hazırlanıyorlar. TBKP Başkan Yardımcısı Karaca, dönüş kararının nedenlerini ve olası sonuçlarını anlattı. *(Sayfa: 12-13)*

▶KİTAP: GÖRKEMLİ BİR ANIT

Mis Sokağı cinayeti, bilgiye, araştırmaya, aydınlık düşünceye yönelen insanların kenetlenmesini sağladı... *(Sayfa: 18)*

Harb-İş İstanbul Şubesi Genel Kurul öncesi

Delege seçimleri sancılı

Adımlar (İstanbul)-Genel Kurulu'na hazırlanan Harb-İş Sendikası'nın İstanbul Şubesi'nde delege seçimleri işverenin ve sendika yöneticilerinin çeşitli oyunlarına sahne oluyor.

Deniz **Dikimevi, Jandarma Dikimevi** ve **Kara Kuvvetleri Komutanlığı 1 No'lu askeri** dikimevinde yönetmelik çiğnenerek oy tasnifi sırasında gözlemciler dışarı çıkarıldılar. Sandık başında yalnızca eski yönetimin seçtiği kişiler kaldı. Tabii seçimi de onlar kazandı.

21 Ağustos'ta Zeytinburnu Ağır Bakım ünitesinde aynı oyunlar oynanmak istendi. Fakat işçiler sandığa sahip çıktılar ve açık sayımda direttiler. Yöneticiler, "Can güvenliğimiz yok" gerekçesiyle seçimleri iptal ettiler. 12 delege adayını da seçimleri engelledikleri gerekçesiyle Sendika Merkez Disiplin Kurulu'na verdiler.

Taşkızak Tersanesi'nde 23 Ağustos'ta yapılan seçimlerde işçiler sandık tasnif kurulunun keyfi olarak belirlenmesine karşı çıktılar. Tasnif kurulunun işveren tarafından bir genelgeyle ilan edilmesini kabul etmeyen işçiler direnişe geçtiler ve saat 10'da başlaması gereken seçimler, ancak saat 15'te, gözlemcilerin sandık başına kabul edilmeleriyle başladı. Oylamanın başlamasından hemen sonra gözlemcilerin zorla salondan çıkarılması üzerine, işçiler seçim mahallini işgal ettiler ve saat 15'te işveren seçimi iptal ettiğini duyurmasına kadar oy kullanmadılar. Direniş seçim başladığı sırada kullanılan oyların yemekhanede yakılmasıyla sona erdi. İşçiler, **"Gizli atlığımız oylarımızın açık tasnifini istiyoruz. Kendi temsilcilerimizi, yöneticilerimizi kendimiz seçmek istiyoruz"**, dediler.

Tuzla Jeep fabrikasında işçiler sendika içi demokrasinin canlı bir örneğini verdiler. Oylarına ve oy sandıklarına sahip çıktılar ve 14 delegenin 13'ünü aldılar.

İstanbul askeri işyerlerinde çalışan işçiler, **Kasımpaşa Deniz Dikimevi, Balmumcu Jandarma Dikimevi ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı Dikimevleri**'ndeki seçimlerin iptal edilmesi için Genel Merkez'e başvurdular.

Genel Merkez'in çıkardığı Şube Yönetmeliği'nin delegelerin seçme ve seçilme haklarını kısıtlayan maddelerin iptali için Ankara İş Mahkemesi'nde dava açıldı.

21 Ağustos'ta iptal edilen Zeytinburnu Ağır Bakım Ünitesi'nde iptal edilen seçimler 5 Eylül'de tekrar edildi. İşçiler tekrar açık sayım yapılmasında ısrar ettiler. Fakat askerler eski yönetimin tarafını tutuyorlardı. Tasnif odasının etrafını etten ve silahtan bir duvarla ören askerler işçilerin tasnif işlemini izlemesini engellediler. Oyların nasıl tasnif edildiğinin işçiler tarafından bilinmediği bir seçimde eski yönetim yanlısı adaylar 9 delegeden 8'ini çıkardılar.

Seçimlerdeki usulsüzlüğü öğrenen Harb-İş üyesi bir grup işçi 5 Eylül akşamı Harb-İş İstanbul Şubesi'nin önünde toplanarak bir basın bildirisi dağıttılar ve sendika binasının önüne siyah çelenk bıraktılar.□

Başkent'te sosyalist basına DGM baskısı

Adımlar (Ankara)-Ankara DGM Savcıları, sosyalist dergilere karşı sistemli bir saldırı içindeler. Geride bıraktığımız günlerde, **Yeni Demokrasi** ve **Toplumsal Kurtuluş** dergilerinin Ankara büroları, polislerin baskınına uğradı. Dergi bürolarında "karakol" kuran polisler, gelen herkesi "gizli örgüt üyesi" diye gözaltına alıp işkenceden geçirdi. İşkence gören gençlerden biri de **Yeni Demokrasi** dergisinin Antalya Temsilcisi **Haydar Söylemez**'di. 12 Ağustos günü, derginin "Cezaevleri Özel Sayısı"nı dağıtırken Ankara Abdi İpekçi Parkında yakalanıp 1. Şube'ye götürülen **Haydar Söylemez**, burada, 12 Eylül'den beri DAL'da uygulanan tüm işkence türlerini bedeninde yaşadı. İki uluslararası belgeye imza atılmasından ve resmi ağızlardan yapılan onca yalanlamaya karşın Ankara Emniyetinde insanlara hâlâ böyle pervasızca işkence yapılabilmesi, ANAP hükümetinin bu konudaki ikiyüzlülüğünü gösteriyordu. DGM Savcısı **Ülkü Coşkun** ise, "devlet benim" anlayışını sürdürerek, "Ankara'da sosyalist dergilere hayat hakkı tanımayacağını" açıkça ilan ediyordu.

İHD'nin tepkisi

İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi Başkanı **Muzaffer İlhan Erdost**, 25 Ağustos günü bir basın toplantısı düzenleyerek, işkence gören **Haydar Söylemez**'i basın mensuplarına tanıttı. Emniyet'te 11 gün gözaltında tutulup işkence gördükten sonra salıverilen **Haydar Söylemez**'in yanı sıra, çeşitli dergilerden çok sayıda çalışanın ve okurun da polis tarafından gözaltına alınmasını eleştiren **Erdost**, işkencelerin Adli Tıp Kurumu'ndan alınan raporlarla da belgelendiğini vurguladı.□

Tarık Ziya Ekinci'nin tutukluluğu sürüyor

Temmuz başında Türkiye'ye dönen politik göçmenlerden Cüneyt Başbuğ, 4 Eylül'de çıkartıldığı mahkemece serbest bırakıldı.

Barış Derneği kurucusu ve yöneticisi olan Cüneyt Başbuğ, bu davadan yargılanmıştı.

Aynı tarihlerde ülkeye dönen Tarık Ziya Ekinci'nin tutukluluk durumu ise halen sürüyor.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde bulunan Tarık Ziya Ekinci, 1925 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesinde doğdu. İÜ. Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra, Paris Tıp Fakültesi'nde çalıştı. Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi Üyeliğinde bulundu. 1962'de Türkiye İşçi Partisi ve Sosyalist Kültür Derneği kuruluşlarında bulundu.

1965-69 yılları arasında TİP milletvekili olarak TBMM'de çalıştı. 1968-69 arası TİP Genel Sekreterliği'ni yürüttü. 12 Mart döneminde tutuksuz yargılandı. 1975'de TİP kuruluşuna katıldı.

12 Eylül'den sonra gözaltına alındı, tutuklandı. Diyarbakır Cezaevi'nde yattı. Ağır baskı ve işkenceden geçti. En zor durumlarda bile insanlık onurunu yüce tuttu, örnek oldu.

İşçi hareketimizin değerli önderlerinden, aydın insan Tarık Ziya Ekinci'nin kendi ülkesinde özgürce yaşımını sürdürebilmesi, katkılarını yapabilmesi, ülkemizdeki demokrasi mücadelesinede ivme kazandıracaktır.□

Bakırköy Yerel Haber Gazetesi

"Sessiz çoğunluğun sesi olmak için varız"

Küçük Çekmece, Bakırköy, Zeytinburnu, Gaziosmanpaşa, Eyüp, Fatih ve **Eminönü** ilçelerini yayın kuşağına alan **Bakırköy Yerel Haber Gazetesi** geçtiğimiz günlerde bir dizi etkinlik gerçekleştirdi.

15 günde bir yayınlanan gazetenin Genel Yayın Yönetmeni **Yalçın Ergündoğan** etkinliklerle ilgili olarak şunları söyledi: **"Gerek yayınlarımız gerekse de etkinliklerimizle sessiz çoğunluğun sesi olmak istiyoruz, siyasal görüşleri farklı olsa da aynı havayı soluyan ortak sorunları paylaşan tüm insanları kucaklıyoruz."**

Yalçın Ergündoğan'ın verdiği bilgilere göre, Yerel Haber gazetesinin gerçekleştirdiği etkinler ise şunlar:

Yerel yönetimlerin 100.günü ile ilgili olarak Yerel Yönetim birimlerinin yöneticilerinin katılımı ile **Yerel Basın/Yerel Yönetimler Yemekli Toplantısı** yapıldı. Toplantıda **"Katılımcı demokrasi"**'nin egemen olması ve **Muhtarlar Konseyi, Uzmanlar Konseyi** gibi kurumlar oluşturularak belediyelerde temsil edilmeleri istemi vurgulandı.

Karikatürist **Melek Nurlu**'nun **"Çizgilerle Kadın-I"** konulu karikatür sergisi 15 gün süre ile sergilendi.

Gazeteciler Cemiyeti ve Basın Müzesi'nin düzenlediği **"Yerel Basın/Yabancı Basın Sergisi"** nde, 33 ülkeden 250, ülkemizden de 527 yerel gazete arasında Yerel Haber de yer aldı.

Merter/Tozkoparan semtinde Yerel Haber ve semt sakinlerinin ortak düzenledikleri **"Toplu Sünnet ve Şölen"** gerçekleştirildi. Sünnet şölenine Bakırköy Belediye Başkanı **Yıldırım Aktuna**, SHP Bakırköy ilçe başkanı **İbrahim Yener**, **Sosyalist Parti** yöneticileri ve üç bini aşkın izleyici katıldı.

Yerel Haber'in bir aydan uzun bir süredir gerçekleştirdiği bir etkinlik de **"Sefaköy'e Kreş"** kampanyasıdır. Gazetenin yazı işleri müdürü **Berrin Yeşiltepe** ve yedi kişilik girişimci heyet geçtiğimiz günlerde Bakırköy Belediye Başkanlığı'na kreş istemiyle ilgili resmi bir dilekçe sundular. Öte yandan başlatılan imza kampanyasında ise, 4 bin imza toplandı.

Gazete yöneticileri etkinliklerinin önümüzdeki günlerde de süreceğini söylüyorlar. Genel Yayın Yönetmeni Yalçın Ergündoğan etkinlikleri ile ilgili olarak ayrıca şunları belirtiyor:

Diğer yandan, gazetemiz tutarlı, demokrat ve insan haklarına saygılı tavrını da "çifte standartsız" bir şekilde sürdürmektedir."□

Çorlu'ya üstgeçit kampanyası

Adımlar (Çorlu)-Tekirdağ'a bağlı Çorlu ilçesinde E-5 karayolu üzerine bir üst geçit yapılması istemiyle imza kampanyası başlatıldı. Çeşitli meslek gruplarına mensup Çorlular tarafından başlatılan kampanyaya beş binden fazla imza verildi. Kampanyanın organizasyonunu üstlenen ve önümüzdeki günlerde yemekli bir toplantı düzenleyerek Çorlu çevre komisyonu oluşturacaklarını açıklayan grup kampanyanın hedefinin 15 bin imza olduğunu söylüyorlar.

Öte yandan geçtiğimiz günlerde Çorlu'yu ziyaret eden Tekirdağ SHP milletvekili **Enis Tütüncü** ile bir görüşme yapan kampanyacılar, Tütüncü'den destek görmediler. Kampanyayı desteklemeyi ve imza vermeyi kabul etmeyen Tütüncü, **"Böyle bir girişimden önce başvurulacak belli merciler vardır. Bu makamlar konuyu çözemediği zaman bu tür bir girişime başvurulur"**, dedi.

Kampanyayı örgütleyenler ise, "Herşeyi yöneticiler bilir" mantığının terk edilmesi gerektiğini ve yerel yöneticilerin, politikacıların kendilerine destek vermesi gerektiğini belirttiler.□

Çerkezköylüler 1 Eylül'ü kutladı

Adımlar (Çerkezköy)-1 Eylül Dünya Barış Günü Çerkezköy'de halka açık bir toplantıyla kutlandı. Toplantıyı **Adımlar Çerkezköy Temsilciliği ve Otomobil-İş Bölge Temsilciliği** birlikte örgütlediler.

Bir şenlik havası içinde gerçekleşen toplantıya demokratik kitle örgütleri temsilcileri, yerel yöneticiler, siyasi parti temsilcileri ve Çerkezköylüler katıldılar.

Barış, dostluk üzerine söylenmiş halk türkülerinin seslendirildiği gecede Adımlar Çerkezköy Temsilcisi **Hüseyin Öztürk ve Otomobil İş Bölge Temsilcisi** birer konuşma yaptılar. Konuşmasında insanoğlunun yeni bir Hiroşima-Nagazaki yaşamaması için dünya barışına sahip çıkılması gerektiğini belirten Öztürk, şunları söyledi: **"İnsana ve insani değerlere saygılı olan herkesin, tüm demokratik kitle örgütlerinin, yerel yönetimlerin ve siyasi partilerin önünde, barış ve demokrasi kültürünün evrensel boyutlara ulaştırılması için tarihsel bir görev vardır."**□

Gaziantep Halkevi şubesi açıldı

Adımlar (Gaziantep)-Halkevi **Gaziantep Şubesi** 20 Ağustos Pazar günü yapılan bir törenle açıldı. Halkevi binasında 200'ü aşkın kişinin katılması ile gerçekleştirilen açılışta şube başkanı **Mustafa Çolak** Halkevi'nin amacının kültür ve sanat etkinliklerinin canlandırılması olduğunu vurgulayarak, başta gençler olmak üzere geniş kesimlerin bu etkinliklere katılmasını istedi.

Açılış konuşmasından sonra saz ve gitar eşliğinde türküler hep bir ağızdan söylendi.

Ayrıca açılış töreninde Atatürk anıtına çelenk koymak isteyen Halkevi yöneticileri üyeleri ve folklor gösterisi yapanlar polisçe videoya alındı.□

Politik iltica talep eden dört kişi iade edildi

YUNAN POLİSİNDEN TÜRK POLİSİNE DESTEK

Gülenay Öztürkçü (Atina)-Politik iltica istemiyle Yunanistan'a gelen İstanbul **Devrimci Sol davası sanıklarından Hüseyin Şakir Özsomer'in Aleksandrupoli polisi** tarafından Türkiye'ye iadesi Yunan kamuoyunda geniş yankı uyandırdı. İade olayı basında geniş yeraldı.

1979 yılından beri Bayrampaşa Cezaevi'nde bulunan 25 yıla hükümlü Özsomer, sara hastalığı nedeniyle tedavi için bulunduğu Bayrampaşa Devlet Hastanesi'nden kaçarak Yunanistan'a geldi ve siyasi iltica talebinde bulundu. Aleksandrupoli polis yetkilileri Özsomer'in politik iltica talep etmediğini, politik bir davada yargılandığını belirtmediğini, ekonomik nedenlerle geldiği için iade edildiğini iddia ediyor.

Oysa aynı günlerde 3 çocuğuyla birlikte siyasi iltica için Yunanistan'a gelen, adının açıklanmasını istemeyen bayan A. kendisiyle birlikte gelen 3 kürt arkadaşının da **Orestiadi polisi** tarafından Türkiye'ye iade edildiğini, polisin sadece kendi ifadesini aldığını, daha sonra Aleksandrupoli'ye getirildiğinde 29 Ağustos'ta H.Özsomer'le karşılaştığını yazıyor.

A. sohbetimizde Özsomer'in politik tutuklu olduğunu, ifade vermek için tercüman istediğini, Türkçe olarak kendi yazdığı iki sayfalık ifadesini polisin almadığını söylüyor. A. polisteyken Özsomer'in sara krizi geçirdiğini, gönderildiği doktorun Türkçe bilmesi üzerine doktor aracılığıyla siyasi iltica talebinde bulunduğunu söylüyor.

Atina Barosu Anayasal Haklar Komisyonu üyesi av. Yanna Kurtovik tarafından iade olayı kamuoyuna açıklandı. **Devlet Bakanı A.Kanelopulos** Özsomer'in politik iltica talep etmediği için iade edildiğini açıklarken, avukatlar yasalara göre, ülkeye kaçak giren kişinin savcılığa sevkedilmesini, ekonomik nedenlerle gelmiş olsa bile ifadesinin alındıktan sonra yargılanmak üzere suçüstü mahkemesine gönderilmesini öngördüğünü belirtiyorlar. **Kamu Düzeni Bakanı Y.Kefaloyannis**, Özsomer'in ifadesiyle ilgili daha geniş bir soruşturma açılması için emir verdiğini, Aleksandropoli Bölge Emniyet Müdürlüğünün konuyla ilgili bakanlığa gönderdiği bilgilerin doğruluğunun araştırıldığını açıkladı.

Sol Birlik Atina milletvekili, Meclis 2.Başkanı **Maria Damanaki** olayla ilgili meclise soru önergesi verdi. Önergede Kamu Düzeni Bakanın Özsomer ve diğer 3 kürdün hangi koşullar ve işlemler sonucu iade edildiği üzerine parlamentoyu derhal bilgilendirmesini istedi. **PASOK milletvekili K.Kuluris** de konuyla ilgili soru önergesi verdi. Yunanistan'daki Türk ve Kürt politik mülteciler Özsomer'in iade edilmesini protesto ederek Bakanlığın soruşturma açmasını, sorumluların bulunması ve cezalandırılmasını talep ettiler.□

Fransa'da açlık grevleriyle dayanışma eylemleri

Hayri Ata (Paris)-Türkiye cezaevlerindeki açlık grevleri sürerken, açlık grevcileri ile dayanışmak ve baskıları protesto etmek amacıyla **Fransa**'nın bir çok kentinde açlık grevleri ile çeşitli protesto gösterileri yapıldı. Dayanışma grevleri cezaevlerindeki grevlerin bitirilmesinden sonra birer basın açıklaması ile sona erdirildi.

Fransa'nın **Paris, Strasbourg, Lyon, Bordeaux, Dijon** kentlerinde 100'e yakın **Türk ve Kürt** göçmenin katıldığı açlık grevleri çok sayıda **Türk, Kürt, Fransız ve turistler** tarafından ziyaret edildi.

Paris'te 37 kişinin katılımı ile 10 gün süren açlık grevleri **TV 3.kanal** ve **Fransız Komünist Partisi**'nin yayın organı **L'Humanite** tarafından kamuoyuna iletildi. Öte yandan grevin başladığı gün, Komünist Parti parlamento sözcüsü, **Fransız Parlamentosunda İçişleri Bakanı ve hükümetten** grevcilerin isteklerinin yerine getirilmesini istedi. Paris **UNESCO** binasının önündeki grev **Fransa İnsan Hakları Bakanı** tarafından da ziyaret edildi.

Cezaevlerindeki grevleri yerinde görmek ve araştırma yapmak üzere **Uluslararası İnsan Hakları Derneği** tarafından Türkiye'ye gönderilen heyetin Fransız üyeleri Fransa'ya dönüşlerinde düzenledikleri basın toplantısında politik tutuklulara sistematik baskı, terör ve işkence uygulandığını ve bu nedenle de iki politik tutuklunun öldürüldüğünü söylediler. Basın sözcüsü, **"Bu koşullarda Türkiye'de demokrasi ve insan haklarından söz edilemeyeceğini"** vurguladı.□

Çalışma Bakanı'na

"Kıdem tazminatı ile oynamayın"

Adımlar (Kocaeli)-Geçtiğimiz günlerde **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut'un "Kıdem Tazminatının kaldırılması gerektiği"** şeklindeki açıklamaları üzerine Kocaeli'nde örgütlü 11 sendika şube başkanları bir toplantı düzenlediler ve toplantının sonuçlarını bir basın bildirisi ile duyurdular.

Tasarruf kesintilerinin işsizlik sigortasına dönüştürülerek kıdem tazminatının ortadan kaldırılmak istendiğini öne süren sendikacılar, **"Bulgaristan'dan ülkemize gelen göçmenlere 300 bin TL kira yardımı yapılırken, asgari ücretin net 144 bin TL olması, siyasal iktidar ve sermayenin işçi düşmanı politikalarının somut göstergesidir"**, dediler.

Sendikacılar istemlerini daha sonra şöyle sıraladılar:

"Kıdem tazminatı üzerinde oynanan oyunlara son verilmelidir.

Zorunlu tasarruf kesintisi uygulaması kaldırılmalı, yapılan kesintiler hak sahiplerine iade edilmelidir.

Tırmanan enflasyon karşısında eriyen ücretlerin kısmen korunabilmesi ve asgari ücretle çalışmak durumunda kalanların sefalete itilmemesi amacıyla asgari ücretin vergi dışı bırakılmasını siyasal iktidar ve parlamentodan istiyoruz."

Toplantıya katılan ve basın bildirisini hazırlayan sendika şubeleri ise şunlar: **Belediye-İş Sendikası Kocaeli Şubesi, Otomobil-İş Sendikası Kocaeli Şubesi, Otomobil-İş Sendikası Gebze Şubesi, Özdemir-İş Sendikası Kocaeli Şubesi, Özdemir-İş Sendikası Gebze Şubesi, Teksif Sendikası Kocaeli Şubesi, Harb-İş Sendikası Kocaeli Şubesi, Laspetkim-İş Sendikası Kocaeli Şubesi, Kristal-İş Sendikası Gebze Şubesi, Petrol-İş Sendikası Gebze Şubesi, Selüloz-İş Sendikası İzmit Şubesi.**□

Türkiye bugün

Umur Coşkun

"Dünya ekonomisinin bir avuç gelişmiş kapitalist ülke tarafından yönetilmesi önlenmelidir. Üçüncü Dünya ülkeleriyle gelişmiş ülkeler arasındaki uçurumun kapatılması, bu ülkelerin içinde bulundukları ekonomik dar boğazdan kurtulmaları için, evrensel nitelikte bağlayıcı kararlar alınmalıdır. Öncelikle silahlanma politikasının terkedilmesiyle, ekonomik kaynaklar tüm insanlığın gelişmesi yönünde serbest bırakılmalıdır. Çağdaş bilim ve teknolojiden ortaklaşa yararlanılmalıdır. Barışçı politikalar hakim kılınarak ülkeler arası ilişkilerde güçlülerin dayatmacılığının, gerginlik ve çatışmaların önü alınmalıdır. Doğanın korunması, toplumsal ve kültürel gelişme konularında ortak atılımlar gerçekleştirilmeli, bu alanlarda özellikle gelişmiş ülkelerin şimdiye kadar insanlığa verdikleri zararların kefaretini ödemeleri sağlanmalıdır."

Yukarıda söylenenler Belgrad'da toplanan Bağlantısızlar Zirvesi'nde ortaya konan tezlerden bir bölümünü yansıtıyor. Bağlantılı Türk hükümeti ise burada, Bulgaristan göçmenleri ve Kıbrıs gibi, büyük ölçüde kendi çıkmaz ve sıkışıklıklarını ifade eden konularda destek arıyor. Dış politikamız tam bir kel-alaka durum arzediyor.

* * *

Bugünkü hükümet ve onun geçmişteki uzantıları, ülkedeki barış güçlerine, barış hareketlerine karşı hep hasmane davranmıştır. 1989 1 Eylül'ünde de çeşitli yerlerde yapılan Dünya Barış Günü etkinlikleri, idari makamlar ve emniyet tarafından engellenmek istendi. Buna karşılık kimi SHP örgütlerinin ve SHP'li belediyelerin barış gününün kutlanması için gösterdikleri dinamizm ve direnç övgüye değerdi.

* * *

Keşke Türkiye'de bugünkü politik yönetime ilişkin sorunlar, yalnızca uluslararası ilişkiler ve barış alanında olsaydı-diyesi geliyor insanın. Gazetenin hazırlandığı sırada, çiftçiler gaspedilen hakları için yürüyüşe geçiyor, hukukçular en yetkili ağızlardan "yargı bitiyor" diyor, aynı ses üniversitelerden de geliyordu; "üniversiteler bitiyor". Eğer hızla demokratik bir erken seçime gidilmezse, Cumhurbaşkanlığı seçimi buna bağlı olarak çoğunluk iradesini yansıtan biçimde çözülmezse, demokratik kamuoyundan ve emekçi halktan yükselen seslere ve istemlere kulak verilmezse, söz konusu bitiş, toplumun tüm sektörlerine yayılacak gibi görünüyor.

* * *

Milli Güvenlik Kurulu'nun "önemli-önemli" toplantısından sonra ilginç (ve çok tehlikeli) uygulamalar başladı. Karabük Demir Çelik grevi milli güvenlik gerekçesiyle ertelendi. İlerici, demokrat insanlar olağanüstü hal bölgesinden sürgün edilmeye başlandı. Bence mesaj şu: İşçiler olmasa "çalışma barışı" sağlanacak, Kürtler olmasa "demokrasi" gelecek. Birincisi nasıl yapılabilir aklıma birşey gelmiyor ama ikinci konuda bir önerim var. Devletin banknot basmaya alışkın matbaaları biraz da pasaport basarlar, şöyle onbeş milyon kadar. Kürt yurttaşlarımızın eline verilir pasaportları, "soydaşlarına sahip çıkacak" bir ülke bulurlar, bu sorun da biter gider. Bulgaristan'dan bu kadarı da mı öğrenilemedi yani?

* * *

Bu memlekette iktidarlar "sürgün etmeye", sürülenler de "dönmeye" pek meyyal oluyor. Politik sürgünler, "olağanüstü haller, bu hükümetler gelip geçer ama, bu ülkenin gerçek sahibi biziz" diyorlar sanırım. "İşçi-emekçi, Kürt-Türk, eşit ve özgür, bu ülkeyi biz birlikte yöneteceğiz" diyenler başımız gözümüz üstüne.

* * *

10 Eylül, komünist hareketin Türkiye'de 69. örgütlülük yılı. Bu hareketi değişik kollardan, farklı eğilimlerden bugüne taşıyanların tümüne saygı sunmanın tam zamanıdır. Hapishanelerdeki tüm devrimcilere selam ve dayanışma dilekleri göndermenin en iyi günüdür.

Barışın ve demokratizmin, yurtseverliğin ve enternasyonalizmin, aklın, hümanizmin ve sosyalizmin tüm temsilcileri, selam, saygı size.□

Bütün sorunları çözmenin temel önkoşulu

REJİMİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Demokratik bir seçim yasası, demokratik genel seçimler, demokratik bir anayasanın çok geniş politik ve toplumsal katılımla yapılmasını sağlayacak, bir tür kurucu meclis işlevini görecek bir parlamento ve sonra bütün politik akımların ülke sorunlarının çözümü doğrultusunda yarışmasına açık bir rejim.

■ Zülfü Dicleli

Meclis açıldı, önümüzdeki günlerde başkan seçimi yapılacak. Özal ANAP grubuna hakim olabilecek mi? Birçoğuna göre bu sorunun yanıtı Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunu aydınlatacak. Bu arada muhalefet partileri cumhurbaşkanlığı seçiminde nasıl bir tutum alacaklarını tartışıyor. ANAP'ı erken seçime zorlamanın sonuç alıcı bir yolu da bulunabilmiş değil. Kamuoyunda bir "iktidar boşluğu"ndan söz ediliyor. Fakat inisiyatif Özal'ın elinden nasıl alınacak? Galiba asıl sorun bu, "muhalefet boşluğu" doldurulmadan "iktidar boşluğu" nasıl doldurulur.

Niçin bir "muhalefet boşluğu"ndan söz ediyoruz? Muhalefet partileri ısrarla erken seçim talep etmiyorlar mı? Özal'ın, her adımı son aylarda yeni gerilimler yaratan politikasını gerektiğinde en sert şekilde eleştirmiyorlar mı? Bütün sorunlar Özal'ın keyfi, "ben yaptım oldu"cu tutumundan kaynaklanmıyor mu? Bu durumda bir "muhalefet boşluğu"ndan söz etmek haksızlık olmuyor mu?

Soruna olağan bir parlamenter rejimin geleneksel iktidar-muhalefet ikilemi çerçevesinde bakılırsa, elbette oluyor. Ama bu çerçeve ile sınırlı bakış açılarıyla, son aylarda tekrar tekrar yaşadığımız gibi hiçbir soruna çözüm yolu bulunamıyor.

Türkiye'de olağan bir parlamenter rejim yok. 12 Eylül rejimi, birçok ögesi değişikliğe uğratılmış da olsa, daha henüz aşılmış değil. İktidar muhalefet ilişkileri bu rejimde 12 Eylül'ün getirdiği ağır yükün altında biçimleniyor. Bu koşullarda hem iktidar, hem muhalefet kurum olarak büyük ölçüde deforme olmuştur.

İktidarın ve muhalefetin kurum olarak rehabilite olabilmeleri için önce içinde etkide bulundukları çerçevenin iktidar ve muhalefet olabilmek için gerekli şekilde yeniden düzenlenmesi zorunludur. Şimdi sanki böyle bir çerçeve varmış gibi, iktidar iktidarda kalmak için, muhalefet iktidara gelebilmek için çalıştıkça, sorunlar daha da içinden çıkılmaz hale gelmektedir.

Çünkü bu, günümüz için çok sınırlı olan bakış açısı, asıl sorunun, rejim sorununun bütün boyutlarıyla gündeme gelmesini engelliyor. Politikanın gündemindeki sorunların bir bütünsellik içinde ele alınmasını olanaksızlaştırıyor.

ANAP, askerlerin adayı MDP'ye karşı 1983 seçimlerini kazandığı zaman ülkeyi 12 Eylül'den çıkarmayı görev edinmeyip, "önce ekonominin libarelleşmesi, sonra rejimin liberalleşmesi" demagojisinin ardına sığındığında, kendi sonunu hazırlamaya başlamıştı. Yüksek enflasyona, büyük dış borç ödemelerine bir çözüm bulmanın güçlüğünü belki herkes anlayabilir di, ama yasakları kaldırmak, cezaevlerini boşaltmak, herkesin sözünü söyleyebilmesini sağlamak için sonuç alıcı tek bir adım bile atılmamış olması nasıl onaylanabilirdi?

ANAP deneyi açık açık gösteriyor: Rejim sorununun çevresinden dolaşarak iktidarda kalmaya çalışmak, yalnızca kendi iktidarının altını oymak oluyor. Rejim sorunu çözülmeden, istikrarsızlığın aşılması olanaksız.

İktidarın, kamu vicdanında çoktan yitirdiği iktidar olma hakkını kullanmakta ısrar etmesi, muhalefeti de koşullandırıyor. Muhalefet kendi politikaşını kendi programından çok, iktidarın politikasından türetir oluyor. Bu ise halkın sempatisini kazanmıyor.

Çok açıktır: ANAP 26 Mart'ta yüzde 20'ye düşmüştür. Sonraki kamuoyu yoklamaları düşüşün daha da arttığını gösteriyor. Mantıken erken seçim kaçınılmazdır. DYP'de, SHP'de farklı tonlarla da olsa, erken seçim diye zorluyor. Fakat bu yönde halkta hissedilir bir kıpırdanma, bir aktifleşme eğilimi yoktur. Özal'a kimse hak vermiyor, buna rağmen parlamentodaki muhalefet partileri halkın aktif desteğini arkalarına almayı başaramıyorlar. Bu nasıl açıklanır?

"ANAP gitsin, biz iktidara gelelim". Gerek SHP'nin, gerek DYP'nin ana söylemi budur. ANAP'ın niçin gideceği bellidir, ama SHP'nin ya da DYP'nin niçin gelmesi gerektiği hiç de belli değildir.

Oysa halk şu ya da bu partinin değil, demokrasinin iktidara gelmesini, yani rejimin demokratikleşmesini istiyor. Muhalefet partileri ise sorunu bu bütünlüğü ile gündeme getirmiyorlar. Kendi iktidarları ile rejimin yeniden yapılandırılmasını özdeşleştiren bir profil çizmiyorlar.

Erken seçim, cumhurbaşkanlığı seçimi, anayasa... Bütün bu sorunlar, partiler arası politik rekabetle, politikanın geleneksel araçlarıyla çözülebilecek sorunlar değildir. Bu yaklaşımlarla bu sorunları birbiriyle bağlı, birinin çözümü ötekilerin çözümünü de hazırlayacak tarzda ele almak da olanaklı değildir.

▶ *Özal'ın "ben yaptım oldu"cu tutumu karşısındaki "muhalefet boşluğu" doldurulmadan "iktidar boşluğu" nasıl doldurulacak?*

Fotoğraf: Kerem İnanç

Rejimin yeniden yapılandırılması sorununu ana sorun, ülkenin bütün öteki sorunlarını çözmenin temel önkoşulu olarak alırsak, muhalefette ya da iktidarda olmanın temel işlevini bu göreve bağımlı tanımlarsak, halkın beklentilerine ancak o zaman yanıt verebiliriz.

Böyle bir yaklaşım, erken seçimleri demokratikleşmenin yolunun açılması amacıyla zorlar. O zaman mutlaka demokratik bir seçim yasasında ısrar eder.

Böyle bir yaklaşım, öncelikle cumhurbaşkanına 12 Eylül'ün sağladığı parlamenter rejimle bağdaşmayan yetkileri tartışır, onun yetkilerini yeniden temsili düzeye indirecek bir demokrasi projesini öne çıkararak geleneksel-otoriter güçlerin parlamenter rejime müdahale eğilimlerinin karşısında bir baraj oluşturur, cumhurbaşkanlığının, elinde güç yoğunlaştırma tutkusunda olanlar için cazip bir makam olmaktan çıkması için çalışır.

Böylece gerek erken seçim, gerekse cumhurbaşkanlığı seçimi konuları, pratikte hangisi önce olursa olsun, bir ve aynı şeyi hazırlayan kilometre taşları olabilir. Bu, rejimin yeniden yapılandırılmasıdır.

Bu, bütün politik ve toplumsal güçleri çevresinde birleşmeye çağırabileceğimiz, gelmeyeni yalıtlayabileceğimiz somut bir hedeftir. Demokratik bir seçim yasası, demokratik genel seçimler, demokratik bir anayasanın çok geniş politik ve toplumsal katılımla yapılmasını sağlayacak bir tür kurucu meclis işlevini görecek bir parlamento ve sonra bütün politik akımların ülke sorunlarının çözümü doğrultusunda yarışmasına açık bir rejim.

ANAP, cumhurbaşkanını kendi başına belirlemede ısrar ederse, elbette parlamentoda yalnız kalmalı. Ama bu ancak parlamentodaki iki muhalefet partisi ile parlamento dışındaki muhalefet partileri ve geniş toplumsal güçler arasında rejimin yeniden yapılandırılması konusunda bir anlayış birliği oluşursa, kaosa değil de, demokrasi karşıtlarını geriletecek, demokratikleşmeyi halkın aktif desteğini kazanarak hızlandıracak bir gelişmeye yol açabilir.

Demokratik bir rejim ve demokratik bir anayasa hedefi çerçevesinde en geniş mutabakatı sağlamaktan başka çıkar yol yoktur. Bu sağlanmadan yapılacak bir erken seçim de, hiçbir soruna çözüm olmayacaktır.

Çoğulcu bir parlamenter rejim konusunda geniş bir mutabakat vardır. Bu mutabakat doğrultusunda ortak davranışta ısrar etmek gerekiyor.

Bunun yanısıra mevcut mutabakatı daha derinleştirmek, demokrasinin öteki vazgeçilmez unsurlarıyla genişletip ilerletmek zorunludur. Bu halkın, aktif katılımını getirecek boyuttur.

"12 Eylül hukuku"nun bütün kurbanlarını özgür yurttaşlar olarak rehabilite edecek bir genel af, Kürt halkının varlığının tanınmasını ve eşit politik haklara kavuşmasını sağlayacak bir düzenleme, düşünce, vicdan ve örgütlenme özgürlüğünü, komünist partisinin yasallığını, toplu sözleşme ve grev haklarını, dernekleşme, toplantı ve gösteri özgürlüğünü eksiksiz sağlayacak değişikliklerin genel mutabakat konusu olması, ancak bu hakları talep edenlerin, bu uğurda mücadele edenlerin seslerini en geniş kamuoyuna duyurmaları, en geniş kesimleri bu istemlere kazanacak barışçı eylemlerini ısrarla genişletmeleriyle olanaklı olabilir. Bu mücadeleler marksist sol güçler için somut işbirliği alanlarıdır aynı zamanda. Elbette herkes bu sürece kendi özgül katkısını yapmaya da çalışmalıdır.

Mevcut "muhalefet boşluğu" ancak yeni, demokratik bir anayasanın yürürlüğe girmesiyle başlayacak demokratik bir yenilenmeyi, yeniden yapılanmayı başa alan, bütün politik gelişmelere bu hedefe yakınlaşmayı sağlayacak bir tarzda eğilen ve her düzeyde bütün özgürleşme akımlarının potansiyelini bu hedefe seferber edebilen bir yaklaşımla doldurulabilir. Bulunduğumuz her yerde böyle bir yaklaşımı örgütlemeye, yaşama geçirmeye çalıştığımız ölçüde, kalıcı bir rolümüz olabilecektir. □

Şevket Yılmaz, Türk-İş Genel Başkanı

"Cumhurbaşkanı halkoyuyla seçilmelidir"

Cumhurbaşkanı'nın, Cumhurbaşkanlığı makamına, bu makamın yüceliğine ve fonsiyonuna uygun bir oy potansiyaliyle seçilmesini isterim.

26 Mart seçimlerinden sonra, meclis çoğunluğunu oluşturan ANAP, aldığı oy oranı ile böyle bir temsilden uzaklaşmış bulunmaktadır.

Dolayısıyla yapılması gereken, derhal erken seçime gidilerek, oluşacak yeni Meclis'in Cumhurbaşkanını seçmesi idi.

Ne yazık ki bu yapılmamıştır, yapılmayacağı da görülmektedir.

Bu durumda benim önerim, Cumhurbaşkanı'nın halkoyu ile seçilmesidir.

Rahmi Yıldırım, ÇGD Genel Başkanı

"Parlamento yeniden oluşturulmalıdır"

Demokratik parlamenter sistemde, cumhurbaşkanlığı, toplumdaki temel siyasi güçlerin birliğini ve bir anlamda uzlaşmasını temsil eden simgesel bir kurumdur. Ve bu bağlamda cumhurmbaşkanının toplumdaki temel siyasi güçlerin üzerinde anlaşabildikleri ve ülkeyi dışa karşı temsil edebilecek yeteneklere sahip bir kişi olması gerekir. Ülkemizde bu niteliklere sahip çok sayıda yurttaşın bulunduğu bir gerçektir. Türkiye'nin politik sistemi her ne kadar demokrasi değilse de cumhurbaşkanını seçecek parlamento (Seçtim Yasası ve Siyasi Partiler Yasası'yla çarpıtılmış da olsa) genel oyla oluşmaktadır. Bugünkü parlamento, toplumdaki temel siyasi akımların tümünü ve sınıfsal güç dengesini içermediği gibi, adaletsiz seçim sisteminin 1987 seçimlerinde ortaya çıkardığı iradeyi de yansıtmamaktadır. Bu nedenle, hangi talihli kişinin cumhurbaşkanı seçileceği sorunundan önce, Siyasi Partiler Yasası, Seçim Yasası ve öteki yasalarda, parlamentoda tüm sınıf ve siyasi akımların temsilini sağlayacak değişiklikler yapılarak parlamento yeniden oluşturulmalı ve cumhurbaşkanını da bu parlamento seçmelidir.□

Necati Çelik, Hak-İş Genel Başkanı

"Bu parlamento Cumhurbaşkanını seçebilir"

Cumhurbaşkanlığı seçimine girmeden önce 26 Mart yerel seçim sonuçları üzerinde durmakta yarar görürüm.

Bize göre bu seçimle siyasi tablo oldukça değişmiş bulunmaktadır. Bu itibarla erken seçim kaçınılmazdır ve kimsenin takdirinde olamayacak derecede olay nettir.

Ülkenin bir bunalıma girmemesi bakımından, en geç 1980 sonbaharında genel seçimlerin yapılmasında zaruret vardır. Ülkemin menfaati, bize göre buradadır. Ayrıca erken seçim kararı alınmadan seçim sistemindeki çarpıklığın giderilmesinde, yine ülke yararı vardır. Yüzde 25'lik parlamento dışı muhalefeti görmezlikten gelerek, bugünkü yasal düzenlemelerle bir erken seçimin, devam eden tartışmayı başka boyutlarda sürdüreceği açıktır. Bu itibarla, öncelikle Seçim kanunu ve Siyasi Partiler Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra, 1990 sonbaharını geçmemek şartıyla bir erken seçimin, siyasi huzuru temin edeceği düşüncesindeyiz.

Erken seçimle Cumhurbaşkanlığı seçimini birbirine karıştırmamak gerekir diye düşünüyoruz. Bu parlamento Cumhurbaşkanı'nı seçebilir. Ancak, yine gereksiz tartışmalara fırsat tanımamak bakımından, Parlamento içi ve dışı partilerin asgari müştereklerde uzlaşmasıyla seçimin sonuçlandırılması yararlı olacaktır. Bugünkü Parlamentoyu Cumhurbaşkanlığı seçimi bakımından tartışılır görmek, bize göre siyasi nezaketi de aşan bir tavırdır ve yeniden oluşacak parlamento için de aynı iddiaları öne sürmek mümkün olacaktır.

Biz meseleye objektif ve bir tarafsız gözlemci gibi bakmaya çalışıyoruz. Dolayısıyla, bu düşüncelerimiz birilerini destekler nitelikte değerlendirilmemelidir, görülmemelidir.□

TBKP davası devam ediyor

"SÖYLEYECEK SÖZÜMÜZ VAR, SÖYLEYECEĞİZ"

Sargın: "Zor koşullardayız, kötü koşullardayız. Ama sadece bu koşullarda tutuluşumuzun dahi Türkiye'de demokratikleşme doğrultusundaki gelişmelere kazandırdığı ivmenin, durumumuzun demokrasi mücadelesinde başlı başına bir eksen bir boyut oluşturduğunun da farkındayız... Bu bilinçle kendimizle tutarlı olarak düşünce ve görüşlerimiz doğrultusunda yaşıyor olmanın dirlik ve erinci içindeyiz."

Adımlar (Ankara)-Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde bakılan TBKP davasına devam edildi. 25 Ağustos 1989 günü yapılan duruşma-da, daha önceki duruşmalar gibi, geniş güvenlik önlemleri altında yapıldı. Duruşmada, Haydar Kutlu hakkındaki bir davanın Ankara DGM'deki dava ile birleştirilmesine karar verildi. 1982 yılında Anayasa'nın halkoylamasına sunulmasından önce, TKP'nin yürüttüğü "Anayasaya Hayır" kampanyası nedeniyle Haydar Kutlu hakkında açılan davada, davaya bakan Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi görevsizlik kararı vermişti. Aynı şekilde, bu dava için Ankara DGM de görevsizlik kararı verdiği için, dosya Yargıtay 3. Ceza Dairesine gönderilmişti. Yargıtay 3. Ceza Dairesi, bu davaların birleştirilmesine ve davaya Ankara DGM'de bakılmasına karar vermişti.

Daha sonra söz alan avukatlar **Ergin Cinmen** ve **Erşen Sansal**'dan sonra konuşan Nihat Sargın, duruşmada okunan TBKP Program Tasarısı hakkında şunları söyledi: "Bu Program Tasarısı, kurulması öngörülen bir partinin program tasarısı olmanın ötesinde, bu tasarıyı ortaklaşa hazırlayan partiler olarak, aynı zamanda, gerek TİP, gerekse TKP'nin de o sıradaki bağımsız tüzel kişilik kimlikleriyle ayrı ayrı programatik düşüncelerini yansıtmakta, program konusunda vardıkları aşamayı ortaya koymaktadır. Gerçekten program konusu örneğin ad gibi bileşme ile doğrudan ilgili değildir. Herhangi bir nedenle birleşme gerçekleşmediği takdirde, her iki partinin de adlarını değiştirme gereği duymayacakları ne kadar doğalsa, her iki partinin de ayrı ayrı ilk kongrelerinde, TBKP Program Tasarısındaki görüşler çerçevesinde bir programı kabul etmek durumunda olacakları da, o kadar doğaldır. O halde her iki partinin de daha önceki programları her ne olursa olsun bugün vardıkları nokta bu ortak metin olduğuna göre, öncelikle bu metnin ele alınıp tartışılması gerekirdi."

TBKP Davasını, "Türkiye'de demokratikleşmenin eriştiği aşamanın turnusol kağıdı" diye nitelendiren Sargın, davadaki yargılama tutumunun bir eleştirisini yaparak, "Bize gelince, dava ister beraatle sonuçlanmış olsun, o zaman kuşkusuz çok daha uygun koşullarda olacağız, ister mahkûmiyetle, o taktirde de ülke ve dünya kamuoyunun dikkati bütün ağırlığıyla yeniden olayımızda yoğunlaşacak ve iktidar, demokratikleşme doğrultusundaki sözlerini artık savsaklamaya olanak bırakmaksızın derhal yerine getirmeye zorlanacaktır" dedi.

Daha sonra tutukluluk durum ve koşullarına değinen Nihat Sargın şöyle dedi: "Kuşkusuz hapishanede maddi manevi birçok olanaktan yoksunuz. Zor koşullardayız, kötü koşullardayız. Ama sadece bu koşullarda tutuluşumuzun dahi Türkiye'de demokratikleşme doğrultusundaki gelişmelere kazandırdığı ivmenin, durumumuzun demokrasi mücadelesinde başlı başına bir eksen, bir boyut oluşturduğunun da farkındayız. Düşünce ve görüşlerimiz doğrultusunda ve bu görüşlerimizi yaşama geçirmede, içinde bulunduğumuz koşullarda dahi bu koşullar dolayısıyla katkı sağlayabilmekteyiz. Bu bilinçle kendimizle tutarlı olarak düşünce ve görüşlerimiz doğrultusunda yaşıyor olmanın dirlik ve erinci içindeyiz. Öyleyse özgürüz. Üstelik konuşmaktayız. Bugün, şimdi olduğu gibi konuşmaktayız. Bizim için Meclis kürsüsü, miting kürsüsü veya mahkeme kürsüsü farketmez. Ayrıca koşullarımız değişmediği takdirde, bu olanağı çok daha sık ve geniş biçimde değerlendirme durumundayız. Kısacası söyleyecek sözümüz var, söyleyeceğiz."

Ankara DGM, avukatların görevsizlik ve anayasaya aykırılık isteklerinin reddiyle birlikte, Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun tutukluluk hallerinin sürdürülmesine de karar verdi.

25 Ağustos 1989 günü yapılan duruşmayı Federal Almanya'dan Prof. **Ursula Schaum Garling**, Prof. **Karin Bergdoll**, DKP Temsilcisi **Johann Mandel** ile eşi, Danimarka'dan yargıç **Barbro Geiger** ile Yunanistan'dan sendikacı **Kostas Anestos** gözlemci olarak izlediler.

Duruşma, 18 Eylül 1989 Pazartesi gününe ertelendi.□

1925'den günümüze kan davaları

ESTESUVAR-MEKERECİ YA DA BUGÜNKÜ ADIYLA KORUCULUK

Salih Şimşek

12 Eylül'den sonra bölgemizde yaşam insan yaşamıyla bağdaşmaz oldu. Özellikle Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin kurulmasından sonra, çok yönlü devlet terörünün yanı sıra bölge halkını yeniden karşı karşıya getiren "koruculuk" sistemi gerçekleştirildi. Ve alabildiğine geliştirildi. Sanıldığı gibi bu sistem yeni değildir. Kökleri çok eskilere, ta 1925 **Şêx Sait** İsyanında **Estesuvar**'lara, 1938 Dersîm isyanında **Mekereci**'lere kadar uzanmaktadır. Bugünkü resmi rakamlarla, sayıları 12 bine çıkarıldığı bilinen Köy Koruculuğu, neyin hizmetinde? Kimin hizmetinde?

Kurulduğu günden bu yana, köy korucularının yaptıkları, ettikleri gözönüne alındığında, neye ve kime hizmet ettikleri daha iyi anlaşılacaktır. Korucuların kimi yaptıkları günlük basına da yansımaktadır. Bölgede birçok kız kaçırma, gasp, halk üzerinde terör estirme vb. olaylara doğrudan karışmaktadırlar. Yıllardır küllenen kan davaları yeniden körüklenmektedir.

Korucubaşı Baho Ağa (Bahattin Aktoğ) insanları sorgusuz sualsiz kaçırıp kurşuna dizmeyi, cesetlerini parçalamayı, köylülerin mallarını zorla almayı vs. neye, hangi yetkilere dayandırmaktadır? Baho Ağa bütün bunları yaparken, kimseye hesap ödememe gücünü nereden almaktadır?

Yine, **Jirkî** aşireti reisi, korucubaşı **Tahir Adıyamanlı**'nın yaptıklarına, ettiklerine ne demeli? Devletin helikopterleri ile tüm bölgeyi karış karış gezen Tahir Ağa, her istediğini yapabilmekte ve hiç kimse buna ses çıkaramamaktadır.

Ya **Alihan Tatar Ağa**'nın, **Cafer Babat Ağa**'nın yaptıklarına, ettiklerine ne demeli?

Çağdaş bir devlette ve insan hukukunda hiçbir dayanağı olmayan korucuların bütün bu yaptıklarının, bugünle sınırlı kalmayacağı açıktır. Gelecekte, koruculuk sistem olarak kaldırıldığında da, bugün yaptıklarının, yıllar sonrasına sarkacağı ve Kürt halkının, aşiretlerin, ailelerin birbirlerine düşecekleri geçmişin benzer deneyimlerinden anlaşılmaktadır.

Koruculuk sistemi, bundan 64 yıl önce Şêx Sait isyanı zamanında Estesuvar adı altında, 1938 Dersîm isyanı zamanında ise Mekereci adı altında benzer amaçlarla oluşturulmuştu.

Özellikle 1925 Şêx Sait isyanının bastırılmasından sonra Estesuvar güçleri dağıtılmış, ancak hemen arkasından Estesuvarcılar ile halk arasında kan davaları başlamıştı. O gün başlayan kan davaları günümüze kadar süregelmiştir. Bölgemizde sosyal bir yara olan kan davaları, sanıldığı gibi sadece arazi anlaşmazlıkları, kız kaçırmalar vb. nedenlere bağlanamaz. Bu sorun etraflıca araştırıldığında görülecektir ki, kan davalarının başlangıcı 1925'tir. Dersim yöresinde 1938'dir. Nedenleri Estesuvar ve Mekereciliğe kadar varmaktadır.

Yeryüzünde hiçbir çağdaş devlet kendi uyruğu altında yaşıyan insanlar arasına nifak tohumları ekmez. Ayrılıkları körüklemez. Geleceğe felaket rüzgarları estirmez... Ama gel gör ki, zaten önemli sorunlarımızdan biri de çağdaş devlet olmaya çalıştığımız değil midir?

Estesuvar ve Mekereci sistemlerin işlerlikte olduğu dönemlerde bunların yaptığı talanlar, estirdikleri terör hâlâ belleklerdedir. Komşusunun, köylüsünün malına, canına, ırzına göz koyanların, asılsız iftiralarla birçok insanın başına görülmemiş belâları salanların, bunlar olduğu, hâlâ türkülerde dilden dile, ezgiden ezgiye söylenmektedir. Kürt halkı arasında ulusal hain olarak tanınan **Bişarê Cetto**'nun o dönemde devlet yanlısı bütün yaptıklarına karşı, devlet tarafından idam edilmesi, bu halkın evlatlarının nasıl kullanıldığının somut bir örneğidir. Bişarê Çetto, Kürt isyanı bastırıldıktan sonra isyancılar gibi tutuklanıp Diyarbakır cezaevine konur. Hakkında idam fermanı verildikten sonra, o şunu söyleyecektir: **"Artık bana Bişarê Çetto demeyin. Bana bundan sonra: Bişarê Çettı jı kerê keto deyin."**

Ancak günümüz iki köy, iki ilçe arasındaki haberleşmenin günlerce sağlanamadığı 1930'ların günleri değildir. 600 TL'lik bir jetonla 6 saniyede deniz aşırı ülkelerle bile haberleşmenin sağlanabildiği 1990'ların günüdür. Bugün bölgemizde geçmişin Estesuvar ve Mekereci sistemlerinin benzeri ve geliştirilmişi olan koruculuk sisteminin yaptığı hiçbir şey, toplumdan ve dünyamızdan saklanamaz, saklanamamaktadır.

Dün kendi halkına yaptığı baskıların "mükafatı" olarak darağacını boylayan ve "artık bana Bişarê Çetto demeyin; Bişarê Çetto jı kerê keto deyin" diyenlerin özdeş görevini sürdüren bugünün korucu başları olan Baho Ağaların, Tahir Ağaların, Cafer Ağaların, Alihan Ağaların yarın kendilerine hangi adları takacakları, şimdiden merak edilmektedir.

Tarih tekkerürden ibaret değildir. Ancak tarihten ders almayanların akıbetlerinin benzeştiğini yine bize tarih göstermektedir. Bugün koruculuk yapanlar geçmişin "Bişarâ Çetto"larının akıbetine uğramak istemiyorlarsa koruculuktan vazgeçmelidirler. Ama elbette en iyi çözüm, tek tek istifalar yerine, bir sistem olarak koruculuğu Kürt halkının yaşamından söküp atmak, bununla birlikte Bölge Valiliği'ni kaldırmaktır. Özel polis timleri ve özel kolorduları bölgemizden söküp atmaktır. Dahası, halkımızın üzerinde ulusal baskının olmayacağı gerçek bir demokrasiyi hep birlikte kurmaktır. □

Orgeneral Torumtay "düşman" ilan etti

"ÖZEL TİMLER EV YAKTI"

Adımlar (Diyarbakır)-Yaklaşık 20-25 kişilik bir özel polis timi, 31 Ağustus gecesi saat 03 dolayında Lice'nin Dêrqam (Duru) köyüne bağlı Bekıran mezrasına yaptıkları baskında, **Ziya Duman**'a çocuklarının gözü önünde işkence yaptılar. Evini eşyalarıyla birlikte ateşe verdiler.

Olayın duyulmasıyla birlikte **Adımlar** muhabiri köye gidip olayı yerinde araştırdı. Evi yakılıp işkenceden geçirilen Ziya duman, muhabirimizinde içinde yer aldığı çok sayıda gazeteciye şunları söyleyecekti:

"Gece saat 03'de evimin kapısı çalındı. Kapıyı açmadan önce kim olduklarını sordum, polis timi olduklarını belirttikten sonra kapıyı açtım. Kapıyı açar açmaz, içeriye beni şaşırtan bir tavırla girdiler. Bana "Teröristler nerde" diye sordular. Ben ise hiçbir şeyden habersiz, teröristlerle hiçbir ilgim olmadığını ve görmediğimi, evimde de olmadıklarını söylemeye çalışırken, polis timleri etrafı aramaya başlamışlardı... İlk önce aramaları sırasında karımı ve dört çocuğumun çok korktuklarını ve ağladıklarını gördüm. Benim evimde terörist yok dedim. Beni dışarı çıkardılar ve vurmaya başladılar. Yat kalktan sonra dipçikle, ayakla, yumrukla ve yere yatırarak vurmaya başladılar. Sağ ve sol gözümün önünü morarttılar. Kaburga kemiğimin de kırıldığını sanıyorum. Beni dışarı çıkardıktan sonra, çocuklarımı ve karımı da dışarı çıkardılar ve bana, "Teröristler nerede söyle?" dediler. Ben, "Bilmiyorum" dedim. Bana "Söylemezsen evini yakarız" dediler. Ben de, "Size bilmediğimi söyledim" dedim. Beraberlerinde getirdikleri benzin bidonunu rastgele evimin içine dökmeye başladılar. İçlerinde sivil olarak gelen polis memurunun emri ile yakmaya başladılar. Çocuklarım ve karım ağlamaya başladılar. Ben de sürekli yalvarıyordum. Bu arada köy halkından dışarı çıkmak isteyenler polisin tehditleriyle karşılaşıyor, dışarı çıkmaları böylece engelleniyordu. Çocuklarımı, karımı eşyalar yanarken içeri koydular. Bana, "Ben Türküm", "Ben Kürtlerin anasını..." söyleyeceksin dediler. Ben onların bu dediklerini tekrarladıktan sonra ancak çocuklarımı ve karımı tekrar dışarı çıkardılar."

Lice-Dergam köyü. Bekiran mezrasında evi yıkılan Ziya Duman'ın ailesi.

Olaydan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran Ziya Duman Lice Sağlık Ocağı'na sevkedildi. Ziya Duman'a 7 gün doktor raporu ve 2-3 gün işgöremezlik raporu verildi. Ziya Duman, ŞHP İlçe Başkanı ve İl Genel Meclis üyesi **Avni Fidancan** ile birlikte İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurdu. SHP İlçe Başkanı Fidancan, Ziya Duman'a yapılanların takipçisi olacaklarını, uygulamayı şiddetle protesto ettiklerini, ayrıca konuyu SHP Genel Merkezi'ne ve bölge milletvekillerine ileteceklerini söylüyordu.

Diyarbakır İHD Şubesi Yönetim Kurulu üyesi ve İHD İnsan Hakları İhlalleri İzleme Komisyonu Başkanı Av. **Fethi Gümüş** de, konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada, **"Ziya Duman işkence görmüş ve benzin dökülmek suretiyle evi yakılmıştır. Hiçbir suçu olmayan bu vatandaşa yapılan uygulamalar Güneydoğu'lu birçok vatandaşa yapılmaktadır. Bu insanlık dışı uygulamalar emniyet kuvvetlerince sürdürüldüğü sürece, bu bölgede huzursuzluk ve güvensizlik devam edecektir. Biz insan haklarını savunan kişiler olarak, devletin sözde güvencesi altında olan vatandaşlara yaptığı bu uygulamaları şiddetle kınıyoruz."**

Bekiran mezrası sakinleri, **"Bugün Ziya Duman'ın başına gelenlerin yarın bizim başımıza da gelmeyeceği ne malum. Emniyet kuvvetleri bizim güvenliğimizi sağlayacakları yerde, bizim evlerimizi yakıyorlar"**, diyorlar. □

Sürgün'e telgraf protestosu. Doğu'daki kürt yurttaşların haklarını savunan ilericilerin sürgün edilmesini protesto etmek için, kalabalık bir grup, İstanbul Sirkeci Postanesi'nden Başbakan Özal'a ve Olağanüstü Hal Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu'na telgraf çekti. 6 Ağustos günü çekilen kınama telgraflarında, "İnsan haklarına, çağdaş demokrasi ilkelerine aykırı olarak son günlerde Doğu'da uygulanan sürgünleri protesto ettiğimi bildiriyor, bu uygulamadan vazgeçilmesini istiyorum" yazıyordu.

Sürgünlere Mektup

Üzülme dostum sürgünlüğüne, sürgünlüğün fermanına, siz ne ilksiniz ne de son, sürgünle fermanlanan. Bu halk nice sürgünler yaşadı. Tâ yüzyıllardan beri. Malta, Taif sürgünleri en namlısı olmasa da en acımasızıdır. Çünkü zindanlı sürgündür.

Bu halk nice sürgünler yaşadı. Aydın'daki, Söke'deki Koçgirilidir. Tekirdağ'daki, Karaağaç'taki Piranlıdır, Palu'ludur, Hınıs'lıdır. Haymana'daki, Ş.Koçhisar'daki, Konya'daki Dersim'lidir, Kiğı'lıdır. Halep'teki, Hama'daki Diyaribekir'lidir, Mardin'lidir. Bunların hepsi, sürgün fermanlıdır. Yani diyeceğimiz odur ki, hiç üzülmeyiniz, bu Kürdün ne ilk ne de son fermanıdır.

21. yüzyılın eşiğinde, uzay çağında halâ sürgünlere devam edenlerin utanması dileğiyle, size geçmiş olsun değil, yeni yaşamınızda başarılar dileriz. Bilmem eskiler gibi kendinize bir uğraş bilabilir misiniz? Bakın size eskilerin uğraşlarından söz edelim: Tekirdağ'da sürgün şixler bağ yetiştirip şarap imalatçılarına üzüm satıyorlardı. Egedekiler tahtacıylı, orman kanununun hışmından sonra ormancıydı.

Yeni doğan çocukların adları da belli oldu böylece; eskiden olduğu gibi, sürgüne gidende FERMAN, sürgünden dönende MİZGİN.

İşte böyle, dostlar...

Hacı Güya

SÜRGÜNE TEPKİ

A.Zeki Okçuoğlu-avukat

Milli güvenlik kurulunun toplantısından sonra uygulanmaya konulan sürgün olayından kaygı duyuyorum. Bunu bölgede bir soykırım izleyebilir.

Mustafa Aksakal-esnaf

Herşeyden önce bir insan olarak, bugün Doğu'daki çağdışı uygulamaları protesto ediyorum. Hükümetin soruna insani yaklaşmasını, çözümün askeri değil, siyasi olduğunu görmesi gerekiyor.

Ümit Fırat-yayıncı

12 Eylül darbesinin devrik Başbakanı Süleyman Demirel'den istenen önlem paketinden kalma bir yaptırım. Olağanüstü hal uygulaması Takriri Sükun'a tekabül ediyor, DGM'ler İstiklal Mahkemeleri'ne. Geriye sürgün cezası kalmıştı, şimdi o da uygulamaya sokuldu.

Akif Özpirinççi-pazarcı

Doğu'da yapılan insan hak ve özgürlükler ihlali demokrasiye ters düşmektedir. En kısa zamanda bu keyfi uygulamaya son verilmelidir.

Hasan Deniz-işadamı

Doğulu bir yurttaş olarak, Doğulu yurttaşların mal ve can güvenliklerinin sağlanması gerekirken, hiçbir gerekçe gösterilmeden insanların yerlerinden yurtlarından kavulmasını kınıyor, bir vatandaş olarak bu sürgün politikasının durdurulmasını istiyorum.

Kamber Soypak

İnsanlığın yüzkarası olan bu politika, kürtlere uygulanan yok etme politikasının bir biçimi. Yüzyıllardır avukatsız olan bir halkın sorunlarına sahip çıkmak isteyenlerin sindirilmesi amacını taşıyor.

Cuma Tanrıkulu-DDKD eski Sason şube başkanı

Günümüzde sömürge ve sömürge ilişkilerinin bir benzeri olan İsrail Filistin ilişkilerine benzetiyorum. Bu gidişle kürtleri karşılarına bir güç olarak alıyorlar.

Eren Keskin-avukat

Milli Güvenlik Kurulu'nun geçen haftaki toplantısında alınan sürgün kararını, kürtlere yönelik bu saldırıyı kınıyorum.□

"Ya dağa çıkacaksınız ya korucu olacaksınız ya da buraları terkedeceksiniz"

DEMOKRASİ SÜRGÜN EDİLİYOR

Kürtler bu uygulamalara yabancı değiller. Dün de birçok yerleşim yeri yakılıp yıkıldı. Sayısız aileler zorunlu göçe zorlandı. Sürgüne yollandı. 1920'lerde de böyle oldu. Demokrat Parti iktidarı yıllarında da. DP iktidarı, "49'lar" olayını gerekçe göstererek, sayısız insanı sürgüne yollamıştı.

■ **Ömer Ağın**

Millî Güvenlik Kurulu'nun Genelkurmay Başkanı'nın ve Başbakan'ın tehdit dolu Güneydoğu gezilerinin ardından sürgünler başladı. Bölge valisi "yetkisine" dayanarak bu uygulamaları yaptığını söylüyor. Bu uygulamalarla da kürtler üzerindeki baskılara yeni bir boyut daha eklenmiş oldu. Bölge Valisi'nin bu "yetkisini" hemen gezilerin ardından kullanması bir tesadüf mü? Görünen o ki, bu sürgünler kürtlere uygulanacak yeni baskı politikalarının ilk belirtileridir. Ve Kürt sorununu askeri yöntemlerle çözmeyi önüne koyanlar böylesi uygulamalara yöneldiler. Hemen belirtelim ki, Kürtler bu uygulamalara yabancı değiller. Dün de birçok yerleşim yeri yakılıp, yıkıldı. Sayısız aileler zorunlu göçe zorlandı. Sürgüne yollandı. 1920'lerde de böyle oldu. Demokrat Parti iktidarı yıllarında da. DP iktidarı, "49'lar" olayını gerekçe göstererek, sayısız insanı sürgüne yollamıştı.

Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye ne zaman demokrasiye yönelse, antidemokratik güçler, demokratikleşme yolunu tıkamak ve çağdaş bir gelişme yolundan ülkeyi koparmak için kürt sorununu gerekçe gösterdiler. Dün olduğu gibi bugün de yapılmak istenen budur. Bu neyi gösteriyor? Kürt sorunu adil ve demokratik bir çözüme kavuşmadıkça, Türkiye'nin çağdaş, demokratik bir ülke konumuna yükselmesi olanaksızdır. Bu nedenle Kürt sorunu, Türkiye demokrasisinin olmazsa olmaz sorunudur.

Vurgulamak gerekir ki, kürtlere uygulanan bu sürgün, özünde Türkiye'nin demokratik gelişmesini hedef almıştır. Sürgün edilen, demokrasinin kendisidir. Kürt sorununu askeri yöntemlerle "çözmeyi" amaçlayanlar, bu uygulamalarıyla demokrasi güçlerini karşılarına alıyorlar.

Baskı ve teröre rağmen Kürtler ve Türkler arasında sağduyu giderek güçleniyor. Demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılmasının yolunun Türkiye'de demokrasinin kazanılmasıyla içiçe örülü olduğu düşüncesi güç kazanıyor. Demokratik kurum ve kuruluşlara ilgi artıyor. Dünya kamuoyu bu ilginin etkileyicisi ve izleyicisi olmaya başladı. İşte tedirginlik bu noktada başlıyor bence. Ve sürgünler bu amaçla "yukarıdan" kararlaştırılarak gündeme getirildi. Kürtleri düşman ilan eden mantığın sahipleri şunu dayatıyorlar: Ya dağa çıkacaksınız ya köy korucusu olacaksınız ya da buraları terk edeceksiniz.

Bununla açıkça kürtlerin demokrasi mücadelesine katılmaları engellenmek isteniyor. Doğu ve GüneyDoğu'da demokratik kurumların güçlenmesinden korkuyorlar. Kürtlerin mevcut yasal partiler içinde dahi politikaya aktif katılmaları tedirginlik yaratıyor. Mevcut iktidarı korkutan demokratik yönelimdir. Kürtler üzerindeki tüm baskı ve teröre, karalama kampanyalarına rağmen, kürt sorunu, sağduyulu güçlerin gündeminden inmiyor. Kürtlerle dayanışma giderek daha geniş yankılanmaya başlıyor. Birçok aydın, sanatçı, bilim adamı, politikacı bu uygulamalara karşı tepki gösteriyor.

Adalet Bakanının, "cezaevlerinde açlık grevi yapanlar bölücülerdir, PKK'dan emir alıyorlar, anarşistlerdir" türünden demeçlerine karşın -kaldı ki böyle olmadığı herkes tarafından biliniyor- cezaevlerindeki açlık grevleriyle somut dayanışmalar gösterildi.

Bu somut gelişme de gösteriyor ki, kürt sorunu, demokrasinin ana sorunlarından biri olmanın yanısıra, aynı zamanda bir insanlık sorunu düzeyine yükselmiştir.

Kürt sorunu gerekçe gösterilerek bütün politik güçlere baskı yapılıyor. Bölgedeki yasal partilerin çalışmalarına bile olanak tanınmıyor. Sürgün edilenler arasında SHP'lilerin de olması bunun somut göstergesidir. Bu nedenle Kürt sorunu sadece komünistlerin ve kürtlerin sorunu da değildir. Tüm demokrasi güçlerinin bir iç sorunudur. Bu sorun çözülmedikçe, demokrasi güçlerinin güvencesi olası değildir.

Demokrasi güçleri, bu somut baskı olayında seslerini daha etkili duyurabilmenin olanaklarını yaratabilirler. Daha açık ve insani temellerde kürtlerle somut dayanışmalarını geliştirebilirler. "Bölücülük" yaygaralarıyla kürtlerin demokrasi istemlerinin engellenemeyeceğini gösterebilirler. Bu konuda geniş bir mutabakat sağlamak olasıdır. Kürtler üzerindeki baskı ve terörün kalkması, özgürce politik faaliyet yapabilmeleri, bölge valiliğinin bir çözüm olmadığı, kürt sorununun askeri yöntemlerle çözülemeyeceği temelinde mutabakat geliştirilmelidir. Kürtler bunun bir tarafı olmalıdır.

Bu olay, tüm sağduyu sahibi insanların gündemine girmelidir.□

10 EYLÜL GEÇMİŞTEN GEL

Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'dan 10 Eylül için

BUGÜN KÖPRÜNÜN TAM ORTA YERİNDEYİZ

Türkiye komünist hareketinin başlangıcından bugününe, bugününden geleceğe uzanan yolu, 10 Eylül 1920'de açıldı. 69 yıl geçti aradan. Mustafa Suphilerin 1920'lerde attığı temel üstüne kurulan bina, bugün hâlâ yükseltiliyor.

10 Eylül komünist hareketin tarihindeki en anlamlı günlerden biri. On yıllar içinde, bu günü açık ve yığınsal, her ikisini birarada gerçekleştirerek kutlamak pek mümkün olmadı. Hiç değilse bugün, bu kutlamanın en üst düzeyde gerçekleşebileceği bir anı yaşıyoruz.

10 Eylül 1989, İstanbul'da düzenlenen bir açık hava toplantısıyla kutlanacak. Gazetemiz basıma girdiği sırada, mülki amirlerin son aylar içinde düzenlenen toplantılara çıkarttığı keyfi güçlüklerin bir yenisiyle karşılaşılıp karşılaşılmayacağı belli olmamıştı.

İstanbul Açık Hava Tiyatrosu'nda yapılacak olan, **"Geçmişten Geleceğe"** adlı toplantıya, **Aziz Nesin, Sadun Aren, Şahabettin Bakırsan, Yüksel Selek, Çağatay Anadol, Halil Berktay, Serhat Bucak** konuşmacı olarak katılıyorlar. **Ruhi Su Dostlar Korosu, Can Yücel, Ataol Behramoğlu** da gecenin konukları arasında bulunuyorlar.

* * *

TBKP Başkanı **Nihat Sargın** ve Genel Sekreteri **Haydar Kutlu** da, 10 Eylül toplantısına bir mesaj gönderdiler. Sargın ve Kutlu'nun mesajını, 10 Eylül'ü değerlendiren bir belge, bir siyasal bildiri olarak yayınlıyoruz.

Komünist partisinin yasal çalışma özgürlüğü elde edilmeden, yurt içinde ve yurt dışında binlerce marksistin ülkede açık politik faaliyet özgürlüğü yokken, en geniş birliğin gerçekleşmesinin olanaksızlığı açıktır. O nedenle TBKP'nin yasal çalışma hakkını elde etme mücadelesi herkes içindir, en geniş birliğin koşullarını yaratmak içindir.

Bir 10 Eylül'de daha aranızda bulunamıyoruz. Böyle bir günü kutlamanın sevincini sizlerin arasında duymak, sizlerle kucaklaşmak, özlemlerimizi gidermek içimizde yoğunlaşmış en büyük isteğimiz, en yakıcı duygumuzdur. Herşeyden önce, bu özlemle sizleri, yoldaşlık, kardeşlik, dostluk duygularımızla selamlarız.

Evet aranızda değiliz, ama ne gam? 10 Eylülleri artık yığınsal ve açık kutlama iradesi gösteriliyorsa, her sıkıntı buna değer. Bu irade, herkesten önce bu amaç uğruna en umutsuz gibi görünen anlarda bile inancını bir bayrak gibi dipdiri tutan, bize daha iyi mücadele koşulları bırakan eski kuşak komünistlerimn eseridir. Şimdi aramızda olmayanların anıları önünde eğilir, aramızda olanları saygıyla selamlarız.

10 Eylüller, 1920'lerden günümüze dek, tüm marksistlerin eseri olarak, mücadelenin kesintisiz sürmesinin simgeleridir. Komünizmin Türkiye'de yasallığı bu kesintisiz mücadelenin yanı sıra, aynı zamanda ülkemizde demokrasinin üstün gelmesi için kavga veren, vermekte olan demokratların eseri olacaktır. Hepsine sonsuz saygı borcumuz vardır.

Nihayet komünizmin yasallığı konusunda bugün gelinen nokta, TKP ve TİP'in birleşme, birlik, yasallık, kitlesellik kararının ve TBKP'nin mücadelesinin somut bir ürünüdür. Bu sonuçtan dolayı kıvanç duyduğumuzu söylersek, sanırız ki bu sözlerimiz çok görülmez.

Kuşkusuz henüz hedefe varmadık, önümüzde aşılması gereken zorlu engeller bulunuyor. Vaktinden önce bir iyimserliğin tehlikeli olacağını da çok iyi biliyoruz. Esasen demokrasi mücadelesinin şu an içinden geçmekte olduğu koşullar boş iyimserliklere olanak tanımıyor. Işığa yaklaştıkça kanal daralacak ve belki de geçici sertleşmelerle de karşılaşabileceğiz. Ama tüm bunları bilerek elde edilen kazanımların da farkında olmalıyız. Zira hep söylediğimiz gibi demokrasi, birlik ve yasallık mücadelemiz taş üstüne taş koyarak ilerleyecektir. Öyle ise kazanılan taşları da görebilmeliyiz ki, üzerine yeni taşlar koyabilelim.

Kazanımımız 10 Eylül'de bir toplantı yapabilmekle sınırlı da değildir. Yapmasak bile bu sonuç halkımızın yüreğinde, kamuoyunun bilincinde kazandığımız ve meşruiyetimizi gölgeleyemez. İşte aslolan budur. Ve ikincisi elde edilen bu sonuç tepeden gelen bir lütuf olarak bize sunulmamıştır. Tersine kazanımlarımız birlikte mücadelemizin, emeğimizin, kavgamızın ürünüdür. Bu nedenle kazandıklarımız kazanacaklarımızın yalnızca bir işareti sayılmalıdır.

10 Eylül gibi tarihsel bir günü kutlarken, TBKP üzerinde yasağın hala sürüyor olmasının açık çelişkisine işaret etmek gerekir. Bu çelişki bugünkü Türkiye'nin bir aynasıdır. Ülkemiz çelişik bir süreç içinde önemli kararların alınacağı günlere doğru, hızla gidiyor.

Dün farklı düşünen çevreler, politikalar bile bugünkü durumun demokrasi olmadığı, ülkenin bir numaralı sorununun demokrasiyi kazanmak olduğu gerçeğini görüyor ve daha önemlisi açıkça ifade ediyorlar. Ülkenin gittikçe ağırlaşan sorunlarının çözümünün demokratik bir rejimin kurulmasından geçtiğini görmeyen kalmamıştır. Düşünceleri ve politik görüşlerinden dolayı insanlar hala tutuklanıyorken, kitaplar yakılıyorken, işkenceler sürüyorken, cezaevleri kanayan yara durumundayken, Doğu ve Güneydoğu'da savaş hali varken, kürt halkı tarifsiz acılar içindeyken, hala yurt dışında binlerce politik göçmen yaşıyorken, 12 Eylül'den günümüze işçi ve emekçilerin utanç verici biçimde ezilmesi, sömürülmesi yetmemişcesine, ekonomik bunalımın faturası hala onlara çıkarılıyorken, Türkiye'de göstermelik bir demokrasinin bile yürümeyeceğini artık egemen güçler bile görmeye başlamış bulunuyor.

Bu nedenle ülkemiz önemli kararların arifesindedir. Ya çağdaş, gerçekten çoğulcu, katılımcı bir demokrasi ya da sivil görünümlü baskıcı militarist polis rejimi. Türkiye artık bu iki ucun ortasında duramaz.

Önemli olan, halkımızın gelecek on yıllar için yazgısının belirleneceği bu kararın kapalı kapılar ardında alınmasına izin vermemektir. Zira o durumda çıkacak sonuç demokrasi yönünde olmayacaktır. Komünistlerin, kürt yurtseverlerinin, kararlı de-

Bir yıldönümü

"AYAĞINI YERE BASARAK..."

■ Alpaslan Berktay

69 yıl önce, 10 Eylül 1920'de Bakü'de toplanan "Birinci ve Genel Türk Komünistleri Kongresi" sonunda TKP resmen kurulmuş, başkanlığına da Mustafa Suphi seçilmiştir. TKP'nin tutumu, Türkiye'deki antiemperyalist kurtuluş hareketini desteklemek, biçiminde olmuştur. Bu amaçla, Anadolu'da örgütlenmeye geçilecekti ve bu örgütlenme, hükümet izin verdiği takdirde açık, izin vermediği takdirde gizli olarak yürütülecekti. Türkiye'nin yakın bir sürede komünizme geçmesi de beklenmiyordu. Bu konuda Mustafa Kemal'in tutumu ise, bütün bu çalışmaların hükümetin kontrolü altında yürütülmesi gerektiği biçimindeydi.

28 Aralık 1920'de Kars'ta törenle karşılanıp 28 Ocak 1921'de Trabzon'da öldürülen Mustafa Suphi ve arkadaşları için hükümetin açıklaması "Bir deniz kazası" biçiminde ise de, Topal Osman'ın, Enver Paşa'nın, Kâzım Karabekir'in adlarının da karıştırıldığı bu olayın bir hükümet tertibi olduğu bellidir ve bu ayrıntılar da işin özünü değiştirmez.(*) Önemli olan, TKP'nin, ulusal kurtuluş savaşına katılmasının önlenmiş olmasıdır. Ve bu da, Ankara'nın istekleri doğrultusunda gerçekleşmiştir. Nasıl ki, Enver Paşa'nın ve İttihatçıların, Şehzade'nin de Anadolu'ya geçmeleri önlenmiştir. Bu "Kilit Olay"ın içinde Türkiye'nin bugünkü dramı da yatmaktadır. Çünkü, böylece Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin ağa, paşa ve eşraftan oluşan yapısı, ulusal kurtuluş savaşını da, sonrasını da belirlemiştir.

Kurulu düzenin hazır malzemesiyle yola çıkan ve amaçladığı belli bir noktaya ulaşan Mustafa Kemal, bu çerçeve içinde ele alınmalıdır. "Bu malzemeyle bu kadarı yapılabilirdi" diyebilirdi, doğrudur; gerçekçi bir yaklaşımdır. Mücadele arkadaşlığı yaptığı paşaların en ilericisiydi. Yalnız, bu belli noktanın ve bu kadronun ötesinde bir amaç, bir alternatif aradığına ilişkin herhangi bir kanıt da yoktur. Çok pratik, gerçekçi bir biçimde kısa erimli bir programı benimsemiş ve gerçekleştirmiş, ama yalnız onu benimsemiştir.

Aynı yıllarda, benzer sorunların sahibi Dr. Sun Yat-Sen, yol ayırımında, Kuomintang'ın gerici değil, ilerici kesimiyle, başbakan yardımcılığına getirilen eşi Madam Sun Yat-Sen ile devam etmiştir. Yalnız, böyle bir tutum için zorunlu kadrolaşma, Çin'deki köylü başkaldırıları içinde vardı, kuşkusuz. Anadolu'da ise, ulusal kurtuluş hareketine daha sağlıklı bir kadrolaşmayı sağlayacak köylü ayaklanmaları yoktu, güçlü bir işçi hareketi yoktu. Böyle bir durumu ne Mustafa Kemal aramış, ama ne de Mustafa Suphi'nin böyle bir tabanı olabilmiştir.

Ankara hükümetinin, Mustafa Suphi'nin ve arkadaşlarının öldürülmelerine mutlaka gereksinimleri var mıydı? Mustafa Suphi ve arkadaşlarının, Anadolu'ya mutlaka bu yoldan, bir tabandan tamamiyle yoksun olarak ve salt Ankara'yı hesaplayarak gelmeleri mi zorunluydu? Bunlar hep birer spekülasyon... Yalnız bugün taze olan bir sorun, TBKP'nin, dışarıdan gelen liderlerinin, aynı biçimde "havada" kalmamak için, Mustafa Kemal'in Samsun'da yakaladığı "Yaşayan Olay"ı yakalayabilmeleri ve hızla bir taban oluşturabilmeleridir. Bu da, ancak, ayağını yere basarak, geniş tabanlı, geniş kapsamlı bir demokratik savaşıma sahip çıkmakla olabilecektir.

(*) Trabzon'da Karabekir'in emir subaylığını yapmış, sonra Milli Emniyet'te çalışmış olup, en son olarak İzmir'de müteahhitlik yapmış olan Adnan Özdemiroğlu, bir iş ilişkisi nedeniyle biraraya geldiği babam Halil N.Berktay'a bir içki sofrasında şunu söylemiştir: "Gelen şifreyi ben çözdüm. Emir, Ankara'dandı, BÜYÜK YERdendi."

...ECEĞE

mokratların, işçi sınıfının, aydınların gençlerin, kadınların aktif ve kararlı tutumlarına dayalı rolleri olmadıkça demokrasi kazanılamayacaktır. Oysa bu yönde önemli bir güç birikimine ve olanaklara sahibiz.

Yeter ki gücümüzü tek bir noktada, demokrasiyi kazanma noktasında toplayalım. Yeter ki, hiçbir sorunun, ayrılığın ve görevin bu birincil görevin üstüne çıkmasına izin vermeyelim. Yeter ki gerçek olmayan ikilemler yaratmayalım. Önce yeterli güce varmak sonra politik gelişmelere müdahale etmek, önce en geniş birlik sonra demokrasi gibi. Güçlenmenin ancak mücadele içinde olacağını unutmayalım. Demokrasinin olmadığı yerde sosyalizm için de sağlam zeminlerin varolamayacağını görelim. Komünist partisinin yasal çalışma özgürlüğü elde edilmeden, yurt içinde ve dışında binlerce marksistin ülkede açık politik faaliyet özgürlüğü yokken, en geniş birliğin gerçekleşmesinin olanaksızlığı açıktır. Bu nedenle TBKP'nin yasal çalışma hakkını elde etme mücadelesi herkes içindir, en geniş birliğin koşullarını yaratmak içindir.

Birlik sürecini güçlendirmek için bugünden ve yalnız sözde kalmayan adımlar atmaksızın elde edilebilecek her kazanımın da eksik ve yetersiz kalacağını unutmayalım. Türkiye'nin gereksinimi çağdaş, modern, güçlü bir komünist partisinedir. Böyle bir parti ancak hepimizin gücünü, yüreğini, aklını ve becerilerini birleştirmekle kurulabilir.

Marksist sol içinde örgütlü güçlerimizi birbirimize karşıymış gibi, birliğe engelmiş gibi algılamayalım. Gücümüz demokrasi ve halk düşmanlarına karşıdır. Bu nedenle demokrasi ve yasallık mücadelesinde örgütlü gücümüzü seferber etmekten geri durmak, birlik adına henüz bu hedefe varmadan örgütlü gücümüzü kullanmaktan vazgeçmek yalnızca demokrasi düşmanlarının işine yarar. Zira politik gelişmeler bizi beklemiyor.

Birlik güç ölçeğine göre değil karşılıklı güvene dayanacaktır. Her güç ve tek tek her marksist birlik sürecine eşit hakla olarak katılacaktır.

Birbirimize yalnız sözlerimizle değil ortak amaçlar için mücadelede birlikçi tutumumuzla güvenelim.

Bu çerçevede demokrasi, birlik, yasallık birbirinden ayrılamaz bir bütündür.

Her şey için bugün köprünün tam orta yerindeyiz.

Dünya ve ülkemizin yeni koşullarında hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağına, değişmekte olduğuna ve köklü biçimde değişeceğine inanıyoruz.

Bütün içtenliğimizle, marksist solun ve tüm diğer demokrasi güçlerinin, ülkemizin, halkımızın yazgısını barış, demokrasi, sosyalizm yönünde değiştirmede son derece önemli olanaklara ve potansiyele sahip olduğuna inanıyoruz.

Hep birlikte, kararlı biçimde aydınlığa doğru yürümek yeterli olacaktır.□

TBKP Açıklamasının açtığı yol

MARKSİST SOLUN YENİ BİRLİĞİNE DOĞRU

B*u karar yalnız TBKP MK'nın ve parti üyelerinin katkılarını içermekle kalmamaktadır. Fakat, her onurluinsan gibi bizde de çoğu zaman kızgınlık duygusu uyandıran haksız suçlamalarla içiçe geçmiş, gerçekte ise değerli olan eleştirileriyle, TBKP dışındaki istisnasız tüm marksist parti, çevre ve kişilerin de katkılarını da içermektedir.*

■ **Veysi Sarısözen**

TBKP Merkez Komitesi 11 Ağustos 1989 tarihli bir **Açıklama** yayınladı. Bu açıklama, "**ülkemizde çağdaş, yığınsal, yasal bir komünist partisinin kuruluşunu, geniş marksist güçlerle birlikte hazırlama sürecine ilişkin**"dir.

Açıklamada, marksist hareketin **ana akımları** arasında, marksist solun **yeni birliğini** oluşturmanın mümkün olduğu, bu akımların çağdaş, kitlesel partisinin kuruluş hazırlığına **bugünden başlanabileceği, bu hazırlığın ortak ve ülke çapında kitlesel bir girişim** eliyle yürütülebileceği belirtilmiştir. Açıklama, partinin 16 Kasım'da başlattığı **antikomünist yasağın kaldırılması** ve **Birlik Kongresi'nin yenilikçi platformunu** içeren çizgiyi izleme kararlılığını da vurgulamaktadır. Açıklama kesin bir dille göstermektedir ki, TBKP, yasal komünist partisi kurma hakkını kendi yasallığı için değil, geniş marksist partinin yasallığı için elde etmek istemektedir. Aynı zamanda TBKP, tekelcilik anlayışından uzaktır ve onun hiç bir politik örgütsel **ayrıcalık talebi, üye ve yöneticilerinin herhangi bir özel konum** iddiası yoktur.

Bu açıklama, TBKP'nin kendi tecrübesinden, marksist solla diyalog ve tartışmalarından komünist partisine yaraşan ciddi sonuçlar çıkarttığını göstermektedir.

Biz, 11 Ağustos Açıklamasının, marksist kamuoyunda hakettiği ilgiyle karşılanacağından eminiz. Çünkü burada sözkonusu olanlar, şu ya da bu kişinin, yönetici ya da teorisyenin ortaya attığı, yarın bir başkasının tamamen tersini dile getirebileceği iyiniyetli görüşler değil, yaklaşık iki yıldır gergin iç ve dış tartışmalardan geçen bir partinin kollektif kararıdır. Bu karar yalnız TBKP MK'nın ve parti üyelerinin katkılarını içermekle kalmamaktadır. Fakat, her onurlu insan gibi bizde de çoğu zaman kızgınlık duygusu uyandıran haksız suçlamalarla içiçe geçmiş, gerçekte ise değerli olan eleştirileriyle, TBKP dışındaki istisnasız tüm marksist parti, çevre ve kişilerin de katkılarını içermektedir.

Parti yanlısı yazarlara düşen, şimdi MK bildirisinin temel görüşlerini zenginleştirmek için kendi kişisel görüşlerini ortaya koymalarıdır. Bu yazı böyle bir amaç taşımaktadır.

Marksist hareketin ana akımları hangileridir? Nasıl bir tasnif yapılabilir? Bu soruya yanıt vermeden önce, hareketimizin birliğini belki de olanaksız hale getirebilecek olan erken tasniflerden kaçınmak gerektiğini ifade etmek isterim. Burada söz konusu edilen, "Gorbaçov-Deng ekseni karşısındaki tutum temelinde saflaşma", "devrimci-reformcu saflaşması", "yasalcı-yasadışıcı saflaşması" türünden sınıflandırmalardır. (Bir başka yazıda bu konuya ayrıntılı olarak değinmek isterdim.)

Bilimsel yöntem açısından tasnif, mutlak bir karakter taşımaz, her bilim dalının kendine has tasnifi olduğu gibi, tasnif, politikada belirli amaçlara uygun olarak yapılır. Marksist hareketin bugün acil olarak önüne koyduğu ortak amaç, örneğin iktidarın doğrudan, acil olarak ele geçirilmesi değil, mümkün olabilen en geniş marksist hareketin örgütsel-politik birliğidir. Marksist hareketi bu amaca göre tasnife tabi tutarsak, birbirinden nitelik olarak ayrı iki ana akımın varolduğunu belirtebiliriz. **Geleneksel "parti" şeklinde örgütlenmiş marksist akım ile, "hareket" şeklinde örgütlenmiş marksist akım. Türkiye marksist hareketinin iki ana akımın oluşturmaktadır.** İşte temel mesele, bu iki ana akımın mümkün olabilen en geniş güçleri arasında birliği sağlamaktır.

Uluslararası çapta komünist-sosyal demokrat birliğine, bu iki akımın temelden yenilenmesiyle yönelme olanakları tartışılırken, sıralarında ağırlıkla Dev-Yol, Kurtuluş gibi örgütlerin yer aldığı bir akımla birlikten söz etmek şaşırtıcı görünebilir. Ne var ki, eğer marksist hareketin yenilenme süreci, bir kere daha yapay ve şabloncu tarzda bir süreç olmayacaksa, **Türkiye marksist hareketine özgü yenilenme** bizim kendi marksist ana akımlarımızın ortak arayışları, karşılıklı etkileşimleri ve çeşitlilik içinde birliklerinin eseri olacaktır. Yenilenmiş dar bir grup, yenilenmenin en kolay varacağı, en eski biçimin ta kendisidir.

MK açıklaması, bu dar çemberi kırmamız için yeni ufuklar açmıştır.

Aslında, Türkiye'ye özgü yenilenme, akademik bir mesele, ya da salt teorik bir mesele değil, bize özgü olan hareketimizin acil meselesini tamamen yeni tarzda çözmek gibi, son derecede pratik bir meseledir. Kitlesel, çok renkli bir çağdaş komünist partisinin "kollektif bir girişim"in, bizce manevi otoritesi ve eşgüdümü altında, aşağıdan yukarıya doğru "ülke çapında" yerel girişimlerle her bakımdan canlı tartışmalarla ve -neredeyse unutulan politik mücadeledeki eylemleriyle- yaratılması fikrinde Türkiye'ye özgü yenilenmenin, ya da bizim Rusça olmayan perestroykamızın en önemli, en derin ve pratik anlamı dile gelmektedir.

Böyle bir ortak arayış, ortak parti kurma girişimi ve yerel girişimler hareketi, masa başında hazırlanmış on tane en iyi, en yenilikçi programdan, stratejiden yüz kat daha önemlidir. Çünkü bu hareket, kendi bağrında farklı deneyimleri içeren onlarca programatik anlayışı barındırmakla ve bu anlayışların uygarca tartıştığı, yarıştığı bir düşünce zenginliği yaratmakla kalmayacaktır. Bu anlayışların er ya da geç doğuracağı sentezden belki de ilk defa kitlelere malolan gerçek bir program ortaya çıkacaktır.

Özünde, ortak girişim ve yerel girişimler ile çağdaş bir KP'ye ulaşma, açık bir parti yaratma ve bu açıklığın hukuki temelini antikomünist yasakları kırarak elde etme çizgisi, bir çok marksistin paylaştığı bu çizgi, masa başında değil, bizzat marksist hareketin kendi varoluş biçimlerinden çıkarılmıştır ve marksist hareketin iki ana akımının en olumlu yanlarını birleştirme çabasından başka bir şey değildir. **Kuruluş hazırlığı** süreci "hareket" biçimi örgütlenmenin, **örgütsel birliğin inşası** "parti" biçimi örgütlenmenin olumlu deneylerinden yararlanılmaksızın gerçekleşemez. Kuruluş hazırlığı boyunca "hareket"lerin en olumlu geleneklerini "partilere", partilerin en olumlu geleneklerini "hareketlere", deyimi yerindeyse aşılamak ve bu iki geleneğin sentezine, yani, enternasyonalizm ve Türkiye topraklarına ayak basma, örgütsel-bilinçli disiplin ve yerel devrimci inisyatif, gerçekçilik duygusu ve devrimci ruh vb. niteliklerinin organik birliğine ulaşmak hiç de hayal değildir.

Daha şimdiden, bu iki ana akımın temasa geldiği geniş bir forum ortaya çıkmış bulunuyor. Yasal komünist ya da marksist parti projesini hayata geçirmek isteyenlerin forumları ile bu geniş ana akımların forumunu karşı karşıya getirmek daha en baştan tarihsel bakımdan büyük önem taşıyan "yeni birlik" için büyük bir şanssızlık olurdu.

Biz TBKP'lilerin elimizde kendi programımız, parti ilkelerimiz ve uğrunda parti önderlerimizin özgürlüklerini feda ettikleri antikomünist yasakları kırma mücadelemizin bayrağı var. En geniş marksist solun platformlarına bunlarla katılıyoruz ve doğru bildiklerimizi ısrarla anlatıyoruz, görüşlerimizi herkesle paylaşmaya ve yanlışlığına inandığımız her görüşümüzü terketmeye hazır olduğumuzu samimiyetle ilân ediyoruz.

MK açıklaması partiyi kapsamlı ve karmaşık ödevlerle karşı karşıya getirdi. Bu ödevleri başarmak zordur. Temel mesele bu ödevin bilinçle kavranmasıdır. Geniş parti düşüncesinin benimsenmesi için yukardan aşağıya bürokratik-kumanda yöntemiyle değil, yeni bir anlayış ve tarzda çalışmaktır.

Biz geniş parti denince, şu bizim "dar" partimizden artık umut kesmek gerekeceğini sanan, o nedenle de birliğe fazla vurgu yapmaktan, gerçekten samimi bir partililik özduygusuyla kaçınan arkadaşlarımızdan farklı olarak, asıl şimdi, TBKP geniş bir KP'nin kuruluş hazırlıklarına bugünden başlayacağız diye ilân ettiği zaman, TBKP'ye dört elle sarılmak gerektiğini, birliği savunan partinin birliğini yüce tutmanın boyun borcumuz olduğunu düşünmekteyiz.

Neden? Şundan ki, biz yıkılmış bir partinin bozguna uğrayan üyeleri gibi, birlik partisine "ne çıkarsa bahtımıza" diyen nihilistler olarak kapağı atacak değiliz. Biz, birlik partisine, tarihsel TKP-TİP ayrılığını yoketmiş, 12 Eylül'ün yıkımı altından yeni bir parti yaratarak çıkmış, tarihte ve sosyalizm dünyasında hayallerimizi altüst eden gerçekler ortaya çıktığında dişlerimizi sıkarak kendimizde yeni bir çizgiye başlama gücü bulmuş ve elbette yakın ve uzak tarihimizin ağır ve acılı yükünü sırtımızda taşıdığımızın bilinciyle, kendi yaratıcı marksist çizgimiz, programatik ilkelerimiz, örgüt anlayışımız ve politik amaçlarımızla bu birliğe katkıda bulunmak için kararlı olan bir partinin üyeleri olarak yönelmekteyiz.

Tek sözle, MK açıklaması birlik, yasallık, yenilenme süreçlerini tek bir kapalı mükemmel bir şekilde aktarmıştır. Sanırım, muhtaç olduğumuz "TBKP'lilik ruhu"nu canlandırmak şimdi hem mümkün, hem de birliğin, yenilenmenin ve yasallaşmanın yararınadır.□

İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı ile, açlık grevlerinden sonra

"GENEL AF, DEMOKRATİKLEŞME İÇİN GEREKLİ"

Nevzat Helvacı, "Batı'da af çıkmıyor" diyenlere şu yanıtı veriyor: "Getirsinler Avrupa'daki koşulları Türkiye'ye, burada da af çıkarmasınlar."

Genel Af konusunun, İnsan Hakları Derneği'nin gündeminde olduğunu belirten Helvacı, daha önce toplanan 150 bin imzanın nereye gittiğini soracaklarını söyledi.

■ Atillâ Aşut

İki aya yaklaşan bir açlık grevi, geride iki ölü, sağlıkları ciddi biçimde bozulmuş genç insanlar, yürekleri yaralı ana-babalar, eşler, kardeşler bırakarak sona erdi. Ancak, cezaevlerinin yıllardan beri kangrenleşmiş sorunları, olduğu gibi duruyor. Hükümlü ve tutuklu yakınlarının kaygıları ise giderilebilmiş değil henüz. Bir tutuklu anasının dediği gibi, **"Açlık grevinin bitmesiyle bir pansuman yapıldı, ama yara hâlâ kanamaya devam ediyor."**

Bu yaranın kesin sağaltımı, bir genel affın gerçekleşmesine bağlı. Başka hiçbir "geçici önlem", cezaevlerinin bugünkü çağdışı konumunu düzeltmeye, toplumsal bir acıyı dindirmeye olanaklı değil.

"Genel affın zorunluluğu ve kapsamı" konularını, İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Avukat **Nevzat Helvacı** ile konuştuk.

— Hangi gerekçelere dayanarak, Türkiye'de bugün bir genel affın zorunlu olduğunu savunuyorsunuz?

Helvacı: Bildiğiniz gibi, 12 Eylül döneminde toplumsal barış bozulmuştur. Salt bu nedenle bile genel af zorunludur. Olağanüstü dönemlerde yaşanan olaylar dikkate alınırsa, daha çok "siyasal suçlar" için bir af zorunluluğu ortadadır. Çünkü, siyasal suçlar, biraz "görece" suçlardır ve olağanüstü dönemlerin yaşadığı ülkelerde, bu koşulların yarattığı tahribatın giderilmesi önem taşır. Bir de şu var: Siyasal suçlar, adi suçlardan farklı olarak, toplumsal yapının yarattığı suçlardır. Daha doğrusu, toplum ve bireyin birlikte oluşturduğu suçlardır. Yani, kişinin özel davranışlarının yanı sıra, toplumda yaşanan nesnel durumların da etkisi vardır siyasal suçların oluşumunda. Şimdi, toplumun birlikte oluşturduğu suçların cezasını, toplumun yalnızca bir kesimine çektirmek, doğru bir davranış değildir. Bu suçların kökeninde toplumsal yapı değişimlerinin de önemli etkisi bulunduğu dikkate alınarak, sonucun topluma paylaşılması gerektiğini düşünüyorum.

Tabii, bir genel affın zorunlu olduğu, bir başka açıdan, adli yanılgılara bakılarak da söylenebilir. Çünkü, olağanüstü dönemlerde işkence altında alınmış ifadeler, mahkeme kararlarına gerekçe olmuştur. Uzmanlar bu dönemde adli yanılgıların büyük boyutlara ulaştığını söylüyorlar. Adli yanılgılar, haksız olarak içeride yatan insanların varlığını ifade eder. Burada bir tercih sorunuyla karşı karşıyayız: Gerçekten suç işlemiş insanın dışarda kalması mı daha tehlikelidir, yoksa suçsuz insanın içerde yatması mı? Af çıktığı zaman, gerçekten suç işlemiş insanlar da cezadan kurtuluyor ama, özgürlükler açısından olaya bakanlar için, suçsuz insanın içerde bulunması çok daha kötüdür. Nitekim, hukukçular şöyle söylerler: **"Bir suçsuzun haksız yere içerde yatması yerine, yüz suçlunun dışarda kalması yeğdir."** Özgürlükler açısından bu böyle...

Sonra, bir başka sorun da ölüm cezaları ile ilgili olarak önümüzde duruyor. Biliyorsunuz, ölüm cezaları çok büyük rakamlara ulaştı. Bugün Parlamento'da 260'ın üzerinde dosya, onay bekliyor. Genel af çıkarsa, birikmiş ölüm cezaları da ortadan kalkmış olacak.

— Nasıl bir genel af öngörüyorsunuz? Bu konuda değişik değerlendirmeler olduğunu biliyoruz.

Helvacı: Biz, **"ayrımsız bir genel af"** istiyoruz. Tabii, bunun çeşitli nedenleri var. Aslında af, siyasal suçlar için çıkarılır, adi suçlular da bu aftan yararlanır. Bizim "ayrımsız bir genel af" deyişimizin nedeni, aslında adli hataların çok yüksek oranda oluşundandır. Olağanüstü koşullarda yargılamalar yapıldı; "Savaş Hali" hükümleri uygulandı ve işkence altında alınan ifadeler, kararlara dayanak yapıldı. Şimdi, hangi kararda adli hata vardır, hangisinde yoktur; bunu ayırmak zordur. Bu kadar insanı yeniden ve tek tek yargılayamayacağımıza göre, mecbursunuz ayrımsız bir genel af çıkarmaya.

Bir de şu var: Yargı, 12 Eylül döneminde, siyasal görüşler arasında ayrım yapmıştır, yani çifte standart uygulamıştır. Diyelim ki adam öldürme iddiası vardır. Aynı türden eylem sanığı olan sağ görüşlülerle sol görüşlülere farklı maddeler uygulanmıştır. Sol görüşlüler için **Türk Ceza Yasası**'nın 146. maddesi işletilirken, sağ görüşlüler, "adi suçlu" sayılarak 313, 448, 450. maddelerden hüküm giymişlerdir. Şimdi, bunun önemi şurada: Af çıkarken, adi suçlar açısından "Anayasa engeli" yok. Yani, ayrımsız bir genel af, böyle bir haksızlığı da ortadan kaldıracaktır.

— Ana muhalefet partisi SHP'nin bir Genel Af taslağı hazırladığı ve yeni çalışma döneminde bu taslağı yasa önerisine dönüştürerek, Meclis Başkanlığı'na vereceği belirtiliyor. Bu çalışmanın, sizin "Ayrımsız Genel Af" önerinizden farkı nedir?

Helvacı: Onlar "ayrımsız" demiyorlar da, "kapsamlı genel af" diyorlar. "Kapsamlı" sözcüğünün neleri kapsayacağını ben bilemediğim için bir şey söyleyemeyeceğim. Yeni yasa önerisinden haberim yok. Bunu ilk sizden işitiyorum. Daha önce kamuoyuna "kapsamlı genel af" sözü vermişlerdi. Yeni tasarı neleri kapsıyor, neleri kapsamıyor; metin ortaya çıkacak ki anlayalım.

— SHP'nin birkaç yıl önce hazırladığı Genel Af önerisinde, "devlete karşı işlenmiş suçlar", af kapsamı dışında kalmıştı...

Helvacı: SHP, geçmişte böyle bir taslak hazırladı, ancak bunu Meclis'e vermedi. O hazırlık üzerinde biz de **İnsan Hakları Derneği** olarak çalışmış, eksiğini-gediğini partiye bildirmiştik. O metin, daha çok "adi suçlar" için af getiriyor, "siyasi suçlar", büyük ölçüde af dışında kalıyordu. 1982 Anayasası'nı temel alan o metin, yeterli duruma getirilemediği için kimseden destek görmedi.

— Sözün burasında, sanırım bir konuya açıklık getirmek gerekiyor. Biliyorsunuz, "devlete karşı işlenmiş suçlar" kategorisi için, hükümet ve muhalefet partileri, "Anayasa engeli"nden söz ediyorlar. Sizin savunduğunuz "Ayrımsız Genel Af" önerisinin yasallaşabilmesi için bu engel nasıl aşılacak? Bu konudaki pratik çözüm önerileriniz nelerdir?

Helvacı: "Suç" kavramının özünde zaten "devlete karşı"lık vardır. Hangi tür suç olursa olsun, devlete karşı işlenmiştir. Devlete karşı işlenmemişse, devlet ne diye ceza veriyor? Ama devlet, bazı suçları sırf kendisine karşı işlenmiş sayıyor. Şunu bilmeliyiz ki, kendisine karşı işlenmiş suçları affedemeyen devlet, başkalarına karşı, işlenmiş suçları hiç affedemez.

"Anayasa engeli"ne gelince; biliyorsunuz, Anayasa'nın 14. maddesinde bir genel tanım var, 87. maddesinde de Meclis'in yetkileri sayılırken, **"14. maddede yazılı suçları işleyenlere af çıkaramayacağı"** belirtilmiş. Şimdi bu sınırlama "ciddi bir engel" olarak görülüyorsa da bence fazla bir önemi yok. Şu nedenlerle: **Birincisi,** bu Anayasa, 9 Kasım 1982'de yürürlüğe girdi. Yasalar, -bu, anayasa da olsa- ancak, yürürlüğe girdikleri tarihten sonraki olaylar için uygulanabilirler. Demek ki, 9 Kasım 1982'den önce işlenmiş suçlar için bir "Anayasa engeli" söz konusu değil. **İkincisi,** davaların önemli bir bölümü henüz sonuçlanmamıştır. Anayasa'nın 87. maddesinde **"hüküm giyenler"** deyimi geçiyor. Yani, kesinleşmemiş yargı kararları için böyle bir engel, Anayasa'da bulunmuyor.

Üçüncüsü, Anayasa'nın 87. maddesinde af kapsamı dışında tutulanlar, "fiillerden dolayı", yani "eylemlerden ötürü" hüküm giyenlerle ilgilidir. Oysa, 12 Eylül'den sonra çok sayıda insan, "eylem" sayılamayacak durumlar nedeniyle, yani salt düşüncelerinden dolayı yargılanıp cezalandırıldılar. 1982 Anayasası'nın, "düşünce suçları"nın affı için bir engel getirdiğini varsaymak mümkün değildir.

Dördüncüsü, Anayasa'nın 14. mad-

▶ *Helvacı: "Bir suçsuzun haksız yere içerde yatması yerine, yüz suçlunun dışarda kalması yeğdir."*

desinde, "Türk Ceza Yasası'nın şu ya da bu maddesi"'ne doğrudan bir gönderme yapılmış değildir. "Filan bölümün falan maddesi" diye açık bir tanım yoktur. Yani, "devlete karşı işlenmiş suç" deyimini parlamento yorumlayacaktır. Af kapsamını daha geniş tutabilmek için, bu maddeyi çok dar yorumlayabilir. Bu, tümüyle parlamentonun yetkisindedir.

Ama, bütün bu gerekçelere karşın **"Ayrımsız ve eşit bir genel af"**, salt Anayasa engeli yüzünden çıkarılamayacaksa, o zaman Anayasa'yı değiştirsinler. Bir gecede yasa çıkardıklarını, yine bir gecede Anayasa değiştirdiklerini biliyoruz. "Genel Af"'fı engelleyen hükümleri de Anayasa'dan çıkarsınlar. Niyetleri varsa, bu işin çözümü de vardır. Yeter ki istesinler...

— Bir de Avrupalılar'ın bakış açısı var. Biliyorsunuz, geçenlerde Avrupa Parlamentosu Sosyalist Grup üyesi Richard Balfe'nin Türkiye'ye gelişi dolayısıyla basına da yansıdı: Avrupa ülkelerinde, genellikle "şiddet suçları"nın af kapsamı dışında tutulması yolunda bir eğilim var. Türkiye'nin, 12 Eylül askeri darbesiyle yaşadığı ağır baskı ve "devlet terörü" koşullarında, bu yaklaşım ne denli geçerlidir? "Şiddet suçları" bakımından, Türkiye'nin özgül bir yeri var mıdır?

Helvacı: Önce bir noktayı belirteyim. Adalet Bakanı diyor ki, **"Efendim, görüyorsunuz, Batı ülkelerinde af çıkmıyor. Af, geri ülkelerin işidir. Biz de Batı ülkesi olduğumuz için af çıkarmaktan yana değiliz."**

Batı'da gerçekten af çıkmıyor. Af çıkmıyor ama, 10 yılda bir askeri dikta rejimleri de kurulmuyor. Batı'da af çıkmıyor ama, işkence altında alınmış ifadeler mahkeme kararlarına dayanak yapılmıyor. İnsanlar, olağanüstü yargı organlarında yargılanıp hüküm giymiyor.

Oralarda adli hata oranı, Türkiye'deki kadar yüksek değil. Getirsinler o koşulları Türkiye'ye, burda da af çıkarmasınlar. Batı'da af çıkmıyor ama, orada "düşünce suçu" yok. Bütün bu olumsuzluklar Türkiye'de varsa, o zaman da Türkiye'yi Avrupa ülkeleriyle özdeş sayıp, **"Onlar af çıkarmıyor, biz de çıkarmayalım"** diyemezsiniz. Bu, çarpık bir yaklaşımdır.

Şimdi gelelim "şiddet suçları" konusuna... Doğrusunu isterseniz, olağan koşullarda, adil bir yargılama sonucu hüküm giymiş "şiddet suçlusu" varsa, bunun affedilmemesi düşünülebilir. Ama, olağanüstü koşullarda bunu ayırmak çok güçtür. Siz de tanıksınız ki, bir öldürme olayı birkaç sanığa yüklenmiştir. Yine bir öldürme olayından ötürü suçlanan çocuk, cinayetin işlendiği tarihte cezaevinde yattığını kanıtlamıştır. Oysa bu çocuk, hem Emniyet'te, hem Askeri Savcılık'ta, hem de Tutuklama Hâkimliği önünde "suçunu" kabul etmiştir! Biz "ayrımsız genel af" derken, bunları düşünüyoruz. İlke olarak "şiddet suçu"nu savunamayız. Ancak, mukayese, benzer şeyler arasında yapılabilir. Türkiye'nin özgül koşullarından ötürü, suçlar arasında bir ayrım yapmanın yanlış olacağını düşünüyorum. Siz, imzaladığınız uluslararası sözleşmelere karşın, işkence altında düzenlenmiş tutanakları hâlâ kanıt sayıyorsunuz, "şiddet suçu" işlendiğine kimseyi kolay kolay inandıramazsınız.

— Genel affın toplumsal bir zorunluluk olduğu görüşü, siyasal iktidar dışındaki tüm çevrelerce benimsenmiş olmasına karşın, bu konuda yine de sonuç alıcı girişimler gözlenmiyor. Bu durumda, genel af konusunu toplumun gündemine yeniden nasıl sokabiliriz?

Helvacı: Kamuoyu oluşturmakla... Kamuoyunun baskısı olmadan affın çıkacağını sanmıyorum. Konuyu sürekli sıcak tutmak ve haklı gerekçelerini kamuoyuna iyi anlatmak, gerekirse yeni kampanyalar düzenlemek, yeni etkinliklere girişmek...

Genel af için çalışmak, yalnızca İHD'nin görevi değildir. Toplumun tüm kesimleri, örgütlü-örgütsüz herkesin, "Genel Af" istemini yüksek sesle haykırması gerekiyor. Çünkü, inanıyorum ki ayrımsız bir genel af, Türkiye'de demokratikleşme sürecine çok büyük bir katkı sağlayacaktır. İHD, belki demokratik kitle örgütlerini bu konuda harekete geçirmek için bir çağrı yapacaktır. Geçmişte toplanmış 150 binden fazla imzanın nereye gittiğini de sormak gerekiyor. Biliyorsunuz, çok kısa zamanda ve çok olumsuz koşullarda toplandı o imzalar. Valiler yasak koydu, insanlar gözetim altına alındı. Ama, o kadar dar zamanda, o kadar insan imza verdi. Bu, kamuoyundaki genel eğilimi gösteriyor. Yani, genel af, salt **İnsan Hakları Derneği**'ndeki birkaç yöneticinin isteği değildir, tüm kamuoyunun isteğidir.

Genel af, **İHD**'nin sonraki gündemini oluşturacaktır. Ve, yalnızca **İHD** değil, tüm çevreler, siyasal partiler, sendikalar, meslek örgütleri, öteki dernekler, kuruluşlar, tek tek aydınlar, yazarlar, çizerler bu konuya eğilmek zorundadırlar. Çünkü, demokrasi herkes için gereklidir.□

Neden genel af için seferber olmuyoruz!

AYDIN'DA "ÖLÜM VE ONUR BİRARADA"YDI

Cezaevi önünde yüzlerce kişi. Cezaevi giriş sınırında takviyeli askerler karşı karşıya güneşin altında tam kırk beş dakika hiçbir yanıt verilmeksizin bekletiliyoruz. Askerlerin gözünde utancı görüyorum. Arkamızda bindirilmiş polis arabaları. Neredeyse sayıları bize yakın. Belki de bana öyle geliyor. Telsizler çalışıyor.

■ **Yüksel Selek**

Günlerden 13 Ağustos. Pazar. Dekor farklı olmakla birlikte Amerikan filmlerinden tanıdığımız "vahşi batı" kasabaları gibi korkuya, dehşete terkedilmiş bir kent. Boğucu bir sıcak. Sokaklar boş. Birtakım insanlar kaygılı yüzlerle SHP binasının bulunduğu daracık sokağa doğru telaşlı adımlarla yürüyorlar. Birtakım sivil giysili, eli telsizli adamlar düşmanca bakışlarla köşelerde, şurda burda mevzilenmiş, bu sakinleri tarafından terkedilmiş kente Ankara, İstanbul, İzmir'den gelen kaygılı insanlar üzerinde sessiz bir terör estiriyorlar. Ellerindeki kameraları açıkça insanlara doğrultuyor, filme alıyorlar.

Küçük, yarı ahşap, altında bir kahve bulunan SHP binası tıklım tıklım, iğne atsan yere düşmez. Bina adeta bir korunak. Kahve de öyle. Üst katta daha çok kadınlar var. Vücutları polis dayağıyla mosmor bereli, yürekleri yaralı analar bir kısmı. Aydın Devlet Hastanesinde ve Cezaevinde açlık ve ölümle pençeleşen mahkûmların anaları, eşleri... Ve onlarla dayanışma için orada bulunan, çoğu İHD'li dostları. Hararetle, heyecanla son gelişmeler konuşuluyor; açlık grevindeki mahkûm yakınlarına güç verilmeye çalışılıyor. Ama sözcükler acının duvarına çarpıp dağılıyor, anlamsızlaşıyor adeta.

"Yavrumdan bir haber alamıyorum. İzmir'e gönderildi diyorlar. İnanmıyorum. Duyar duymaz koşup geldik babasıyla kaç saatlik yoldan. Kimse bir bilgi vermiyor. Çocuğum ölü mü, sağ mı? Göstermiyorlar. Bu ne biçim hükümet, bu nasıl devlet!" diye söyleniyor, analardan biri. Analar, gözleri hâlâ dehşet içinde açıp gösteriyorlar vücutlarındaki morlukları. Utanıyoruz, ölesiye utanıyoruz insanlığımızdan.

Ankara'dan İHD'lileri getiren Sincan Belediye otobüsüne dolup doğru hastaneye gidiyoruz. **Akın Birdal, Muzaffer İlhan Erdost,** Dr. **Aysel Ülker** ve gazeteciler kısa bir tartışma sonucu içeri alınıyorlar. Ne haber getirecekler acaba içerden? Yüreklerimiz kaygılı, ama belli ki ölüm yok henüz. Öyle olsaydı İHD delegasyonu içeri alınmazdı, diyoruz. Kamyon kamyon komando giysili askerler giriyor, çıkıyor hastaneye. Göz göze gelmemeye çalışıyoruz onlarla. Onlar da galiba bizimle. Uzun bir bekleyiş. Saniyeler zor ilerliyor.

İşte geliyorlar! Kalabalık kuşatıyor çevrelerini. İçerde tanık olduklarından ezik, kahrolmuş bir halde çıktıkları yüzlerinden belli. "Hepsini anlatacağız. Basın toplantısında anlatacağız. Başhekim çok iyi davrandı. Kolaylık gösterdi. Koğuşları ziyaret ettik. Adlarını aldık. Korkmayın henüz dayanıyorlar. Ama ayaklarından zincirli hepsi de karyolaya..." diyor, Akın Birdal. Buz kesiyor her yanımız. Belki de ateş basıyor hepimizi. Aydın sıcağı bir kat daha bunaltıyor, cehennem sıcağı oluyor.

"Söyle bey, yaşıyor mu oğlum, Memedim?" "Hangi Memet?" "Memet Gül..he, Gül benimkisi." Yatıştırıyorlar gözü yaşlı anayla, yaşları içine akıtan babayı Doktor Hanım, Akın Bey, Erdost. "Nabzını saydım, bize cevap verdi, açtı gözünü", diyor Doktor Hanım, kaygısını gizlemeye çalışarak. Tanrım, ne vakur insanlar bu analar, babalar. Bağırmıyor, haykırmıyor, kendilerini yerden yere atmıyorlar. Sessiz, ezik, onurlu; acıdan birer yontu gibiler.

Cezaevi önünde yüzlerce kişi. Cezaevi giriş sınırında takviyeli askerlerle karşı karşıya güneşin altında tam kırk beş dakika hiçbir yanıt verilmeksizin bekletiliyoruz. Askerlerin gözünde utancı görüyorum. Arkamızda bindirilmiş polis arabaları. Neredeyse sayıları bize yakın. Belki de bana öyle geliyor. Telsizler çalışıyor. "Uzaktan takip edin. Fazla yaklaşmayın. Tamam mı!"

Sıcaktan kavrulan kalabalığı serinletmek için su, gazoz satan küçücük çocuklar -çevredeki evlerden kovuluyor, hırpalanıyorlar polisler tarafından.

Kente dönüyoruz artık. Elimiz boş. İçerdekiler farkındalar mı geldiğimizin acaba? Alkışlı protesto patlıyor birden. Evet, şimdi farkındalar artık. Duyuyorlar bizi. Dakikalar boyu hızlanarak sürüyor alkış. Araçlara biniyoruz. polisler arkamızda. Terkedilmiş kentte biz ve onlar. Yani silahlarıyla, telsizleriyle, kameralarıyla, üniformalı üniformasız terör estiren onlar ve silahları sadece yürekleri ve beyinleri insan hakları ve demokrasi savunucuları olan biz.

Bir otelin lobisinde yapılıyor basın toplantısı. Akın Birdal, Muzaffer Erdost, Dr. Aysel Ülker gördüklerini anlatıyorlar bir bir. Sesleri acılı, öfkeli. Mehmet Gül için, "Ağır", diyorlar, "Durumu pek umutlu değil", diyorlar. Birden salonun bir kenarında Memet'in anası babası ilişiyor gözüme. Gördüğüm tablonun tarifi mümkün değil. Ah, diyorum, kim getirdi onları basın toplantısına. Onlar yine de sessiz bir kıvranış içindeyken, yanlarındaki bir başka ana acılı çığlığını tutamıyor. Hemen alınıp dışarı çıkarılıyor. Basın açıklaması ananın sesiyle bölünüyor bir an. Herkesin kafasında tek bir düşüncenin donduğunu duyumsuyorum. Bitmeli bu trajedi. Yenileri asla yaşanmamalı. Unutulmamalı yaşananlar.

Ne diyordu, ülkenin **Başbakanı?** **"Tedavi kabul etmeyen ölür, ne yapalım"**, mı? **Ne diyordu Adalet Bakanı? "Bunlar siyasi amaçlı eylemler, kamuoyu yaratmak için yapıyorlar,"** mı diyordu? "Genel af için yapıyorlar," mı diyordu? **Peki, biz ne diyoruz? "Yo, hayır, onlar sadece hapisanede insanca yaşam koşulları istiyorlar",** mı diyoruz? Nasıl olur? Nasıl sınırlarız bununla! Hayır, onlar tek silahları olan canlarını gencecik yaşamlarını sadece yiyecek, radyo-teyp, kitap vb. için ortaya koyuyor olamazlar. onlar, akıl almaz bir kararlılıkla özgürlük mücadelesi veriyorlar. Neden genel af için seferber olmuyoruz! Ne bekliyoruz hâlâ!

(*) İHD Genel Sekreteri Aydın Devlet Hastanesi grevciler koğuşunu 13 Ağustos günü böyle tarif etmişti.

POLİTİK GÖÇM

TBKP yöneticilerinin de bulunduğu bir grup politik göçmen, en geç 25 Eylül'de Türkiye'de

Adımlar (Duisburg)-Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin yurtdışında bulunan Merkez Komitesi üyelerinden ilk grupta 4 kişinin, 18 Eylül ile 25 Eylül tarihleri arasındaki bir günde Türkiye'ye dönmeleri kesinleşti. Dönecek Merkez Komitesi üyeleri şunlar: **Erdal Talu, Ahmet Kardam, Şeref Yıldız** ve **Mehmet Bozışık.**

Hatırlanacağı gibi, TBKP Merkez Komitesi 31 Temmuz 1989 günü yaptığı bir açıklama ile, ikinci bir karara kadar Başkan Yardımcısı Mehmet Karaca ve Genel Sekreter Yardımcısı Osman Sakalsız dışında kalan yurtdışındaki parti yöneticilerinin Türkiye'ye döneceklerini duyurmuştu.

Bu arada geçtiğimiz yıl 10 Aralık günü Türkiye'ye dönüş yapan, ama vatandaşlıktan çıkartıldıkları gerekçesiyle aynı gün geldikleri ülkelere geri gönderilen İKD Genel Başkanı Beria Ongör, DİSK Genel Yönetim Kurulu üyeleri Murat Tokmak, Ekrem Aydın, Turhan Ata ile Genel-İş Marmara Bölgesi eski yöneticilerinden Nafiz Bostancı'nın da, Türkiye'ye dönüş belgesi almak için tekrar Türkiye konsolosluklarına başvurdukları öğrenildi. Bilindiği gibi bu geri çevirme gerek Türkiye'de gerekse Avrupa'da yankı uyandırmış, protestolara yol açmıştı. İnsan hakları savunucuları bunun hiç bir haklı nedeni olamıyacağını dile getirmişlerdi.

Bunlar dışında Batı Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan altı politik göçmenin de aynı tarihlerde Türkiye'ye dönmek üzere hazırlıklara başladıkları bildiriliyor. Bu altı kişinin adları şöyle:

Fikret Demir (Banksen Genel Yönetim Kurulu üyesi, şu anda İngiltere'de yaşıyor), **Talat Ulusoy** (Mimarlar Odası İzmir Şubesi eski yöneticilerinden, şu anda Hollanda'da yaşıyor), **Aynur Hayrullahoğlu** (12 Eylül sonrasında işkence ile öldürülen, Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi Mustafa Hayrullahoğlu'nun eşi, şu anda Hollanda'da yaşıyor), **Alaattin Taş** (İlerici Gençler Derneği Genel Sekreteri, şu anda Yunanistan'da yaşıyor), **İlhan Baştan** (politik göçmen, şu anda Yunanistan'da yaşıyor), **Fahrettin Filiz** (politik mülteci, şu anda İsveç'te yaşıyor). Öte yandan dönecek olan politik göçmenlerin aileleri ve yakınlarının karşılama hazırlıklarına başladıkları, resmi yetkililer, siyasi parti ve demokratik kitle örgütleri nezdinde girişimlerde bulunacakları bildiriliyor.

TBKP yöneticileri dönüyor

Mehmet Karaca

"BİRLİK, YASALLIK VE DEMOKRASİ MÜCADELESİNE KATILMAK İÇİN..."

Türkiye Birleşik Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin, yurtdışındaki parti yöneticilerinin Eylül ayı içinde Türkiye'ye dönmeleri kararı üzerine, TBKP Başkan Yardımcısı **Mehmet Karaca** ile **Yeni Yol** dergisinin yaptığı söyleşinin geniş bir özetini yayımlıyoruz.

Yeni Yol: Parti yönetimi, yurtdışında bulunan Politik Büro ve Merkez Komitesi üyelerinin Eylül ayında Türkiye'ye dönmesine karar verdi. Atılacak bu yeni adım, bundan birbuçuk yıl kadar önce Sargın ve Kutlu yoldaşların dönüşleriyle ne bakımdan aynı, ne bakımdan ayrı olacak?

Karaca: Biz Sargın ve Kutlu yoldaşların dönüşüne karar verirken, "Komünist partisinin yasallaşma istemi yalnızca komünist partisinin istemi olamaz, bunun için kamuoyunda genel bir mutabakat oluşmalıdır" demiştik. Doğaldır ki, bu mutabakat durduğu yerde kendiliğinden olmayacaktı.

O günleri hatırlarsak, komünist partisinin yasallığı üzerine kimse konuşmuyordu. Demokrasi sorunu tartışılıyordu ama, içeriği bir çok yanıyla soyuttu. Bizlerin dışındakilerin "arzuladıkları" demokraside özgürlükler olacak mıydı? Olacaksa ne kadar olacaktı? 70 yıldır yasaklı tutulan komünist harekete özgür çalışma hakkı tanınacak mıydı? Yoksa eskiden olduğu gibi "o da varsın eksik oluversin" mi denilecekti?

İşte biz bu sürece müdahale ettik. O gün görülmeyen, bilinmeyen konular, müdahale sonucu bugün görülebilir, bilinebilir duruma geldi.

Yurtdışındaki yönetici kadrolarımızın ülkeye dönüşü Merkez Komitemizin kararıdır. Yöneticilerimizin bu aşamada dönmeleri komünist hareketin yasallık kazanması sürecine elbette bir hız katacaktır. Diğer taraftan dönüşler yeni bir şey başlatmak için değil, demokrasi için, yasallık için, birlik için zaten yürüyen politik aktiviteye katılım için olacaktır.

Sargın ve Kutlu, dönüşleri ile bir süreci başlattılar. O kendi rotasında da bir yol aldı yeni olanaklar yarattı. Şimdiki dönüşler ise, rotasında yol alan bu sürece katılmak için olacaktır.

İşte yeni dönüşlerin Sargın ve Kutlu yoldaşların dönüşleri ile aynı olan ve ayrı olan yanları bunlardır.

Yeni Yol: Sargın ve Kutlu'nun dönüşleri sırasında görülmeyen, bilinmeyen konuların, bu dönüşle bugün görülebilir, bilinebilir duruma geldiğini söylediniz. Bunları somutlayabilir misiniz?

Karaca: O günlerde yasallık için komünist partisinin toplumsal meşruiyeti yok diyenler vardı. Artık o süreçler tarihe kaldı.

O günlerde, bizde komünist partisi olamaz diyen resmi çevreler vardı. Şimdilerde onlar da "olacağı" üzerine konuşma ihtiyacı duyar duruma geldi.

O gün tartışılan demokrasinin içeriğinde komünist partisinin yasallığı ya da hiç hatırlanmıyor, ya da konuya sıralamanın sonlarında, "olsa da olur, olmasa da" anlayışı ile bakılıyordu. Mütevazi olalım ama, şimdi konu demokrasinin "baş koşulu" durumuna geldi.

Ülkenin tarihinde o günlere kadar isterik bir anti-komünist dalga, resmi çevrelerce kitleler üzerine kaba propaganda edildi. Sargın ve Kutlu'nun dönüşü ile bu resmi ideoloji de iflas etti. Yıllarca ülkede yasaklı tutulan komünistlere "kökü dışarda bir avuç insan" denildi. Kutlu ve Sargın'ın dönüşü ile bu "makus talih" de yenildi.

Bu yaklaşımlarıma katılmayanlar olabilir. Kendimizden başkalarını, onların katkılarını görmeyen biri değilim. Ama Sargın ve Kutlu'nun dönüşünü her yönüyle soğukkanlı değerlendirelim diye bunların altını çiziyorum.

Aslında komünistlerin ülkeye açık kimlikleriyle dönüşü, Boran yoldaşı Brüksel'den yolcu ettiğimiz gün başladı. Kutlu yoldaşın o günkü konuşmasını bir hatırlayın. Kararlı bir şekilde komünistlerin ülkeye dönüşünden bahsediyordu. Boran yoldaşı parti kararı ile Sargın ve Kutlu yoldaşların açık dönüşleri takip etti!.

Sargın ve Kutlu yoldaşların gidişinde iki partiydik ve partilerimiz gizlilik koşullarında idi. Daha sonra tek parti olduk. Yürüyen süreç içerisinde parti kimi alanlarda yarı-açık konumlara geçti. Şimdi bunun da ötesinde, daha açık konumlara geçme süreci vardır önümüzde. Yani şimdi ne ülkenin politik ortamı 16 Kasım 1987 ortamıdır, ne de partinin durumu...

Yeni Yol: TBKP Başkanı Sargın'ın ve Genel Sekreter Kutlu yoldaşların tutukluluk durumları sürüyor. Komünist partisi üzerindeki yasak da kalkmış değil. Bu yasağın sonbaharda kalkacağını, ya da en azından Sargın ve Kutlu yoldaşların tahliye olacağını mı düşünüyorsunuz?

Karaca: Birkaç noktayı söylemek isterim.

Birincisi: Demokrasi ile bağlı olarak, komünist harekete yasallık kazandırmak için bir adım attık. Bu adımın yankıları ve etkileri var. Atılan bu adımla, yeni dönüşle başlayan sürece hız kazandırmak gereklidir. Biz yasallığı gündeme getirerek, demokrasinin önünde baş engel gördüğümüz 1982 Anayasası'nın değişmesini, Türk Ceza Yasası'ndaki bilinen maddelerin kaldırılmasını ısrarlı bir şekilde savunuyoruz. İşte yeni dönüşler bu süreci hızlandırmaya da katkı yapacaktır, diye düşünüyorum.

İkincisi: Ülkede politik aktivite arttı. Parti önüne koyduğu politik hedefler bakımından, yani demokrasinin kazanılmasında, komünist harekete yasallık kazandırmada

Kim kimdir...

ERDAL TALU

6 Eylül 1947 tarihinde Ankara'da doğdu. 1965 yılında Ankara Koleji'ni bitirdi. Aynı yıl Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne girdi. 1971 yılında metalürji mühendisi ve 1973 yılında yüksek mühendis olarak bu üniversitede eğitimini tamamladı. İstanbul'da değişik çelik döküm fabrikalarında mühendis olarak çalıştı.

1968 yılında gençlik hareketleri içinde yer aldı. 12 Mart öncesinde ODTÜ Metalurji Mühendisliği Öğrenci Derneği'nde yöneticilik yaptı. Aynı yıllarda TİP ve Sosyalist Gençlik Örgütü üyesi oldu. 1971-1980 yılları arasında meslek odaları ve teknik eleman örgütlerinde,

Metalurji Mühendisleri Odası Başkan ve Genel Sekreterliği, TMMOB Yönetim Kurulu üyeliği, Mimar ve Mühendis Odaları İstanbul Koordinasyon Kurulu sekreterliği ve Tüm Teknik Elemanlar Derneği Genel Yönetim Kurulu üyeliği gibi değişik görevlere seçildi.

1974 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne üye oldu. 1980 yılında Merkez Komitesi üyeliğine, 1985 yılında Politik Büro üyeliğine getirildi. 1988 yılında Türkiye Birleşik Komünist Partisi Birinci Kongresi'nde Merkez Komitesi ve Politik Bürosu üyeliğine seçildi.

Evli, bir çocuğu var. 1982 yılından beri Hollanda'da politik göçmen olarak yaşıyor.

AHMET KARDAM

14 Ağustos 1945 günü İstanbul'da doğdu.

1969 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi İdari İlimler Fakültesi'ni bitirdi. 1970-71 yıllarında aynı fakültede ekonomi asistanlığı yaptı.

Üniversite öğrenciliği yıllarında öğrenci hareketinde aktif yer aldı. 1969 yılında Georgi Dimitrof'un yazılarını Türkçe'ye çevirip yayınladığı için Türk Ceza Yasası'nın 142. maddesini ihlal ettiği iddiasıyla bir süre tutuklandı, yargılama sonucunda beraat etti.

12 Mart'tan sonra "Aydınlık Sosyalist Dergi" aleyhine sıkıyönetim mahkemesinde açılan davada yargılandı. Dava sürerken Türkiye'den ayrılarak Hollanda'ya gitti. Yargılandığı bu dava sonucunda, gıyabında 10 yıl ağır hapis cezası aldı.

1974 yılında çıkarılan af yasasından yararlanarak Türkiye'ye döndü. 1975-77 yıllarında Marksist klasikleri yayınlayan Sol Yayınları'nda çevirmen ve redaktör olarak çalıştı.

1977 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne üye oldu.

1978 yılında, Türkiye Komünist Partisi'nin 1977 Konferans belgelerini yayınladığından ötürü Türk Ceza Yasası'nın 142. maddesini ihlalden aleyhinde dava açıldı.

1979-80 yıllarında günlük "Politika" gazetesinde çalıştı.

1987 yılında Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyeliği'ne getirildi. Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin 1988'deki Kuruluş Kongresi'nde, Merkez Komitesi üyeliğine seçildi.

Evli, bir çocuk sahibi. 1981 yılından beri Batı Berlin'de politik göçmen olarak yaşıyor.

ŞEREF YILDIZ

8 Mayıs 1943'te Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğdu. 1963 yılında Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesini bitirdi. 1964'te İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girdi.

Aynı yıl Türkiye İşçi Partisi üyesi oldu. 1967'de Vedat Demircioğlu'nun öldürüldüğü İstanbul Teknik Üniversitesi'ne polis tarafından düzenlenen baskında tutuklandı.

12 Mart 1971 askeri darbesinden sonra tekrar tutuklanarak üç ayrı davada yargılandı. 1974 affıyla serbest bırakıldı. Aynı yıl Türkiye Komünist Partisi'ne üye oldu.

1977'de Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeliğine getirildi. 1975'de Teknik-İş Sendikası İstanbul şubesine girdi. 1976'da aynı şubeye başkan seçildi. 1978'de Banksen Diyarbakır Bölge Temsilciliği'ne seçildi.

Türkiye Komünist Partisi'nin 1983 yılındaki 5. Kongresinde partinin Merkez Komitesi ve Politik Bürosu'na seçildi.

1988 yılında toplanan Türkiye Birleşik Komünist Partisi Birinci Kongresi'nde partinin Merkez Komitesi üyeliğine seçildi.

Evli, bir çocuğu var. 1982'den beri İsveç'te politik göçmen olarak yaşıyor.

MEHMET BOZIŞIK

1901 yılında Kavala'da doğdu.

1927 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne üye oldu. 1930'lu yıllarda İstanbul'da ve Samsun'da tütün işçilerinin direnişlerinin ve örgütlenmesinde önemli rol oynadı.

Türkiye Komünist Partisi'nin 1932 yılında toplanan 4. Kongresi'nde Merkez Komitesi ve Politik Büro üyeliğine seçildi. 1932'de İstanbul, 1935'te Samsun ve 1947'de İzmir parti örgütleri yöneticilikleri yaptı.

Türkiye Komünist Partisi'nin faaliyetlerinden ötürü 1928'de, 1932'de, 1936'da çeşitli mahkemelerde yargılandı, çeşitli cezalara çarptırıldı. 1948 yılında Türkiye Sosyalist İşçi Köylü Partisi davasında yargılandı, üç yıl ceza aldı. 1951 yılındaki TKP davası sanıklarındandı. Sansaryan Han'ın tabutluklarında iki yıl kaldı, 7 yıl 8 ay ağır hapis cezasına çarptırıldı.

Bugüne kadar yaşamının 15 yıldan fazlasını cezaevlerinde geçirdi. Ayrıca beş kez de Anadolu'nun çeşitli illerine sürgüne gönderildi.

Türkiye Komünist Partisi'nin 1983'deki 5. Kongresi'nde Merkez Komitesi üyeliğine, Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin 1988 yılındaki Birinci Kongresi'nde de bu partinin Merkez Komitesi üyeliğine seçildi.

Bekar, şu anda Danimarka'da politik göçmen olarak yaşıyor.

ENLER YOLDA

▶ *Karaca: "Dönüşler yeni bir şey başlatmak için değil, demokrasi için, yasallık için, birlik için, zaten yürüyen politik aktiviteye katılım için olacaktır."*

günlük politika yapmak durumundadır. Günlük gelişen olaylara parti anında olumlu, olumsuz tepkisini gösterebilmelidir. Bu ise, artık yurtdışından değil, ülkeden olmalıdır.

Üçüncüsü: Daha önce izah ettiğim gibi, ülkede parti gizlilikten açık konumlara doğru geçiyor. Bu durumda, eğer yurtdışında kendimizi dönüşe hazırlayabilmişsek ve kalıcı değilsek, yönetici-üye ayırımı söz konusu değildir burada, gidip ülkede hareketin bir tarafından da biz tutmalıyız.

Yeni Yol:* *Toplu bir dönüş mü düşünülüyor, yoksa tek tek mi dönülecek? Bütün Merkez Komitesi üyeleri dönecekler mi? Döneceklerin kimler olacağı belli mi?

Karaca: Biz Merkez Komitesi toplantımızda, "Yasallaşma mücadelemizin doğrultusu ve öne çıkan görevler" başlığı ile bir karar kabul etmiştik. Hatırlanacağı gibi, bu kararda yasallaşma doğrultumuzu yeni verilerle çözümlerken, aynı zamanda ülkemizde geniş Marksist güçlerin ortak eseri olabilecek partiyi nasıl yaratabiliriz diye de yaklaşımlar getirdik. Kararda, bu süreç içerisinde partinin yurtdışındaki yönetici kadrolarının adım adım ülkeye aktarılması da yer alıyordu.

Önümüzdeki Eylül'den itibaren yurtdışındaki yönetici ve üyelerimizin dönüşünü öngörüyoruz. Yöneticilerin dönüşlerinin 1989 yılı içerisinde tamamlanmasını öngörüyoruz. Kararlarımız bu doğrultuda. Burada kimi beraber dönüşler olabileceği gibi, kimi tek tek dönüşler de olabilir. Ancak birşeyi daha hatırlatmakta yarar var. Ülkede yasallık belli bir güvenceye kavuşmadan, partinin sürekliliği açısından bir önlem olarak, yönetici bilinen bir-iki yoldaşın bir süre daha yurtdışında kalmasında yarar görülmüştür.

Yeni Yol:* *Merkez Komitesi'nin sözünü ettiğiniz kararında, parti yönetiminin yurtdışındaki bölümünün Türkiye'ye dönmesi, Türkiye'de atılacak bir dizi başka adımların parçası olarak sayılıyordu. Örneğin, TBKP'nin her alanda açık politik kimliğiyle yer alması, TBKP'yi temsil edecek bir sözcüler heyetinin kamuoyunun önüne çıkması gibi. Kararda öngörülen bu diğer adımların hepsi tamamlandı mı ki bu dönüş kararı alındı?

Karaca: Bu sorunuzun yanıtına girmeden önce birşey söyliyeyim.

Bizim kararlarımız bir taraftan uygulamaya konulmaya başlarken, bir taraftan "eskiyor", yani artık o karar aşılmış oluyor. Kimilerimiz, hala daha "formel olarak", o kararda şöyle denilmişti, o tam yerine getirildi mi, yoksa ondan vaz mı geçildi? diye düşünüyor. Örneğin 1988 sonbaharında, bizim öngördüğümüz "yığınsal kurucular" hareketi... Şimdi bazılarımız, "Ne oldu bu?" diyor. Bu yine gündeme gelebilir. Hem de daha geniş olarak. Bunun o andaki amacı, yasallaşmaya yönelik olarak rejime tavır aldırtmaktı. Yani resmi çevrelere komünist partisinin yasal olup olmayacağını net söyletmekti. Bu aşamada bilinen açıklamalar yapıldı. Bu açıklamalar elbette bizim için yeterli olamazdı, güvence de olamazdı. Ama, o andaki çıkışımız da aşılmış oldu. O potansiyel yok mu oldu? Hayır. Şimdi onu, o halde, daha ileri boyuta götürmenin yolları aranmalı. Tabii öngördüğümüz geniş Marksist çevrelerle birlikte daha geniş bir komünist partisi için...

Şimdi sözcü meselesine gelirsek. Bu da aşılmaktadır. "Ben sözcüyüm!" demekle, ya da "Sen sözcü ol!" demekle sözcü olunmaz. Bugünkü koşullarda bu fiili bir durumdur. Partinin politikasını, programını, onun güncel politik hedeflerini kim savunuyorsa, bunları toplum önünde, kitleler önünde kimler savunuyorsa, kimler propogandasını yapıyorsa fiili sözcü onlardır. Elbette burada parti organlarımız belirlemeler yapmıştır. Ama ne kadar çok insan bu görüşleri savunursa, ne kadar çok insan "komünistim" diye ortaya çıkarsa, komünistlerin meşruiyeti o oranda artacaktır. Örneğin program basıldı. Programın arkasından bir gazetede binlerce imzalı ilan yer aldı. Bu insanlar "komünistim" diye ortaya çıkıyorlar, bunların hepsi aslında kendi çapında birer sözcüdür. Şimdi artık beklenen, "Sözcüler kim, ne zaman ortaya çıkacaklar?" sorusunun yanıtı değildir. Şimdi artık beklenen, "Bu partinin yöneticileri kim, ne zaman parti kamuoyunun önüne, toplumun önüne çıkıp konuşacaklar?" sorusunun yanıtıdır.

Yeni Yol:* *Türkiye'ye dönecek yöneticilerin çok uzun süre tutuklu kalmaları da söz konusu. Bu durumda parti yönetimsiz kalmayacak mı? Kaldı ki, politik durumda, olumsuz anlamda, köklü bir değişiklik olasılığı da hiç yok denemez. Bu dönüş kararı TBKP'nin tüm geleceğini tehlikeye sokmuyor mu?

Karaca: Sorunuza sondan başlarsak... Politika risk hesaplarına dayanır. Her politik kararın politik riskleri de vardır. Risk hesapları ise, analizlere dayanır. Sargın ve Kutlu giderken de bu riskler vardı. Daha sonra da oldu, şimdi de var. Ama o gün mü bu riskler daha çoktu, şimdi mi? diye sorulursa, herhalde hepimiz, Sargın ve Kutlu'nun gidişinde daha çoktu, deriz. Demek ki, o günden bu yana olumlu sayılabilecek gelişmeler var. Başka bir sorunuzu yanıtlarken söylediğim gibi, biz, ülkemizde komünistlerin hapishane yaşamlarının artık sonunun yaklaşmakta olduğunu söylüyoruz. Yasalar ne kadar yürürlükte denilirse denilsin, insanlar düşüncelerinden, politik tercihlerinden dolayı bir gün bile sorgulanmamalı, cezalandırılmamalıdır. Toplum nezdinde anlayış olarak artık 141-142 "kadük"tür...

Yeni Yol:* *Bu dönüş kararı, TBKP'nin yürüttüğü yasallaşma mücadelesine kamuoyunun dikkatini bir kez daha çekecek ve atılan bu yeni adım sol güçler arasında tartışılacaktır. Partimiz içinde de, bazı yoldaşlarımız, partinin yürüttüğü mücadelede yasallaşma hedefine fazla vurgu yapıldığını, bu vurgunun TBKP'yi diğer devrimci parti ve güçlerden soyutladığını, komünist hareketin birliği hedefine zarar verdiğini düşünüyorlar.

Karaca: Daha önce de söyledim: Biz TBKP'nin yasallığını isterken, aslında, bir bütün olarak komünist hareketin yasallığını savunmuş oluyoruz. Ayrıca, biz bu yasallığı siyasi erki elinde bulunduran güçlere karşı savunuyoruz. Yoksa komünist hareketin bileşenlerine karşı değil. Şu da bir gerçek ki, TBKP'den başka, somut ismiyle, cismiyle, "komünist partinin yasallığını talep eden başka bir politik hareket de yok. TBKP'nin yasallığına vurgu yapılmasının, o yasallığın elde edilmesi için mücadelede kararlı olunmasının yarattığı rahatsızlıkları anlamakta, açıkçası, biraz güçlük çekiyorum.

TBKP'nin yasallık ve birlik hedefini bir kez daha özetlemek istiyorum. Eğer bizim hedefimiz ve o hedefe varmadaki mücadelemiz dar anlamıyla salt TBKP'nin yasallığı olarak değerlendiriliyorsa, bizim amacımız anlaşılmamış demektir. Tabii ki, bizim anlatmadaki eksikliklerimiz de bunun içindedir. TBKP'nin yasallık istemi, yani komünist harekete yasallık istemi, demokrasi mücadelesinin bir parçası. Çünkü komünist hareketin önündeki engeller kalktığı zaman, yalnızca TBKP'nin önündeki yasaklar kalkmış olmayacak ki!

Biz yasalda geniş bir komünist partisinden yanayız. Geniş Marksist güçlerin birlikte kurabilecekleri bir komünist partisinden yanayız. Biz böyle bir partinin oluşumuna henüz yasallık elde edilmeden bugünden başlayabiliriz, diyoruz. Buna ise, somutunda, "nasıl bir program, nasıl bir parti" sorununu hem böyle bir parti içinde olacaklarla, hem de böyle bir parti içinde henüz birlikte olmaya kendilerini hazır hissetmeyenlerle birlikte, açık tartışma ile başlayabiliriz diye düşünüyoruz. Yayınlardaki tartışmalarla bunun başladığını da görmek mümkün.

Ayrıca bizim açımızdan birliğin "gizlilikte veya yasalda" diye bir koşulu yok. Ama örneğin TSİP, birliğin yasalda olabileceğini savunuyor. Bizim için bu görüş de geçerlidir. Daha gerçekçidir de. Demek ki, yasallık daha geniş bir Marksist partiye, yani komünist partiye varmak için de gereklidir. Kendisini Marksist olarak niteleyen, geniş bir komünist partisi içinde kendisini de görmek isteyen tek tek Marksist aydınlar elbette bizimle gizlilik koşullarında birleşmekten yana değiller. Yasalda, geniş Marksist güçlerin içinde yer aldığı, herşeyi açık ve yasal olan, içinde başka karar mekanizmaları olmayan bir komünist partisinde beraber olmak isteyeceklerdir. Demek ki, yasallık, geniş bir komünist partisini yaratmada da işlevli olacaktır.

KANAYAN YARA

■ **Haluk Yan İpekçi**

Politik göçmenlerin dönüşü devam ediyor. Ajanslar, döneceklerini açıklayan dostlarımızın haberlerini taşımaya başladı.

Adımlar okurları ile ilk tanışma yazım da bu olaya rastladı.

Ne güzel.

Biliyorum kıpır, kıpırlar. Ülkeye dönecek olmanın sevinciyle yerlerinde duramıyorlar. Bu yeniden dirilişin, bütün kaygılara üstün gelişini ben de yaşamıştım.

Politik göçmenlik, kanayan bir yara. Tıpkı cezaevleri gibi. Tıpkı kendi dillerinde bile konuşmaları yasaklı olan, varlıkları tanınmayan Kürtler gibi. Ya da politik platformda yer almaları hala engellenen komünistler gibi.

"Demokrasimizin" ayıpları.

Binlerce insanın yurtdışına çıkmaya zorlanmış olması Türkiye'ye ne kazandırdı?

Ya da bu sorunun halen çözülmemiş olması ne kazandırıyor?

Belki birilerinin başı göğe erdi.

Belki de insan hakları bakımından dünyada saygın bir yer elde ettik. Ama işte şu yüzümüzün hep dönük olduğu Batı bile bizi bir türlü anlamıyor.

Ne demeli?

Geçenlerde Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** Bulgaristan'daki Türk azınlığı ve göç sorunları üzerine konuştu. 21. asrın eşiğinde uygulanan asimilasyoncu-baskıcı politikaları eleştirdi. İnsan haklarının evrensel boyutlarından söz etti.

İyi, hoş da... Peki neden Türkiye'nin de bu insan hakları mikroskobu altında olması kabul edilmiyor?

Çifte standart bu değil mi?

Artık anlamalıyız ki demokrasiye ve en temel insan haklarına işimize geldiği gibi, pazarlıkçı tutumlarla ilerlemek, ulusal çıkarlarımızı hakkıyla savunmamız hayal. İnandırıcı olmak ise olası değil.

Hep sorulacak.

Neden komünist partisi yasak? Neden Nihat Sargın ve Haydar Kutlu hala tutuklu? Neden sendikal haklar kısıtlı? Neden cezaevleri dolu? Neden Kürtler üzerindeki baskılar? Ve neden politik göçmenlik ve vatandaşlıktan atmalar.

Bunları çözmeden demokrasiden ve insan haklarından söz etmek anlamlı olmayacak.

İşte bir fırsat daha. İçlerinde TBKP yöneticilerinin de yer aldığı bir grup politik göçmen, en geç 25 Eylül'de geliyor.

Onları nasıl karşılayacağız?

Kuşkusuz demokrasi güçleri onları kucaklamaya hazırlanıyor.

Ya hükümet?

Umarız ki olumsuzluk hanesine yeni birşeyler daha eklemenin Türkiye'ye hiçbir şey kazandırmadığı anlaşılmış olsun.

Ve insan böyle olmasını istiyor.

Kalpleri ülke sevgisiyle dolu politik göçmenler ise geride kalanların umudunu da taşıyarak topraklarına dönüyorlar.

Haydi rastgele...□

13.Genel Kurul'dan 15.Genel Kurul'a (1983-1989)

TÜRK-İŞ'TE EYLEMİN GÜNLÜĞÜ

Harb-İş Sendikası'nın İzmit'te gerçekleştirdiği miting, Türk-İş'in de desteğiyle, on binlerce işçinin katılımıyla yapılıyordu.

Adımlar (İşçi-Sendika Servisi)

Türk-İş 15.Genel Kurulu Aralık ayı başında yapılacak. Türk-İş Genel Kurulu ülkemiz işçi hareketi açısından giderek güncelliğini artırıyor. Gazetemiz 15.Genel Kurul'a kadar Türk-İş üzerine bir dizi inceleme ve yorum yazısıyla çeşitli sendikacıların ve işçilerin görüşlerine yer verecek. Bu sayımızda Türk-İş'in "hareketlenmeye" başladığı 13.Genel Kurul sonrasında başlayarak Türk-İş'in bir eylem bilançosunu çıkardık. Daha çok kronolojik bir çalışma oldu bu. Gelecek sayılarımızda bu bilanço üstüne değerlendirmeler yer alacak.

TÜRK-İŞ 13.GENEL KURULU: 21-25 Aralık 1983.

Türk-İş Genel Kurulu, ANAP hükümetinin işbaşına gelmesinin hemen ardından yapıldı.

20 Şubat 1984-Hükümetle ilk görüş ayrılığı:

Yüksek Hakem Kurulu (YHK)'nun 1984 yılı zam oranlarını yüzde 25+2 bin lira olarak açıklaması üzerine Türk-İş, "Zam oranı yüzde 43 olmalıydı. Bu zam oranı işçiye haksızlıktır" değerlendirmesini yaptı.

Özal-Yılmaz tartışması:

Başbakan Özal Yılmaz'la görüşmesinden sonra, "Türk-İş başkanıyla yeniden görüşmeyeceğim. Pazarlıklarını YHK ile yapsınlar" dedi. Bu açıklama üzerine Şevket Yılmaz, "Beni tanımayanı ben hiç tanımam" dedi.

11 Mart 1984-Kapalı salon toplantıları:

Türk-İş sorunları işçilere anlatmak amacıyla çeşitli illerde salon toplantıları düzenleme kararı aldı. Toplantılardan ilki 11 Mart 1984'te İzmir'de yapıldı.

13 Nisan 1984-Evren Türk-İş'i çağırıyor:

Türk-İş'in hükümete karşı giderek sertleşmesi üzerine, Kenan Evren Türk-İş yöneticilerini çağırarak görüşüyor.

3 Haziran 1984-İstanbul Açık Hava Tiyatrosu toplantısı:

Türk-İş'in düzenlediği ve 10 bine yakın işçinin katıldığı bu toplantı 12 Eylül'den sonra ilk yığınsal işçi çıkışını oluşturdu. Toplantıda Türk-İş Genel Başkanı Yılmaz hükümet için "hizaya gelecekler" dedi.

17 Temmuz 1984-Türk-İş hükümet zirvesi:

Sonuç yok.

25 Eylül 1984-ILO'ya şikayet kararı:

Türk-İş Başkanlar Kurulu hükümetin ILO'ya şikayet edilmesini gündeme getiriyor.

17 Ekim 1984-Şide-Kalemli görüşmesi:

Türk-İş Genel Sekreteri Sadık Şide ve Çalışma Bakanı Mustafa Kalemli bir araya geliyor: Sonuç yok.

11 Şubat 1985-Yeni zirve:

Yine sonuç yok.

27 Mart 1985-Koordinasyon Kurulu'na tepki:

Türk-İş hükümetin Koordinasyon Kurulu aracılığıyla kamu sözleşmelerine müdahalesine tepki gösteriyor ve 15 Nisan'a kadar görüşmelere katılmama kararı alıyor.

11 Nisan 1985-İşçilerin tahammülü kalmamıştır:

Türk-İş 11 Nisan'da yaptığı bir toplantıya Başbakan ve 10 bakanı çağırıyor. Hükümetin toplantıya katılmaması üzerine Türk-İş şu kararları alıyor:

— YHK'dan işçi üyeler çekilecek.

— Toplu sözleşmelere müdahaleyi protesto için sözleşmelerde imza töreni yapılmayacak.

— Yönetim Kurulu'nun saptayacağı illerde kapalı ya da açık hava toplantıları yapılacak.

29 Nisan 1985-Türk-İş hükümet zirvesi:

Sonuç yok.

12 Mayıs 1985-Bursa toplantısı:

Toplantıya 5 bin işçi katıldı. Yılmaz: "Zorla eyleme sürükleniyoruz".

16 Mayıs 1985-SSK Genel Kurulu'nu terk:

SSK Genel Kurulu'na katılan işçi delegeleri, SSK hastanelerinde yapılan yeni düzenlemeyle işçilerin yönetimden arındırılmasına tepki olarak SSK genel kurulunu terk etti.

8 Ekim 1985-Yurt gezisi:

Türk-İş yönetimi yerel sendika yöneticileriyle ve işçileriyle görüşmek üzere Doğu ve İç Anadolu bölgelerine bir gezi düzenledi ve bölgelerde toplantılar yapıldı.

31 Ekim 1985-Hükümet programına tepki:

Hükümet programında 1986 zammının yüzde 30 olarak açıklanması ve asgari ücretin altında işçi çalıştırılmak istenmesi üzerine Türk-İş, "Hükümet işçi ile, işsiz ile alay edilemeyeceğini öğrenecektir" açıklamasını yaptı.

28 Kasım 1985-İl ve bölge temsilcileri toplantısı:

Karar: "İşçi haklarının söke söke alınması için Türk-İş'in talimatını bekliyoruz".

31 Aralık 1985-Parlamentoya çağrı toplantısı:

Ankara'da yapılan bu toplantıya 2000'e yakın sendikacı ve işçi katıldı. Toplantıda "Hükümet İstifa" ve "Genel Grev" sloganları atıldı. Toplantıya ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Genel Sekreteri John Vanderveken de katılarak hükümeti eleştirdi.

Emeklilik yaşı yükseltiliyor:

Parlamentoya çağrı toplantısının yapıldığı sıralarda hükümet emeklilik yaşını yükselten yasayı yürürlüğe sokuyordu. Toplantıda emeklilik yaşının yükseltilmesi protesto ediliyordu.

15 Ocak 1986-Türk-İş Anayasa değişikliği istiyor:

8 Şubat 1986-Balıkesir yürüyüşü:

Beş bine yakın işçinin katıldığı miting, Türk-İş temsilciliği tarafından düzenlendi. Sessiz yürüyüşte taşınan pankartlarla işverenler ve hükümet protesto edildi.

22 Şubat 1986-İzmir mitingi:

Türk-İş'in düzenlediği, 12 Eylül sonrasının bu ilk yığınsal işçi mitingine yurdun dört bir yanından gelen on binlerce işçi katıldı. Miting Türk-İş ile hükümetin ilk büyük boy ölçüşmesi oldu.

30 Nisan 1986-Yeni eylem programı:

Türk-İş Başkanlar kurulu yaptığı açıklamayla "Genel grev"i gündeme getirdi ve şu kararları aldı:

— Hükümeti ILO ve ICFTU'ya şikayet,

— Toplu iş sözleşmelerinde uyuşmazlık zaptı tutulması ve greve gidilmesi,

— Grev yasağı olan iş kollarında kasa ve kafa birliğinin sağlanması,

— Grevlerin koordineli hale getirilmesi,

— Eskişehir'de yürüyüş yapılması ve 10 il de daha buna devam edilmesi.

22 Mayıs 1986-Özal-Yılmaz zirvesi:

Sonuç yok.

22 Haziran 1986-Eskişehir yürüyüş ve mitingi:

Türk-İş'in bu ikinci büyük mitingine 40 bin işçi katıldı. Mitingde hükümet istifaya çağrıldı.

15 Temmuz 1986-Yeni eylem kararları:

Samsun, Manisa, Zonguldak ve Gaziantep'de miting yapılması kararı alınıyor. Yılmaz: "Özal hükümetinin tavrı değişene kadar eylemlerimiz sürecek."

Hükümet mitinglere izin vermedi:

Yılmaz "Bunca haksızlığın bedelini Demokratik yollardan ödeteceğiz." Mitinglere izin verilmemesi üzerine Manisa, Samsun ve Zonguldak illerinde Eğitim ve Basın toplantısı altında yığınsal toplantılar yapıldı. Türk-İş yaptığı açıklamada "Türkiye'nin giderek bir polis devleti haline getirildiğini belirtti."

26 Eylül 1986-1500 kişilik basın toplantısı:

Hükümetin mitinglere izin vermemesini protesto için yapılan bu toplantıya 1500'e yakın sendikacı ve işçi katıldı.

28 Eylül 1986-Ara Seçimleri: "ANAP'a oy yok":

28 Eylül Ara seçimleri öncesi Türk-İş yaptığı açıklamalarla işçileri ANAP'a oy vermemeye çağırdı. Seçimlerde ANAP'ın oy oranı yüzde 43'den yüzde 32'ye kadar düştü ve Türk-İş'in eylem düzenlediği bölgelerde milletvekili çıkaramadı.

Aralık 1986-14.Genel Kurul: "1987 eylem yılı olacak":

Türk-İş 14.Genel Kurulu Özal hükümetinin protesto edildiği bir foruma dönüştü. Çalışma Bakanının konuşması protesto edildi. 14. Genel Kurulda yayınlanan sonuç bildirgesinde şöyle dendi:

Türk-İş,

"— Eksiksiz, kesintisiz, özgürlükçü demokrasiye dayanan,

— Halkın çıkarlarının sermayenin çıkarlarından üstün gören,

— İşsizliğe, enflasyona, hayat pahalılığına son verecek programları benimseyen,

— Kişi hak ve özgürlüklerine saygılı,

— Çalışanlardan yana politikaların oluşturulup uygulattırılması için aktif mücadele verecektir,

— Demokrasinin bekçisi Türk-İş parlamenter rejimi sekteye uğratacak her türlü müdahaleye karşıdır."

Sonuç bildirgesinde DİSK'in kapatılması protesto ediliyor ve 1987 yılının Türk-İş için eylem yılı başlangıcı olacağı belirtiliyordu.

16 Mart 1987-Yeni eylem planı:

— TBMM'ye yürüyüş,

— Yeni mitingler,

— Ödenen ücret kadar verim uygulanması (işi yavaşlatma).

24 Mart 1987-Türk-İş'e polis barikatı:

TBMM'ye dilekçe vermek isteyen sendikacılar polis tarafından Türk-İş'in önünde ablukaya alındı ve Meclis'e yürütülmedi. Sendikacılar durumu protesto ederek dilekçeleri yaktılar.

25 Mart 1987-Eylemlere devam:

Başkanlar Kurulu yapılan uygulamayı "polis devleti" uygulaması olarak değerlendirerek, Samsun'da miting kararı alıyor. Bu toplantının ardından polis Türk-İş karar defterlerine el koyuyor.

27 Mart 1987-Nusret Demiral devrede:

Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral izinsiz yürüyüş yaptıkları gerekçesiyle Türk-İş yöneticilerini 5.5 saat sorgulayarak gözdağı vermeye çalışıyor.

26 Nisan 1987-Samsun mitingi:

İşçilerin sık sık hükümetin istifasını istedikleri mitingde polis sert önlemler aldı. Şevket Yılmaz mitingde, "Sandık ortaya konduğunda bu siyasal iktidara dersini vermeliyiz" dedi.

19 Nisan 1987-Mersin mitingine izin yok:

10 Mayıs 1987-İzmit mitingi Petrol İşçileriyle dayanışma:

Grevdeki Petrol-İş üyeleriyle dayanışma için yapılan mitinge 30 bine yakın işçi katıldı. Mitingde "gerçek demokrasi istiyoruz, hükümet istifa, demokratik Türkiye" sloganları atılıyordu.

3 Temmuz 1987-Türk-İş: Referandumda "evet":

Türk-İş Başkanlar Kurulu yaptığı açıklamada Siyasal yasakların kaldırılması için 6 Eylül'de yapılacak halk oylamasında yasaksız bir demokrasi için Evet deme kararını açıkladı. Türk-İş 35 ilde düzenlediği konferanslarda "evet" oyu kullanılmasını istedi. Evet kampanyası için 2.5 milyon bildiri dağıttı.

29 Ağustos 1987-Seydişehir mitingi:

Grevdeki alüminyum işçileriyle dayanışma için Türk-İş tarafından düzenlendi.

6 Eylül 1987-Referandumda "evet":

Referandumdan kılpayı "evet" çıktı. Referandumda Türk-İş'in tavrının etkisi oldu.

16 Kasım 1987-ANAP'a "hayır":

Şevket Yılmaz: "29 Kasım seçimleri siyasal iktidara ders vermek için büyük bir fırsattır."

11 Aralık 1987-Adana Harb-İş mitingi:

Harb-İş'in düzenlediği ve Türk-İş'in desteklediği mitingde Amerikan işvereni ve hükümet protesto edildi.

10/11 Şubat 1988-Türk-İş eylem programı: "Genel Grev":

— Bölge toplantıları yapılarak eylem kararları anlatılacak.

— Mart ayı içinde yurt çapında yemek boykotu.

— Sakarya, Adana, İstanbul illerinde pahalılığı protesto mitingleri yapılacak.

— Mayıs 1988'de iki saatlik iş başında işi bırakma eylemi.

— Yukarıdaki eylemler sonuç vermediği taktirde yurt düzeyinde bütün işyerlerinde iş bırakılması (30 Mayıs 1988'den önce).

6 Mart 1988-Emek Sineması toplantısı:

10/11 Şubat eylem kararları doğrultusunda yapılan İstanbul Bölge Toplantısı görkemli oldu. Yemek boykotunun tarihi açıklandı.

11 Mart 1988-Yemek Boykotu:

Bütün yurt çapında 1.5 milyona yakın işçinin katıldığı yemek boykotu yapıldı. Boykot tam bir başarıyla uygulandı.

26 Mart 1988-Sakarya mitingi:

3 Nisan 1988-Adana mitingi:

Şevket Yılmaz: "Biz bu gidişe boyun eğecek miyiz? Ekmeğin özgürlüğün olmadığı yerde barıştan söz edebilir miyiz? Elbette ekmek ve özgürlük gelene kadar barıştan söz edemeyiz!"

23 Mart 1988-Türk-İş'e dava:

Türk-İş yöneticileri hakkında, "Anayasa değişikliğine evet" dedikleri için dava açıldı.

8 Nisan 1988-Yine dava:

Türk-İş yönetimi 10 Şubat eylem kararları yüzünden basın savcılığında ifade verdi.

7 Nisan 1988-ETUC Türk-İş'i üyeliğe kabul etti.

30 Nisan 1988-Türk-İş Özal görüşmesi:

Toplantı sonucunda Türk-İş yönetimi, Başbakan'ın işçi sorunlarının halli için kısa vadede çözüm getireceği yolundaki yaklaşımını olumlu buldu.

6 Mayıs 1988-Hükümet açıklaması ve anlaşma:

Devlet Bakanı Kazım Oksay toplu sözleşmelerde enflasyonun altına inilmeyeceğini açıkladı. Türk-İş genel grev kararını askıya aldı.

8 Haziran 1988-ILO'ya şikayet:

28 Mayıs-İstanbul mitingi:

İzin yok.

Türk-İş: "İstanbul'da mutlaka bir miting düzenleyip işçinin gerçek gücünü göstereceğiz."

26-27 Ağustos 1988-Referandum'da "hayır":

Türk-İş bir kere daha ANAP hükümetine karşı tavır alarak yerel seçimlerin erkene alınması girişimine ve ANAP'ın oyununa "hayır" deme kararı aldı.

22 Kasım 1988-Toplu sözleşmelerde ortak tavır:

Türk-İş yönetim ve başkanlar kurulu kamu kesiminde yenilenecek toplu sözleşmelerini yürütülmesi ve sonuçlandırılması için ortak hareket edilmesine karar verdi.

28 Aralık 1988-Evren'e ziyaret:

Yılmaz: "Sayın Evren sorunların halli konusunda yardımcı olacaklar."

30 Ocak 1989-Kamu kesiminde ortak tavır:

Türk-İş yönetimi ve kamuda yetkili 26 sendikanın genel başkanı bir araya geldiler. "Amaç kamu sözleşmelerini ilke kararlarımıza uygun bitirmek olmalıdır."

22 Şubat 1989-Grevler gündemde:

Türk-İş Başkanlar Kurulunca oluşturulan komisyon toplandı: "Kamu işveren sendikalarının dayatmacı bir tutum içinde olduğu belirtilerek kaçınılmaz grevlerin gündeme geldiği belirtildi."

Mart 1988-Kamu sözleşmelerinde tıkanma ve eylemler:

Kamu sözleşmelerinde hükümetin dayatmacı bir tutum alması ve sözleşmelerin çıkmaza girmesi üzerine Türk-İş Koordinasyon Kurulu şu açıklamayı yaptı:

"Türk-İş Koordinasyon Kurulu'nun belirlediği esaslar çerçevesinde Hükümet sorumlu davranır ve bir zemin hazırlarsa sorunu çözmeğe hazırız. Ancak bu çözüm yolunun daha da fazla geciktirilmeğe tahammülü yoktur. Aksi takdirde sonuna kadar mücadele başlar. O takdirde topluca çalışmayacağımızı ihtar ederiz. İhtirla da kalmayız. Hazır ol işçi kardeşim!"

Mart 1989-Sözleşmeler kilitlendi, yüzbinlerce işçi direnişte:

14 Mart 1989-Kamu sözleşmelerinde ortak tavır:

14 Mart'ta Ankara'da toplanan Türk-İş'e bağlı sendikaların merkez yöneticileri kamu sözleşmelerindeki tıkanıklığa karşı ortak tavır kabul ettiler.

24 Mart 1989-Türk-İş: İşçiler üretmeme haklarını kullanacaklardır.

26 Mart 1989-Yerel seçim değerlendirmesi:

"Gereken cevap açıklıkla verilmiştir."

Nisan 1989-Eylem ayı:

5 Nisan 1989-Türk-İş:

"Hükümetin önünde iki seçenek vardır ya uyguladığı ekonomik politikanın işçileri ezen sonuçlarını telafi edecek ya da yaygın eylem, direniş ve grevlerle karşılaşacaktır."

14 Nisan 1989-Özal: "Türk-İş'le görüşmeyeceğim":

"Bir grup sendikacının emeklilik durumu var eylemleri bu yüzden yaptırıyorlar."

14 Nisan 1989-Saat 13.30 Özal Yılmaz'ı görüşmeye çağırdı:

Eylemlerin yoğunlaşması üzerine Özal bir iki saat önce sarfettiği sözlere rağmen Şevket Yılmaz'ı görüşmeğe çağırdı ve Devlet Bakanı Cemil Çiçek'i görevlendirdi.

16 Mayıs 1989-Türk-İş Koordinasyon Kurulu grev takvimini belirledi.

17 Mayıs 1989-Anlaşma:

Eylemlerin etkisiyle yüzde 80'lerin üzerine çıkmayan hükümet, eylemlerin etkisiyle yüzde 142 zam vermek zorunda kaldı.

1 Mayıs 1989-Türk-İş ilk kez 1 Mayıs'a sahip çıkıyor:

Türk-İş tarihinde ilk kez 1 Mayıs'a sahip çıkarak yayınladığı bir bildiriyle işçilerin bayramını kutladı.

7-28 Haziran 1989-ILO Genel Kurulunda Türk-İş'in girişimi üzerine hükümet kara listeye alındı.

16 Ağustos 1989-Sendikal dayanışmada dönüm noktası:

Türk-İş Başkanlar Kurulu yaptığı açıklamayla iki bağımsız sendikanın yanında olduğunu belirtti. Yapı-Kredi işverenine karşı Banks'ı ve Çelik-İş üyelerinin sürdürdüğü grevi desteklediklerini belirtti. 24 Ağustos Karabük'te 31 Ağustos'ta İskenderun'da Çelik-İş'le dayanışma mitingleri kararı alındı. Türk-İş'in 3.kararı şöyleydi: "Cezaevlerinde ölümleri durdurun. Tüm yurttaşlarımızı bu konuda duyarlı olmaya tepkilerini ortaya koymaya çağırıyoruz."

TÜRK-İŞ'İN KAPILARI BAĞIMSIZ SENDİKALARA AÇILMALIDIR

Hasan Candemir

Türk-İş Başkanlar Kurulu'nun 16 Ağustos 1989 tarihli açıklaması Türk-İş açısından bir dönüm noktasına işaret ediyor ve sendikal birlik açısından tarihsel bir fırsat ortaya koyuyor. Türk-İş ilk kez iki bağımsız sendikaya aktif destek veriyor ve dayanışma içinde olduğunu açıklıyor.

16 Ağustos tarihli Türk-İş Başkanlar Kurulu toplantısında Bağımsız Çelik-İş sendikası Genel Başkanı **Metin Türker** ile Bağımsız BANKS Genel Başkanı **M.Ali Evcit** de katıldı. Daha sonra yapılan Türk-İş Başkanlar Kurulu açıklamasında Yapı Kredi bankasındaki uygulamalar kınanıyor ve BANKS'a aktif destek verildiği bildiriliyordu. Daha sonraki Türk-İş'in aktif katılımıyla düzenlenen bir panelde, Yapı Kredi'deki işveren baskısı ve işçi haklarının uluslararası boyutları tartışılıyordu. Bu panelde bir konuşma yapan Türk-İş üyesi Basisen Genel Başkanı **Metin Tiryakioğlu** da Banks'a yapılan baskıları protesto ediyordu.

Türk-İş Başkanlar Kurulu 16 Ağustos tarihli açıklamasında, Çelik-İş'e ve Demir Çelik işçilerinin grevine açık destek veriliyor ve desteklemek amacıyla Karabük ve İskenderun'da miting kararı alıyordu. Çeşitli engellemelere rağmen bu mitingler yapıldı. Hatta İskenderun'da izin verilmemesine rağmen yapıldı.

16 Ağustos günü Türk-İş Genel Teşkilatlanma Sekreteri **Orhan Balaban** ANKA ajansına yaptığı açıklamada, konfederasyonun tüzüğünde gerekli değişikliğin yapılarak yeniden yapılanmanın gündeme getirilmesini ve bağımsız tüm sendikalara Türk-İş''in kapısının açılarak işçi hareketinin birliğinin sağlanması gerektiğini vurguluyordu. Balaban, "1980 öncesi yöntemleri artık terk etmeliyiz" diye de ekledi.

Tüm bu gelişmeler, Türk-İş'in sendikal birlik yolunda yeni bir yaklaşım içerisinde olduğunu, sendikal rekabetin yerini sendikal birlik ve sendikal dayanışma anlayışının almakta olduğunu gösteriyordu.

Öte yandan son yaşanan deneyimler sendikaların bağımsız olarak varlığının zorluğunu ve açmazlarını da bir kez daha ortaya koydu. Sendikal dayanışmanın ve konfederal birliğin önemi bir kez daha görüldü.

Artık sıra bu konuda pratik adım atmaya gelmiştir.

Bilindiği gibi, Türk-İş'in tüzüğüne göre aynı işkolunda ancak bir sendika Türk-İş'e üye olabilir. Bu ilke genel olarak doğru olmakla birlikte içinde bulunduğumuz koşullarda sendikal birliği, konfederal birliği geciktirici olmaktadır. Öte yandan aynı işkolunda Türk-İş üyesi birden çok sendikanın varlığı sözkonusudur. Bu sendikaların birleşmesi girişimlerinin hemen sonuç vermesi uzak ihtimaldir. Bu birleşmeler belirli bir zaman alacaktır. Ancak bu sendikalar pekala Türk-İş çatısı altında işçi hakları ve demokrasi için ortaklaşa hareket edebiliyorlar, aynı işkolunda Türk-İş üyesi birden çok sendikanın varlığı bir zaaf olmasına karşın konfederal birlik açısından Türk-İş'te olmaları dışarda olmalarından daha büyük bir avantajdır. Türk-İş'in ilgili tüzük hükmü ilkesel olmasına karşın, pratikte bir süre daha geçici madde yoluyla askıda kalacaktır.

Sendikal birlik konusunda bir geçiş süreci yaşanıyor. Kimi özgül koşullar gereği sendikal birlik öncelikle konfederal düzeyde gerçekleşebilir. Sonra da işkolu düzeyinde birlik sorunu daha kolay çözülebilir. Şimdi böyleşine bir durumla karşı karşıyayız.

Bugün bağımsız sendikaların birçoğu konfederal birliğinin gereğini açık ya da örtük bir biçimde vurguluyorlar. Ancak Türk-İş'in tüzük hükmü bağımsız sendikaların Türk-İş'e üyeliğini ve konfederal birliği engelliyor. Bu yol bağımsız sendikalara açılmalıdır. Türk-İş'e katılmak isteyen işçilere Türk-İş'in kapıları açılmalıdır. Türk-İş'in her iş kolunda tek sendikayı öngören tüzük hükmü bir süre için kaldırılmalı ya da askıya alınmalıdır. Böylelikle sendikal birlik yolunda bir adım daha atılmış olacaktır. Ayrıca, işkolunda birlik yolunda bir adım daha atılmış olacaktır. Ayrıca, işkolunda birlik süreçleri daha sağlıklı bir yoldan çözülecektir. Aynı konfederasyona üye sendikalar arasında birlik sorunu daha sağlıklı bir yola girecektir.

Bugün sendikal birlik konusunda yeni bir tarihsel fırsat ortaya çıkmıştır. Bu fırsat Orhan Balaban'ın da deyimiyle Türk-İş'e tüm bağımsız sendikalara kapılarını açarak işçi hareketinin birliğini sağlama yükümlülüğünü getiriyor.

Bakan'dan grev kırıcılığı önerisi

Özcan Kesgeç

Devlet Bakanı Cemil Çiçek, demir çelik anlaşmazlığı ile ilgili taraflara "yeni" bir "öneride" bulundu. Buna göre kurayla belirlenecek beş tarafsız resmi arabulucuyla, işverenin ve işçilerin temsilcisinden oluşacak yedi kişilik bir heyet toplu-iş sözleşmesi uyuşmazlığını çözümlemeliydi.

Bakan ayrıca düzenlediği basın toplantısında "teklifim reddedilirse tarafların iyi niyetinden kuşku duyarım" diyordu. MESS hemen, gazetelere verdiği çarşaf gibi ilânlarla, iyiniyetini (!) gösterdi. Öneriyi kabul ediyordu.

Bakan Çiçek, bu önerisiyle, kendisinin iyiniyeti hakkında işçilerin kuşkularını kanıtladı. MESS'le birlikte grev kırıcılığına soyundu.

Bakanın önerdiği ve kurayla belirlenmesini istediği resmi arabulucular, toplu-iş sözleşmesi grev ve lokavt yasasının 19. maddesinde tanımını bulan, Çalışma Bakanlığı'na bağlı bir kurumun yürüttüğü ve belirlediği kişilerden oluşmaktadır.

Yine aynı yasanın 22. maddesine göre, taraflar, grev öncesi bu arabuluculardan birisi ile çalışmışlar ve sonuç alamamışlardır. Yani önerilen yeni birşey değildir.

Bakan ayrıca önerdiği "işçi ve işveren" temsilcileri ile, sendikayı devre dışı bırakmak, sendikayı işçilerin temsilcisi değilmiş gibi göstermek istemektedir. Bu ise açıkça "taraf olma" suçunu oluşturur Bakan açısından.

Ve daha da önemlisi, bu öneri, toplu-iş sözleşmesi, grev ve lokavt yasasının 58. maddesinde yasal bir düzenleme olarak vardır ve bu nedenle de yeni hiçbir yanı yoktur. 58. madde "taraflar anlaşarak toplu hak veya *menfaat* uyuşmazlıklarının her safhasında özel hakeme başvurabilirler" demektedir.

Ne var ki, bu yola başvurulması durumunda grev uygulaması yapılamaz, uygulama varsa ortadan kalkar.

İşte Bakanın "önerisinin" özü budur. Yeni olan da budur. Grevi yok etmek. Bunu da "iyiniyetle" yapmak.

Oysa asıl iyiniyet demir çelik işçilerinin haklı istemlerini karşılamaktır. İşçi sınıfı, özellikle de bugün grevde bulunan demir çelik işçileri içinde yaşadıkları ile kendi dışından gelecek "iyiniyet" gösterilerine karşı uyanık olmayı öğrenmiş, en azından dikkatli olmanın gerekliliğini kavramıştır.

İşçiler, haklı istemlerin karşısına dikilenlerin iyiniyetinden kuşku duymaktadırlar.

Demir çelik işçilerinin haklı istemlerinin gerçekleşmesi, grev hakkının kullanılmasının, birlik ve dayanışmanın, sendikal hak ve özgürlükler savaşımında bir adım daha ilerlemenin, somutlanması olacaktır.□

▶ Özcan Kesgeç'in yazısı, demir-çelik grevinin durdurulmasından önce yazılmıştır.

GEREKÇE: "İYİ NİYET KURALLARINA AYKIRILIK..."

Ankara 5.İş Mahkemesi, 2822 sayılı toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt yasasının 47. maddesine dayanarak, demir-çelik grevini durdurdu. Hiçbir yorum yapmadan, 2822 sayılı grev ve lokavt yasasının 47. maddesinin birinci fıkrasını aynen yayımlıyoruz:

"Grev hakkının ve lokavtın kötüye kullanılması grev hakkı ve lokavt iyiniyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve milli serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz. Bu kurala aykırı olarak kullanılan grev veya lokavt, bir tarafın ve Çalışma Bakanının başvurusu üzerine 15. maddeye göre yetkili iş mahkemesi kararı ile durdurulur."

II.Enternasyonal'in kuruluşunun 100.yıldönümü

BUZLAR ÇÖZÜLÜYOR MU

Sosyal demokratlar ve komünistler ideolojik farklılık ve tartışmaya karşın, işbirliği ve mutabakat doğrultusunu, günün sorunlarına birlikte yanıt arayarak oluşturmaya çalışıyorlar.

■ Ayşe Güler

Moskova'da 23-25 Mayıs 1989 günleri arasında II.Enternasyonal'in kuruluşunun 100. yıldönümü üzerine **"Günümüz Dünyasında İşçi Hareketinin Sorunları"** konulu bir sempozyum yapıldı. Federal Alman ve Sovyet basınında yer alan sempozyum üzerine yazı ve haberlere göre, toplantıya 26 ülkeden 50 sosyal demokrat ve komünist bilim adamı katıldı. Ev sahipliğini SBKP MK Toplum Bilimleri Enstitüsü, SSCB Bilimler Akademisi Uluslararası İşçi Hareketi Enstitüsü ve Sovyet Sendikalar Birliği Merkez Konseyi'nin ortaklaşa üstlendikleri sempozyuma, Sosyalist Enternasyonal Başkanı **Willy Brandt** özel bir temsilci gönderdi, İtalyan sosyalist Partisi Başkanı **Bettino Craxi** ise bir tebliğ iletti.

Sempozyumdaki tartışmaların üç ana sorun etrafında odaklaştırıldığı açıklandı: **1- Demokratik bir reform alternatifinin sorunları, 2- Sosyalizmin perspektifleri, 3- İdeolojik tartışma kültürünün içeriği.**

Her üç konuda da toplantıya katılanlar arasında bir dizi konuda mutabakat sağlandığı gibi, yoğun tartışmalar da yapıldı.

İlginç olan, tartışmaların yalnızca sosyal demokratlar ile komünistler arasında değil, sosyal demokratlarla sosyal demokratlar ya da komünistler ile komünistler arasında da söz konusu olmasıydı.

SBKP MK üyelerinden **Valentin Fallin,** uzun yıllardan beri bu türden bir toplantının gerçekleşmediğine dikkat çekerken, işçi hareketinin bu iki ana kolunun günümüzde tüm insanlığı tehdit eden sorunlarla karşı karşıya bulunduklarını belirtti. Fallin, her iki akımın farklılıklarını korumalarından yana olduğunu, ancak her ikisinin de II. Enternasyonal'in deneyimlerini birlikte değerlendirerek eski yanlışlarını yinelememeleri gerektiğini, çağın bunu zorunlu kıldığını söyledi.

SBKP MK Toplum Bilimleri Enstitüsü'nden **Yuri Krasin** şu sorunun günümüzde eskidiğini vurguladı: "İşçi sınıfının gelişmesi kapitalizmde reformlar yapılarak mı, yoksa kapitalizmi devrimci yolla kaldırarak mı sağlanacak?" Günümüz koşullarında, özellikle de insanlığın karşı karşıya bulunduğu bunalım ortamında işbirliğinin ve mutabakat aramanın komünistler ve sosyal demokratlarlar için olağanüstü önem kazandığına değinen Krasin, kapitalist ülkelerdeki global bunalımın durumunun aşılabilmesi için yenitutuculuğa karşı demokratik bir alternatifin oluşturulması zorunluluğu üzerinde durdu.

Federal Alman Sosyal Demokrat Partisi ve Heinemann Akademisi temsilcisi **Thomas Meyer,** hem kapitalizme, hem de reel sosyalizme karşı demokratik bir karşı öneri taslağı getirdi. Mayer'in görüşüne göre, bir yandan doğayı tahrip eden üreticilik aşılmalıydı, öte yandan üretici güçlerin gelişmesi mutlaka toplum tarafından denetlenmeliydi.

İtalyan Komünist Partisi üyesi ve Gramsci Enstitüsü temsilcisi **C.Mancina,** Meyer'in görüşlerine katıldığını belirttikten sonra, şu tezi savundu: Günümüz kapitalizmini alışılagelmiş biçimler ile aşmak artık mümkün değildir. Öte yandan günümüzde varolan üretim ve birikim tipleri de eskimiştir. O nedenle, radikal bir reform programı gerekmektedir.

Tartışmalar sırasında Federal Alman Sosyal Demokrat Partisi'nden **Karl-Heinz Klaer,** Marksistlere, çok uzun süre çöken, çürüyen kapitalizm teorisine yapışıp kalma eleştirisini getirdi. Heinemann Akademisi temsilcilerinden Horst Heimann, istikrarlı gelişen kapitalizm koşullarında reformist bir mutabakata varmanın günün görevi olduğunda ısrar etti.

İngiltere Komünist Partisi Tarih Komisyonu üyelerinden **J.Moore,** reformist düşlere kapılınmaması gerektiğini, çünkü reformizmin yüz yıllık bir geçmişi olmasına karşın, işçi hareketinin hiçbir sorununu çözemediğini kaydetti.

Sempozyuma katılan komünist bilim adamlarının çoğunluğu, Moore'un reformizmi bir çözüm olarak görmeme uyarısına katıldıklarını, ancak, günün koşullarında ve çözülmesi gündemde olan sorunlar bağlamında reformların kazandıkları önemin de hiçbir şekilde küçümsenmemesi gerektiğini belirttiler.

Demokratik Alman Cumhuriyeti Toplum Bilimleri Akademisi'nden **Heinz Petrak,** Lenin'e dayanarak, işçi hareketinin günümüzde modern kapitalizmin çok değişik gelişme varyantlarına göre kendisini hazırlaması gerektiğini söyledi. Alman Komünist Partisi ve IMSF temsilcisi **Jürgen Reusch,** aynı fikirde olduğunu ortaya koyduktan sonra, kapitalizmin nasıl aşılacağı sorusunun gündemden kalkmadığını, işçilerin demokratik bir karşı gücünün mutlaka gerekli olduğunu söyledi.

Sosyalizmin perspektifi üzerine tartışılırken, **Horst Heimann** şunu ortaya attı: "Geleneksel sosyalizm konsepti, yani üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti artı merkezi planlama iflas etmiştir." Heimann, bundan böyle, sosyalizm perspektifinin bu model dışında olabileceğinde ısrar etti. Sosyalizmin perspektifleri üzerine tartışma, sosyalist ülkelerde ve genel olarak komünistler arasında sürdüğü için sempozyumda olgunlaşmış görüşler ortaya konamadı.

Sosyal demokratlarla komünistlerin işbirliği görüşülürken, iki Sovyet bilimadamı, **Galkin** ve **Timofeyev,** "ideolojik silahsızlanma" tezini ortaya attılar. Gerek sosyal demokratlar, gerekse komünistler bu görüş üzerine tartıştılar.

İsviçre'li gazeteci **Jean Ziegler** bu konuda "dogmatik" olarak kalmak istediğini belirtirken, sosyal demokrat Thomas Meyer, sözü edilen görüşten her iki tarafın da yaklaşımlarının "uyumu"nu anlamadığını, bunun her iki taraf arasındaki düşmanca yaklaşımlara son vermek olarak yorumlanması gerektiğini söyledi. Demokratik Alman Heinz Petrak, ideolojik tartışmanın sürdüğünü kaydettikten sonra, ideolojik alandaki soğuk savaşın sona ermesi, üretici bir ideolojik tartışmaya yararlı olacak bir tartışma kültürünün oluşturulması gerektiği üzerinde durdu.

SBKP MK'nin Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkan Yardımcılarından **Karen Brutenz,** Sovyet APN ajansının sorularını yanıtlarken, sempozyumun yararlı ve üretken bir toplantı olarak nitelendirilebileceğini, bu görüşü toplantıya katılan bilim adamlarının da paylaştıklarını açıkladı. Brutenz'e göre, II. Enternasyonal'in kuruluşunun 100. yıldönümü üzerine düzenlenen bu toplantı, komünistlerle sosyal demokratlar arasında görüş değiş tokuşunun ne kadar gerekli olduğunu kanıtlamıştı.□

Ders kitaplarında yazıldığı gibi değil

"TÜM ÇOCUKLAR ELELE VERSE, DÜNYA DAHA GÜZEL OLUR"

Gülenay Öztürkçü (Atina)-Yunanistan'ın Larissa şehrine bağlı Metaksohori köyünün (İpekköy) çocukları Filistinli, Türk, Kürt yaşıtlarını bu şarkıyla karşılayarak köylerinde konuk ettiler. Farklı dilleri konuşsalar da hiçbir farklarının olmadığını, oyunun, önyargısız, saf, sevgi dolu yüreklerinin ortak dil olduğunu birarada oldukları birkaç saat içinde gördüler. İpekköy kadınlarının kendi elleriyle pişirdikleri yemeği köy meydanında birlikte yerken "barış-kardeşlik" dileklerini birbirlerine ilettiler.

Uluslararası Demokratik Dayanışma için Yunanistan Komitesi (EEDDA) ve Belediye Çalışanları Federasyonu'nun (POP-OTA) çağrılısı olarak, 1967'den beri İsrail işgali altında bulunan bölgeden 8-13 yaşları arasında 15 Filistinli çocuk üç haftalığına tatillerini geçirmek için Yunanistan'a geldi. Son hafta da ülkemizden 9-10 yaşları arasında 4 çocuk onlara katılarak Yunanistan'ı, Filistinli ve Yunanlı yaşıtlarını tanıma fırsatı buldular.

19 çocuk bu süre içinde çeşitli il ve ilçe belediyelerinin, işçi merkezlerinin konuğu oldu. 12 yaşındaki Filistinli **Fadıl** burada korkusuzca gezebildiklerini, parklarda oynayıp denize girebildiklerini söylüyor ve hemen ardından ekliyordu: **"Bunu tüm Filistinli çocuklarla paylaşmak isterdim."** 11 yaşında **Assaf** mahallede arkadaşlarıyla oynayamadığını, sokaklarda sürekli askerlerin olduğunu söylüyor. İşgal bölgesindeki Filistin halkının ayaklanmasının, "İNTİFADA"nın başladığı 1987 Aralık'dan beri Filistinli çocuklar düzenli okula gidemiyor. **Jozef** öfkeyle **"İsrail bizi cahil, eğitimsiz bırakmak istiyor"** derken, doktor olmak isteyen 12 yaşındaki **Beşir** **"Okullarımız açılsın, İsrail hükümetine baskı yapılsın"** diyor.

9 yaşındaki **Rim** cezaevlerine çok yakın olduğu halde 7 aydır hapisteki babasını göremiyor. Filistinli arkadaşının yaşıtı **Zeynep**'in babası da yıllarca Diyarbakır cezaevinde kalmış; Zeynep de çok küçük yaşta babasını ziyaretlerinde demir parmaklıkları tanımış. Sorularımızla çocukların mahzunlaştıklarını görünce, beni de suçluluk duygusu kaplıyordu.

Ama çocuklar kendi yurtlarında özgürce yaşayamamanın, sokaklarda oynayamamanın, kendi dillerinde eğitim görememe, okula gidememenin nedenlerini anlamaya çalışıyorlar. **Özlem** sürekli **"Biz Filistinli kardeşlerimize nasıl yardım edebiliriz"** diye soruyor. Beşir gösteriler olduğunda gençlerin İsrail askerlerine taş attığını, çocukların da torbalarla taş topladıklarını, gençler tutuklandıklarında kendilerinin taş atmayı sürdürdüklerini, geceyarısı evlerinin basıldığını, saatlerce sokaklarda beklediklerini, eşyalarının kırılıp döküldüğünü anlatırken Zeynep, **"Biz de Türkiye'den taş gönderelim"** diyor.

9 Yaşındaki **Erdem** Yunanistan deyince akla savaş geldiğini, oysa buranın normal bir ülke olduğunu, Türkiye'ye çok benzediğini, insanlarının da farklı olmadığını söylüyor.

Yunanistan'da da, Türkiye'de de ders kitaplarında tarih anlatılırken çocukların aklında **"Türkiye-Yunanistan-Savaş"** sözleri kalıyor. Tarihimizi, geçmişteki savaşları, aynı felaketleri, acıları bir daha yaşamamak için öğretmeliyiz çocuklara. Onların küçücük beyinlerinde **"Barış-Dostluk-Kardeşlik"** sözleri kalmalı...

Özgür devletlerini kurmak, topraklarındaki işgale karşı, silaha karşı taşla dövüşen Filistinli çocukların şu şarkısı herşeyi anlatıyor aslında: **"Yurdum, yurdum/Sevgime ve yüreğime sahipsin/Atalarımın toprağı Filistin/Sana dönmeliyim/Bu umut gerçekleşecek de/Ülkemiz özgür olacak/Filistin/Sen en değerli taşsın/Asırlarca onurlu kalacaksın/Yurdum özgür yaşa/ve düşmanlarına rağmen barışçı kal."**

Çocukların dünyası sınır tanımıyor.

Derya, **"Daima barış olmalı, dost olmalıyız birbirimize yardım etmeliyiz. Ben de Filistinli ve Yunanlı çocukları Türkiye'ye davet etmek isterim"** derken Filistinli Fadıl da **"Bizim ülkemiz de özgür olsaydı, bizim konuğumuz olarak böyle birlikte oynasaydık"**, diyordu.☐

ABD'de umut verici gelişme

GÖKKUŞAĞI KOALİSYONU

Gökkuşağı Koalisyonu, Bush yönetimine karşı alternatif bir görüş, çok çeşitli çevrelerin çıkarlarını savunan ve iktidara karşı meydan okuyabilecek temel baskı gücü haline geliyor.

■ Ünal Doğan

Türkiye'de ve dünyada Amerika Birleşik Devletleri üzerine pek çok konuda haber verilip, yayın yapılır. Sadece bir noktada, ABD ilerici hareketi ve onun güncel durumu üzerinde, nedense pek durulmaz. Oysa kapitalist-emperyalist dünyanın en ileri ülkesi ABD'de işçi ve ilerici hareketin köklü bir geçmişi ve giderek renklenen güncel bir yapısı vardır.

80'li yıllardan beri süren **Reagancı** gericilik ve tutucu Cumhuriyetçi Parti yönetimleri Amerikalı ilericileri oldukça kötü bir duruma düşürmüştü. Geçen yıl yapılan başkanlık seçimlerini tekrar Cumhuriyetçi Parti'nin adayı **Bush**'un kazanması ise **"Yeni Dünya"**'nın ilericilerini daha az etkiledi ve mücadeleye devam etme azmi verdi.

Özellikle 1985'te zenci demokrat senatör **Jesse Jackson**'un kuruluşuna önderlik ettiği **"Rainbow Coalition"** (Gökkuşağı Koalisyonu) bugün ABD'de birçok ilerici ve demokrat için Cumhuriyetçi Parti yönetimi ve onun tutucu politikasına karşı en geniş güçlerin mücadelesini birleştiren ulusal çapta ve etkili bir güç olarak görülüyor.

Bilindiği gibi Jesse Jackson 1984'te Amerikan tarihinde başkan adayı olan ilk siyah olarak seçime katılmış ve bu durum ABD politik yaşamının oldukça elektriklenmesine yol açmıştı. Aynı zamanda kendi partisine, Demokratlar'a da bir başkaldırı havası taşıyan Jackson'un seçim kampanyası o güne dek Amerikan politik arenasının dışında tutulmuş olanların duygu ve düşüncelerini tartışmaya soktu. Jackson'un kampanyası başlangıçta siyahların etkinliğini artırmak gibi bir amaç taşısa da çok çabuk zencilerle birlikte diğer tüm azınlıkların özel çıkar grupları ve onların seçme gücüne karşı bir meydan okuma haline dönüştü.

Gökkuşağı Koalisyonu sürekli örgütlülüğü olan, ulusal çapta, bağımsız ve ilerici bir güç olarak konumunu gün geçtikçe pekiştiriyor. 1988'de tekrar Demokratlar'ın başkan aday adayı olan Jackson, daha önce aldığı oyları yaklaşık iki misli artırarak, 7 milyon oy topladı. Bu sayı onun oy tabanının sadece siyah seçmenlerden oluşmadığını da gösteriyor. Ön seçimlerde 13 eyalette -bazılarında siyahların azınlıkta bulunduğu- Alaska ve Porto Riko'da da Jackson kazanarak ABD'nin en saygın ve güçlü zenci politikacısı haline geldi. Demokrat Parti'nin ilerici kanadının liderlerinden olan Jackson giderek çiftçilerin, emeklilerin, sendikacıların, barışçıların, çalışanların, azınlıkların kısacası Gökkuşağı'nın sözcüsü haline geldi. Bugün Gökkuşağı Koalisyonu, temeli çok genişleyerek ABD'nin üçüncü partisi olarak görülmeye başlandı.

Ne var ki koalisyonun daha geniş ve halkçı bir örgüt olabilmesi için çok daha zorlu etapları aşması gerekiyor. Devletin her alanda engellenme ve muhalefetine rağmen ilerici kesimlerin çoğu için Gökkuşağı Koalisyonu çeşitli akımları birleştirebilecek en olanaklı güç olarak görülüyor. Geçtiğimiz ay içinde toplanan Gökkuşağı yöneticileri, koalisyonun geleceğini planlamak ve çeşitli sorunları çözümlemek için Chicago'da toplandılar. İşçi hareketinden, seçilmiş kent yöneticilerinden, siyah aktivistlerden, çiftçilerden, pasifist, İspanyol azınlıklarından, homoseksüel grup temsilcilerinden, dayanışma örgütlerinden gelen, temsilcilerin katıldığı renkli ve etkili toplantıya Jackson başkanlık etti.

Örgütleyiciler toplantıya adaletli bir ekonomi için, barışçı bir dış politika ve seçmen kütüklerine yazılmayı engelleyen kanunlara karşı geniş bir alternatif program sundular.

Chicago toplantısı; ABD Başkanı Bush'un seçim öncesi kampanyasında Jesse Jackson'u söylediği **"Gökkuşağı Koalisyonu'nun yönetime karşı en tutarlı muhalefet merkezi haline geldiği"** açıklamasını doğruladı.

Jackson, Gökkuşağı Koalisyonu'nun Demokratik Parti yönetimini ele geçirmek için kullandığı söylentilerine karşı ise, **"tüm bu örgütlerin Demokrat Parti gibi bir örgütün içinde kalamayacağını"** belirtiyor.

Gökkuşağı Koalisyonu, Bush yönetimine karşı alternatif bir görüş, çok çeşitli çevrelerin çıkarlarını savunan ve iktidara karşı meydan okuyabilecek temel baskı gücü haline geliyor.

Evet, **"Doğu cephesinde glasnost, Batı cephesinde Gökkuşağı var"** demek için erken mi acaba?☐

Kitabı kundaklamak boşuna

'BİNLERCE KİTAPDAN GÖRKEMLİ BİR ANIT'

Kundaklanan; bilgiye, araştırmaya, aydınlık düşünceye yönelmek isteyen yurttaşların oluşturduğu sevgi yumağı, yani Mis sokağındaki "kitap bahçesi"nin rengârenk çiçekleriydi.

Cumhuriyet Kitap Kulübü ile Beyoğlu Belediyesi'nin katkılarıyla düzenlenen Beyoğlu Kitap Günleri '89 nedeniyle açılan Kitap Sergisi'ne 25 Ağustos günü düzenlenen saldırı büyük bir tepki ile karşılandı. Yüzlerce kitap İstanbul'un ortasında ateşe verildi. Kitaba, kültüre düşmanlık bir kez daha kendini en vahşi bir biçimde ortaya koydu. Mis Sokağı'ndaki kitap sergisine yapılan saldırı için Cumhuriyet Kitap Kulübü yöneticilerinden **Öner Ciravoğlu** ile görüştük. Ciravoğlu saldırının yalnızca kendilerine olmadığını, onların bünyesinde bütün yayınevlerine, kitap sevgisine, okuma alışkanlığına olduğunu söylüyor.

— ***Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün Beyoğlu Belediyesi'nin katkısıyla düzenlediği Kitap Sergisi'ne saldırı olayını nasıl değerlendiriyorsunuz?***

Ciravoğlu: Bu olayı düzenleyenlerin amacı salt "maddi zarar vermek" olmasa gerek. Toplumda yavaş yavaş açılmakta olan kitap ilgisi kundaklanmıştır, kanımızca.

Şöyle bir geriye doğru bakalım isterseniz. Alabildiğine yoğun baskıların yaşandığı bir dokuz yıl var ardımızda. Resmî demeçlerden tutun da günlük konuşmalarımıza kadar "yasak kitap" sözcüğü eksilmedi yaşamımızda. Yurttaşlar TV ekranlarından hep "muzır neşriyat" görüntüleri izledi. Ders kitabı dışında, en sıradan başvuru yapıtları dahi kuşkulu bakışlara neden oldu. Trende, vapurda, otobüste kitabını açıp okuyanlar daha sıkı kimlik kontrolünden geçirildiler. Bu tavır eğitimsiz görevlilerin işgüzarlığı biçiminde açıklanamaz.

İşte Cumhuriyet Kitap Kulübü böylesi bir ortamda kuruluşunu gerçekleştirdi ve kitabı sevdirme uğraşının en önünde yürüdü. 1989'lara gelindiğinde bu uğraşın meyvaları yavaş yavaş olgunlaşmaktaydı. Kitap fiyatlarının alabildiğine yükselmesine karşın, okurlarda bir kıpırdanma gözleniyordu. Özellikle yaz aylarında, kitap satışlarının azalmasını beklerken, tam tersine gelişmelere tanık olduk. Bu saptama bizi, "kitap sergisi"ni yıllarca kitaptan uzak kalmış bir yöreye Beyoğlu'na götürmek düşüncesine yöneltti. Beyoğlu, uzun yıllar "kitap"tan uzak kalmıştı. İstiklal Caddesi'ndeki mevcut kitapçıların yerini butikler almıştı. "Kitap" geri dönmeliydi Beyoğlu'na. En bayağı anlamıyla "eğlence merkezi"ne dönüşen Beyoğlu, yeniden "kültür yöresi" kimliğine kavuşabilir miydi?

Bu soruya ilk "evet" demesi gereken bir kurum olarak kendimizi gördük. Beyoğlu Belediyesi'nin işbirliği önerisi bu istekle birleşince işe koyulduk. Bir kere 1.KİTAP GÜNLERİ'nde okurla içiçe bir düzenleme ortaya koymalıydık. Kitap okuru gelip dilediği gibi gezebilmeli, inceleyip karıştırdığı kitaplardan istediğini seçip, indirimli edinebilmeliydi. Buna uygun ahşap modüllerimiz Mis Sokağı'nın tam ortasına kuruldu. Uzaktan bakılınca binlerce kitaptan görkemli bir anıt görünümü karşısında duygulanmamak olanaksızdı.

Şimdi sorunuzun yanıtına geliyorum. Anlattığım bu gelişmelerden rahatsızlık duyması gerekenler, yani toplumda ve özel olarak bu yörede çıkarı zedelenenler -gazeteler buna ülkücü mafya adını veriyor- saldırı planlarını ele alıp, 25 Ağustos sabahı uyguladılar.

Sadece Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün sergisine saldırmadılar şüphesiz. Bizim bünyemizde tüm yayınevlerine saldırdılar. Kitap sevgisine, okuma alışkanlığına da saldırdılar. 40 bin kitap kulübü üyesine saldırdılar.

Kundaklanan; bilgiye, araştırmaya, aydınlık düşünceye yönelmek isteyen yurttaşların oluşturduğu sevgi yumağı, yani Mis Sokağındaki "kitap bahçesi"nin rengarenk çiçekleriydi.

Bu değerlendirmemize birşey daha eklemek gerek. Kundaklama olayının hemen ardından, hatta aynı gün geçici bir kitap tezgahı oluşturarak sergimizi kesintiye uğratmadık. Basın ve yayın organları konuyla sıcak bir biçimde ilgilendiler. Yabancı TV ekipleri olayı dikkatle izleyip görüş aldılar. Yalnız olmadığımızı, bu uğraşta destek aradığımızda yalnız kalmayacağımızı gördük. İlerisi için umut verici gelişmelerin bir başka yönü de kitap okurlarının yıldırılamayacağının anlaşılmasıdır. Gerçekten **1.Kitap Günleri** adıyla sürdürdüğümüz kitap sergisine kundaklama olayından sonra ilgi daha da arttı. Destek ve dayanışma mesajları geldi. Ziyaretler eksik olmadı.

Burada özellikle bir noktayı belirtmeliyiz. Değerli romancımız **Yaşar Kemal**'in 1.Kitap Günleri'ni ziyaretini ve kurallarını bozarak katıldığı imza gününü, sayın **Aziz Nesin**'in "dayanışma" amacıyla üst üste iki gün aramızda olmasını şükranla anmak isteriz. Bizzat tanık olduğum bir olayı size aktarayım. Aziz Nesin'in imza günlerinde uzun kuyruklar oluştu. Geç saatlerde Aziz bey o kadar yoruluyordu ki, artık imzasını sol eliyle sağ bileğini tutarak zorlanarak atabiliyordu. Birçok ünlü yazarımızı Mis Sokağında ağırlamak bizim için onur kaynağı oldu.

— ***Cumhuriyet Kitap Kulübü pekçok yerde kitap sergileri açtı. Bu sergiler değişik yörelerde farklı mekanlarda düzenlendi. Bu düzeyde olmasa da, daha önce kitap sergilerinize saldırı olayı ile karşılaştınız mı?***

Ciravoğlu: Saldırı olayları olmadı ama engellemelerle çok karşılaştık. Engellemelerin ilki, Samsun'da 1985 yılında oldu. Güvenlik güçleri, piyasada serbestçe satılan kimi kitaplara "toplatma kararı" olduğu gerekçesiyle elkoymak istedi.

Samsun'da "kitap şenliği" düzenlemiştik. Stoklarımızda bulunan tüm yayınevlerinin kitaplarını da orada sergiliyorduk. Ancak biliyorsunuz, Türkiye'de kitaplar kovuşturmaya uğruyor ve ardından mahkeme toplatma kararı veriyor. Bu karar tüm karakollara bildiriliyor. Yargılama sürüyor ve diyelim ki o kitap beraat ediyor. Bu beraat kararını sadece taraf olan Yayınevi ve yazar/çevirmen biliyor. Kitabın beraat ettiği, serbest bırakıldığı güvenlik birimlerine ulaşmıyor. İşte bu bilgi eksikliği Anadolu'da sorun yaratıyor. Samsun'da bizim yaşadığımız durum budur. İstanbul'dan beraat kararları Samsun'a ulaşınca durum aydınlandı. Ancak olan bizim şenliğimize olmuştu. Güvenlik güçleri bazı kitaplara elkoymuş ve o günlerde bir tedirginlik ortamı yaratılmıştı.

Benzer bir olay Bursa'da ertesi yıl yaşandı. Yine Bursa'daki kitap şenliğimiz için yetkili makamlardan izin alınmıştı. Bu arada düzenlenen imza günleri de basında duyurulmuştu. O günlerde olağanüstü hal ile yönetilen Bursa ilinin Valisi, imza günlerine katılacak yazarlar için ayrıca izin alınması gerektiğini bildirdi. İmza günlerini kapalı salon toplantısı gibi görmek istiyordu Vali.

İmza günü için İstanbul'dan yola çıkan yazarlarımız başta **Necati Cumalı** ve **Bekir Yıldız** olmak üzere geri dönmek zorunda kaldılar. Düpedüz engellemeydi bu tutumun amacı.

Bunlara ek olarak yasal düzenlemelerden kaynaklanan "engelleri" saymak istemiyorum.

— ***Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün maddi zararı ne kadar oldu?***

Ciravoğlu: Maddi zararımız 15 milyon lira kadar tahmin ediliyor. Bunun yüzde 90'ı kitaptır. Verilen rakam satış değeri dikkate alınarak verilmiştir. Olaya hemen müdahale edilerek yangının büyümesi önlenmiştir.

Bu sorunuzu izninizle biraz açmak istiyorum. Kundaklanan kitaplar hangi yayınevlerinin ne tür kitaplarıydı diye soru içinde bir soruyla girmek istiyorum.

Kundaklama olayı İstiklal Caddesi'nin hemen sokak başında meydana geldi. Birçok yayınevinin kitapları olaya hedef oldu. Sergimizin caddeye en yakın olan bu bölümünde ise din, tasavvuf konulu kitaplar, toplumda "sağ" eğilimli olarak bilinen yazarların kitapları da yer almaktaydı. Bu kitaplar da kül oldu. **Tanpınar**'ın romanları, **İsmail Kara**'nın **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi** adlı yapıtı, hele **Orhan Şaik Gökyay**'ın **Destursuz Bağa Girenler** adlı kitabı, adeta kundaklama olayının failleri için çağrışımlarla yüklü bir isim olarak belleklerde kalacaktır.

Bütün bunlar kundakçıların kitaplarda düşünce ayrımı yapmadan yazılı kültüre karşı olduklarını da ispatlıyor.

— ***Bu maddi zararı yayınevlerine yansıtacak mısınız? Nasıl?***

Ciravoğlu: Hayır. Yansıtmayacağız. Kundaklama olayının hemen ertesinde bizi ziyarete gelen yayınevi sahipleri ve yöneticileri zararı karşılamak için üstlerine düşen görevi yerine getirebileceklerini bildirdiler. Özellikle dar bütçeli yayınevlerinin böylesi bir özveriye hazır olduklarını bildirmeleri bizim için anlamlıydı. Hepsine teşekkür ettik. Zararı kendi bütçemizden karşılayacağımızı bildirdik.□

▶ Kitap düşmanlarının eseri. Cumhuriyet Kitap Kulübü, ortaya çıkan zararı yayınevlerine yansıtmayı düşünmüyor.

TYS sonunda yeni yerinde

YENİ YER, YENİ ETKİNLİKLER

TYS çay ve simitle açılışını yaptığı yeni yerinde 1 Kasım'dan başlayarak edebiyat oturumları, şiir matineleri, müzik dinletileri düzenlenecek.

Adımlar (Kültür-Sanat Servisi)- Uzun yıllardır yer sıkıntısı çeken **Türkiye Yazarlar Sendikası**, 1 Eylül'de yeni yerinin açılışını yaptı. Çok sayıda davetlinin ve gazetecinin katıldığı toplantıda, yazar ve gazetecilerin çalışma koşullarını simgeleyen "çay ve simit" verildi.

Sendika Başkanı **Aziz Nesin** bir konuşma yaparak, Sendika'nın yıllardır güç koşullarda çalıştığını, 12 Eylül sonrasında kapatıldığını, ancak büyük gayretlerden sonra 1987 yılında açıldığını belirterek, içinde bulunan durumdan dolayı, **"belediye başkanının, başbakanın ve cumhurbaşkanının utanması gerek"** dedi.

Aziz Nesin bugüne kadar üyelerle sıkı bir bağ kurulamadığını, bunun da en büyük nedeninin yer sorunu olduğunu, bundan sonra daha sıkı ve örgütlü bir sendikal çalışmanın gerçekleştirileceğini belirtti. Üye olmayan ünlü ve genç yazarlara çağrı yapan Aziz Nesin "onların sendikamıza katacağı çok şey var" dedi.

1 Kasım'dan itibaren yeni yerinde kültürel faaliyetlere başlayacak olan Yazarlar Sendikası bunu üç etkinlik biçimiyle düzenleyecek ve üyelerinin dışında da izlenebilecek. Haftanın belirli günlerinde gerçekleştirilecek olan edebiyat oturumları, şiir-öykü-söyleşi matineleri ve müzik dinletileri yapılacak. Edebiyat oturumlarının ilkini "Türk Şiir Tarihi" oturumunda, çeşitli yazarların konuşmacı olarak katılımıyla anlatılacak. Daha sonra roman-öykü, oyun yazarlığı, düz yazı gibi edebiyatın çeşitli türlerini içeren oturumlar düzenlenecek. Ayrıca, Sendika'nın genel merkezinde sürekli, fotoğraf ve resim sergileri açılacak. Açılışta, **Tan Oral**'ın "yazar karikatürleri" ve **İsa Çelik'in** "yazar fotoğrafları" sergileri yer alıyordu.

TYS'nin yönetim kurulu toplu halde. Aziz Nesin, Cengiz Bektaş, Atilla Birkiye, Hayati Asılyazıcı, Salim Şengil, Mehmet Başaran, İsmet Kemal Karadayı, Hasan Kıyafet ve Osman Şahin.

Türkiye Yazarlar Sendikası yöneticileri önlerindeki en önemli sorunun telif sorunu olduğunu belirterek, ilk yapacakları işin "tip-sözleşme" hazırlamak olduğunu, TRT kanunundaki haksız telif sözleşmesinin değiştirilmesi için çaba harcayacaklarını belirttiler. Sendika yöneticileri, gerek Yayıncılar Birliği, gerekse TRT ve Oyun Yazarları Derneği ile işbirliği içinde olacaklarını ve eylem birlikteliği yapacaklarını da sözlerine eklediler.□

"İnsan Hakları Yarın Değil Şimdi" konserine engeller

CEZAEVLERİYLE DAYANIŞMAYA BASKI

Adımlar (Kültür-Sanat Servisi)- Geçen sayımızda, Toplum sayfalarında okurlarımıza bir haber vermiştik. Haber, bir grup tanınmış sanatçının insan hakları ihlalleri karşısında tepkilerini dile getirmek ve gelirini tutuklu ve hükümlüler için yakınlarına iletecekleri bir toplu konseri 27 Ağustos'ta İstanbul'da gerçekleştireceklerine ilişkindi. **İnsan Hakları Yarın Değil Şimdi** adıyla düzenlenecek konsere İstanbul Valiliği izin vermedi.

Düzenlenmesini İnsan Hakları Derneği'nin üstlendiği toplu konserin aslında bir önceki hafta yapılması için de uğraşılmışdı. Valiliğin reddetme gerekçesi ise, daha önce pekçokları da aynı gerekçtelerle reddedilen gecelerinki ile aynıydı. Kritik günlere rastlama, propaganda amacı taşıma gibi...

İHD toplu konser için bu hafta yeniden başvuru yaptı. Konsere katılanlar müzisyenlerle sınırlandırıldı ve sonuç Adımlar'ın baskıya gireceği zamana kadar belli olmadı.

Toplu konsere katılacak sanatçılara ikinci başvurunun reddedilmesinden sonra düşüncelerini sorduk. Şair-yazar **Murathan Mungan, "Bu etkinliklerin, bu protesto gösterilerinin çoğalarak sürmesini diliyorum. Örgütlenme ve eylem pratiğimizi yeniden kazanmamız gerekiyor. İnsan haklarına yapılan her türlü taarruzun önlenmesi için, bu örgütlenmelerimizin çığ gibi büyümesi gerekiyor"**, derken, **"Her Türkiye vatandaşı için toplu gösteri hakkı"** istediğini sözlerine ekledi.

Protest müzik yapan **Deniz Türkali** ise, toplu konser için düşüncelerini şöyle ifade ediyordu: **"Toplumsal ilişkilerde şiddet kullanımına karşı olan herkesi, en örgütlü, en acımasız şiddet odağına karşı çıkmaya yasadışı veya yasa kılıklı ceza ve yasakları bugün yoketmeye çağırmak; bir araya gelmemizin tek hedefi."**

Beş kişiden oluşan **Mozaik Müzik Topluluğu** üyelerinden Ümit Kıvanç, **"Mazuratım bu kadar"** dediği düşüncelerini açıklarken, doğru dürüst bir tepki gösterilmemesini vurguluyor. Kıvanç, **"İnsan Hakları meselesi" denen şey, aslında basitçe, onurlu yaşayıp yaşamadığımız sorunudur. Bir ülkedeki insan haklarının ihlallerinin dozu ve sayısıyla bunlara karşı gösterilen tepkilerin yoğunluğu, kararlılığı, sıklığı, o ülkedeki insanların onurunun, duyarlılığının göstergesidir. Sanatçıların biraraya gelip insan haklarının gelişmesi amacıyla çalıp söylemek istemesi, heme böyle bir duyarlılığın sonucu, hem de onur meselesi. Bu konsere ısrarla izin verilmeyişi de, dolayısıyla, insanların onurlu bir hayat sürmesinin yetkililer açısından "tehlikeli bir durum" olduğunu gösteriyor. Aynı zamanda devlet bir kez daha, "Ey insanlar, siz bu memlekette insan hakları meselelerine bile karışamazsınız" demiş oluyor. Yetkililerin kanunları işlerine geldiği gibi kullanmaları ve buna basın dahil kimsenin doğru dürüst bir tepki göstermemesi de çabası"**,diyor.

Senarist-yönetmen **Barış Pirhasan**'a ise, toplu konser yasaklanmasaydı, konsere nasıl bir katkısı olacağını sorduk. **"Yasaklanmasaydı eğer bazı şeyleri protesto edecektim. Yasaklayarak onlar bunu, nelerin protesto edileceğini söylemiş oldular"** diyor.

Sanatçılar ve İHD toplu konserin gerçekleşmesi için Valiliğin kararını bekliyorlar. Daha önce satılan biletler konsere izin verilirse geçerli olacak ve insan hakları savunucuları 10 Eylül pazar günü Beşiktaş Tarihi Çay Bahçesi'nde bir araya gelecekler.□

Savunmasız kültürümüz

Cengiz Bektaş

Türkiye Yazarlar Sendikası adına
Stockholm'deydik... Orada da hemen
duyuldu 26 Ağustos'da Mis Sokağı'nda
olanlar...
Kimselerin yüzüne bakacak durumumuz
yoktu.
Nasıl olsundu ki?
Yirmibirinci yüzyıla girmeğe on yıl var. Ve
Avrupa'lı olduğu savındaki bir ülkede kitap
yakılıyor...
Yıllarca önce bir Portekiz'linin ağzından,
......
Brecht kovucuları
Kitap yakıcılar
Yönetmiyorlar ülkemi
......
diyordum...
Nasıl dönüp bakayım şimdi aynadaki
yüzüme?
Elbette her ülkede, buna benzer olayları
yaratabilcek sayrı insanlar vardır. Elbette buna
karşı olanlar pek birşey değiştiremezler...
Gene de bu kara, bizim kültürümüze
bulaşmadı mı?
Bizim toplumumuzdan çıkabiliyor hala bu tür
insanlaşmamış yaratıklar.
Nasıl önleyeceğiz?
Bu kişiler yoksulluktan mı yaktılar kitapları?
Ekonomik yıkıntıdan ötürü mü yaktılar? Hele
hele yaktıranlar dayanılmaz geçim sıkıntısında
mıydılar?
Kültür sorunu değil mi bu yalnızca ve bütün
ağırlığınca?
Ekonomik tüm sorunlarını çözseniz, kültürlü
olabiliyor mu kişi? Yazarları "otosansür" içine
düşürülmüş, kültür değerleri yabancılaştırılmış
bir toplum, varsa varsa işte böyle, ancak bu
tür olayların kundaklandığı cadı kazanına
varır.
Daha ilkokul, ortaokul çağlarında kendi diliyle
düşünemez duruma getirilmiş insanlar kendi
geleneklerini, kültürlerini algılayabilirler mi?
Yeni yorumlara varabilirler mi?
Kitaplarını yaktırmayabilirler mi?
Günlerdir yüzümdeki karayı temizleyemedim.
Böyle giderse, daha en azından bir kaç kuşak
temizleyemeyeceğim bunu ve benzeri başka
karaları diye düşünüyorum ne yalan
söyleyeyim.
Kültürümüz kendini savunmadıkça
kurtuluşumuz olmayacak bu karalardan.
Hepimizin yüzünden Anadolu kazanını
kirletecek bu karalar... Kültürlerin güzelim
kazanı Anadolu'ya sahiplenmemiz bile
güçleşecek besbelli... Kültürüyle
savunulamayan bir toprağı hiçbir güçle,
tankla, tüfekle, uçakla, ordularla, şununla-
bununla savunamazsınız.
Bu kadarcığını bile öğrenemediler yüzümüze
karalar çaldıranlar.□

Şişli Belediyesi kitap şenliği düzenliyor

Şişli Belediyesi 8-22 Eylül 1989 tarihleri arasında Matbaacı Osmanbey Sokağı'nda bir kitap şenliği düzenliyor. Kitap şenliği'nde yayınevleri kendi standlarını açacak ve indirimli kitap satışları yapacaklar. Şenlikte Türkiye Yazarlar Sendikası'nın da bir köşesi olacak. TYS standında yazarlar hergün saat 16.00-18.00 arası edebiyat, yazarların sorunları ya da son çıkan kitapları üzerine okurlarla söyleşecekler.□

Gaziosmanpaşa'da Kültürevi açılıyor

İstanbul'un Gaziosmanpaşa semtinde 9 Eylül 1989 günü bir Kültürevi açılıyor. Kültürevi Yönetim Kurulu, **"Ülkemizde demokrasinin her alanda yerleşmesini istiyorsak bunda bizim de kendi çevremizdeki insanlar ile beraber kültürel etkinliklerde bulunarak ve sorunlara daha duyarlı yaklaşarak, ama hepsinin ötesinde birlik halinde olarak katkıda bulunalım"**, diyor.

Gaziosmanpaşa Kültürevi'nin adresi ise şöyle: **Cengiz Topel Caddesi, No: 95 Küçükköy-İstanbul.**□

Sokak dergisi de aramızda

"SOKAKTAKİ ADAM, SEN ÖNEMLİSİN KARDEŞİM"

Biz demokrasiyi en iyi birey savunur düşüncesinden yola çıkıyoruz. İstediğin kadar güçlü olduğunu iddia et, güçlü örgütlerin olsun. Bireyin içinde demokrasi sevgisi, insan hakları sevgisi yoksa olmaz. Bizim tek misyonumuz var: Sokaktaki adam, sen önemlisin kardeşim! Kafanı, cinsiyetini takma, sen önce insansın.

▶ *Tuğrul Eryılmaz (arkada çayını yudumlayan) ve Sokak çalışanlarının bir bölümü. Sokak Cağaloğlu'nda bir bodrumda çalışmalarını yürütüyor.*

Yeni bir dergi yayın dünyasına ilk adımlarını attı: **Sokak.** 6 Mart 1940'da yayınlanmaya başlayan ilk Sokak dergisinden 49 yıl sonra çıkan yeni haftalık **Sokak** dergisi, çıkış manifestosunda kendini radikal ve muhalif bir dergi olarak tanımlıyor. Sokak'ı Adımlar okurlarına biraz daha yakından tanıtmak istiyoruz. Derginin Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdürü **Tuğrul Eryılmaz**'la görüştük. Görüşmemizin başında ve sonunda Eryılmaz, bunun kendi görüşleri olduğunu, Sokak'tan başka bir sorumlu arkadaşla görüştüğümüzde sorularımıza farklı yanıtlar alabileceğimizi özellikle belirtti. Yine de birlikte çalışabilmelerinin belli asgari müşterekleri olduğunu söylüyor Eryılmaz. Bunlar da **"yaşam hakkı, oyun hakkı, farklı olmak hakkı, insan gibi yaşamak hakkı"** diyor. Ve ekliyor: **"Onun dışında herkes farklı şeyler söyleyebilir. Sokak'ta böyle bir otonomi de var."**

— ***Bize Sokak'ı, bir de içinden bir kişi olarak, biraz anlatır mısınız?***

Eryılmaz: Sokak, şimdilik çalışanlarının bir bölümünün ortak olduğu, ama bu yılın sonuna gelmeden çalışan ortak sayısının artacağı bir dergi. Özetle, patronomuz yok. İçerik olarak ise, biz daha çok toplumun içinde bireyin çok önemli olduğu iddiasındayız. Yani dehşetengiz ekonomik, ya da siyasi analizler yapıp, ahkam kesmek yerine, bireylerin öykülerinden yola çıkıyoruz. Çünkü, bireysel olan da ciddi olarak politiktir.

— ***Nasıl bir hazırlık süreciyle çıktı Sokak?***

Eryılmaz: Biz 4-5 aydır çalışıyoruz. Daha kalabalık bir gruptuk. Dergi içindeki işleyişe dair tartışmalardan ve biraz da parasal sorunlardan dolayı bir grup arkadaşımız dergi çıkmadan koptu. Sokak'taki bütün görüşlerin dergide tartışılmasını ve temsil edilmesini istedik. Bunu çok tartıştık. Çıkaranlar arasında faşistler dışında herkes var. Sokak'ın tek yasağı faşistlere. Bu niye? Sokak hayatı yaşamının ve keyfin yanında olduğu için faşizm otamatikman dışarıda kalıyor. Onlar ölüm, öldürmek ve disiplin diyorlar. Sokak'ta olamazlar. Sokak yaşamayı ve oynamayı temsil ediyor. Sonuç olarak liberalimiz, komünistimiz, kürdümüz, feministimiz, eşcinselimiz var. Cezaevlerindeki arkadaşlar doğrudan bize yazıyorlar ve biz de basıyoruz. Buna çok önem veriyoruz, çünkü cezaevleri Sokağın tam tersi. Ayrıca resmi politikanın bizi hiç ilgilendirmediğini de söylemeliyim.

— ***Radikal bir dergi olduğunuzu söylüyorsunuz. Bir de muhalif olmanın yepyeni dillerini zorlamaktan sözediyorsunuz. Türkiye'de bunu yapmak olanaklı mı?***

Eryılmaz: **Bir kere ilk iki sayımızda kendi şartlanmalarımız da var.** Düşündüğümüz derginin yüzde ellişini yaptık. Şartlanmalarımız şöyle: Siyaset denilince aklımıza Demirel geliyor, Özal geliyor. Bundan kurtulmak zorundayız. Haber denince aklımıza çok ciddi ve büyük olaylar geliyor. Yani burjuva haber anlayışından kurtulamadık. Okurlarla beraber biz de bir yere gidiyoruz, birlikte.

Türkiye'de şeriatçı olmak da, komünist olmak da zor. İnsanlar birşeyler denemeye çalışıyorlar. Biz de aynı şeyi deniyoruz. Bir de ille de orta sınıf değerler dayatıyor kendini. Öbür taraftan saygımız sonsuz ama, dinci, sosyalist ideolojiler var. Bizimki bunlarla çatışmıyor. Onlar başka birşey yapıyorlar. Onlar dünyayı istedikleri gibi kurtarmakta özgürler. Bizim derdimiz bireyle.

— ***Bunun potansiyeli var mı Türkiye'de?***

Eryılmaz: Bunun için satış rakamları lazım bize. İlk iki sayıdan gidersek, 25 binin üzerindeyiz. Biz inanıyoruz, inanmak istiyoruz. Türkiye'de bizim gibi düşünen 50 bin insan var bir yerlerde. Yani uzman görüşü almadan, bilirkişilere gitmeden de insanlar kendi öykülerini okuyup, kararlarını verecekler gibi geliyor bana.

— ***İçerik olarak da, biçimsel olarak da klasik dergi anlayışlarını yıkmak istiyorsunuz. Yani kalıpları. Örneğin dergide de biçimsel olarak, aynı tip konuların peşpeşe sıralandığı bölümler yok.***

Eryılmaz: Kalıpları yıkmak, evet. Bırakın insanlar kendileri konuşsunlar. Ayrıca sokaklarda kompartmanlar yok. Bizde de olmayacak. Sokakta olursa, bizde de olacak. Bu bizi zorlayacak tabi. Okuyucuyu da zorluyor. İtirazlar da geldi bu konuda. Ee, hamama giren terler tabii.

— ***Peki, bütün bunları nasıl yapacaksınız?***

Eryılmaz: Biz demokrasiyi en iyi birey savunur düşüncesinden yola çıkıyoruz. İstediğin kadar güçlü olduğunu iddia et, güçlü örgütlerin olsun. Bireyin içinde demokrasi sevgisi, insan hakları sevgisi yoksa olmaz. Bizim bir tek misyonumuz var: Sokaktaki adam, sen önemlisin kardeşim! Kafanı, cinsiyetini takma, sen önce insansın. İşte bu yüzden bütün kurumlarla derdimiz olacak. Orta sınıf ve kurumsal değerleri dayattıkları ölçüde bizim marksistlerimizle de derdimiz olacak. Orta sınıf ahlaklarını bize sundukları ölçüde bizi karşılarında bulacaklar.

— ***Varolan dergilerden farklısınız...***

Eryılmaz: Derdimiz o. Okurun tepkisinin ne olacağını bilmiyoruz. Toplumun belli katmanlarının birbirleriyle basın ve iletişim araçları yüzünden iletişimi kesildi. Sanki kürtlerin derdi yalnızca kürtler, komünistlerin derdi yalnızca marksist parti kurmak, gençlerin derdi daha özgürce yaşamak. Ama insanları öyle kompartmanlara böldüler ki, insanlar arasında dayanışma kalmadı. Sokak bunu yapacak. Bu yüzden dergide de kompartmanlar yok. Biz komünistlerin düşünce özgürlüğü konusundaki düşüncelerine saygı duyduğumuz kadar, Heavy Metalci gençlerin delilik yapma hakkı olduğu kanısındayız. Önceliğimiz yok.

— ***Yani birbirleriyle iletişimi kopmuş bu insanların birbirlerine sesini duyuracağı bir platform mu olacaksınız?***

Eryılmaz: Sokak bilinçli olarak birbirinden koparılmış insanların bir platformu olacak ama, birey düzeyinde. Sokak ne kadar karışık olursa, Sokak dergisi de o kadar karışık olacak. Ve Türkiye'nin sokakları çok karışık. İnsanların disiplinsizlik gibi, oynamak gibi hakları da var, Sokak bunları söylüyor. Ayrıca sokak kültürü yok bizde, insanlar evlerinde yaşıyorlar.☐

Kuş Cennetini Yaşatma Gönüllüleri'nin çabaları sürüyor

GÖZ GÖRE GÖRE ÖLÜME SON

Kuş Cennetini Yaşatma Gönüllüleri'nin kendileriyle ilişki kurmak isteyen insanlar için bir de adresleri var artık: P.K. 135, Karaköy-İstanbul.

▶ ***25 Ağustos günü Ankara'ya gelen gönüllüler Belediye'nin kendilerine tahsis ettiği otobüsle Ankara gezisini tamamladılar.***

Adımlar (İstanbul)-Kuş Cennetini Yaşatma Gönüllüleri'nin **"Kuş Cenneti Cehennem Olmasın"** belgisiyle başlattıkları, Manyas Kuş Cenneti'ni kurtarma kampanyasını yakından biliyorlar. En son 14.sayımızda Kuş Cenneti Gönüllülerinin 1 Temmuz'da Bandırma Kuş Cenneti'ne gidişlerini, gölü kirleten derelerde incelemeler yaptıklarını, kirliliğe neden olan fabrikaların kapılarına **"Zehirli Atıklarınızı İstemiyoruz"** diye pankartlar astıklarını anlatmıştık.

Gönüllülerin Bandırma ve Edincik kasabasına yaptıkları gezi ve incelemeler sonucu basın yayın organlarında ve radyo-televizyonda Kuş Cennetini Yaşatma konusu ve Edincik kasabası halkının **Bağfaş Fabrikası**'nın bacasından çıkan zehirli gazlar sonucu ürünlerinin telef olması geniş olarak yeralmaya başladı. Kamuoyunun ilgisi öylesine arttı ki, Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş. Bağfaş gazetelere boy boy ilanlar vermek zorunda kaldı. **"Bağfaş Yalnız Toprağın Değil Havanın, Suyun da Dostudur"** diye... **"Yeşil"**'in düşmanı değil, dostu olduğunu da ilanlarında söyleyen Bağfaş Fabrikası'nın kapatılması için Balıkesir Valisi'nin Erdek Kaymakamlığı'na yazdığı yazı ise, Kaymakam'ın birdenbire rapor alıp izine çıkması, yerine vekalet edecek hükümet tabibinin bu görevi yapmak istememesi ve şimdi bu makamı vekaleten doldu-

Timur Danış'la, bir uzun yürüyüşün arasında

"YÜRÜYECEĞİM VE YAZACAĞIM"

Dehşetli derecede canım çok yürümek ve yazmak istiyor. Yürüyüşlerim yirminci kilometreden itibaren harika bir tempoya ulaşıyor. Bu anı yansıtan görüntümün fotoğrafçıları ve filmcileri etkileyebileceğini farkettim. Bir belgeseli yürümeyi çok arzu ediyorum.

Timur Danış, bir uzun yürüyüşçü. Yıllardır yürüyor ve **Karga** adında, "zamanı takmayan" bir dergi çıkarıyor. Danış en son **Kuş Cennetini Yaşatma Gönüllüleri**'nin "Kuş Cenneti Cehennem Olmasın" kampanyası için topladıkları imzaları ulaştırmak için İstanbul'dan Bandırma'ya ve sonra da İstanbul'dan Ankara'ya yürüdü. Yürürken sırtında 25 kilo kadar da bir yük taşıyan Danış, yürüyüşlerinin yirminci kilometreden sonra harika bir tempoya ulaştığını söylüyor. Danış'a göre, "yürümek herşeydir".

— *Yürüyorsunuz ve bu arada bir de Karga adında bir dergi çıkarıyorsunuz. Önce nasıl başladınız diye sorsak?*

Danış: Yürüme düşüncesi ile bir dergi çıkarma düşüncesi; hangisi önce başladı bilmiyorum. ODTÜ'de okuyan ağbilerimin eve dönüşlerinde getirdikleri Karga isimli, teksire basılmış minik bir dergiyi hatırlıyorum. 1968'lerde oto-stopla İngiltere'ye giden ağbime özenip, İstanbul'dan Marmaris'e 16 yaşında otostopla gidişimi hatırlıyorum. Daha sonra, üniversite öğrencisiyken İstanbul çevresine, Rumeli Kavağı'na vapurla yaptığımız doğa gezilerini hatırlıyorum. Sonra da biliyorum ki, iş hayatı içinde gezmenin, gitmenin ve yazmanın asıl yapmak istediğim olduğunu farkettim. Bu düşünceyi farketmekle gerçekleştirmek arasında sıkıntıyla geçen günlerim oldu. Bir gün Marmaris'e bir arkadaşımın davetine gittim kışın. Orada sahilde, kayalıklarda yürürken, Türkiye'nin bütün kıyılarını Çınarcık'tan başlayarak yürümeye karar verdim. karar verdikten tam bir sene sonra da yürümeye başladım.

O yılki bu yürüyüşüm Ayvalık'a kadar sürdü. Yol boyunca kafamda dergimi çıkardım. Sonra Eylül'de İstanbul'a döndüm. Karga'nın 1. sayısını yazdım. Ekim ayı boyunca dergiyi çıkarmak için Cağaloğlu'da çalıştım. Birçok profesyonel arkadaşımın amatörce yardımlarıyla dergiyi Kasım'da çıkardım. Böylece yaklaşık on beş yıllık düşümün birinci sayısını tamamlamış oldum. Yedi ay boyunca Karga'yı yayınladım ve dağıttım. Sonra Ayvalık'tan Bodrum'a yürüdüm. Döndüm. 8. sayıyı çıkardım. Bu arada **Burak Eldem**'in bir röportajında Karga, "zamanı takmayan dergiler"'den sayıldı. Böyle olunca dergiyi her ay çıkarmayıp, derginin zamanla ilgisini kestim. 9. sayıyı askerden dönünce çıkardım.

İki yıl boyunca yaptığım işi yürümeyi ve yayıncılığı çevreci, yeşil ve ekolojik hareketlere yakın bulanlar oldu. Bu Haziran içinde Kuş Cenneti'ni Yaşatma Gönüllüleri'nden "Kuş Cenneti Cehennem Olmasın" diye topladıkları imzaları Bandırma'ya, sonra da Ankara'ya yürüyerek götürme önerisi aldım. Bu yürüyüşleri gerçekleştirdim.

— *Yürümek çevreci amaçlarla başlamamış, ancak sonra Kuş Cenneti Gönüllülerini desteklemek söz konusu olmuş. Bundan sonra da böyle mi? Yani nasıl gidecek?*

Danış: Bireyle bireyciliğin ayrımına dikkat çekmek istiyorum. Benim "kendim için" yaptığım, en azından hoşlandığım için yaptığı bir işin başkaları için de olabileceğini düşünüyorum. Burada bireyciliğin ayrımı ise, başkasının faydalanıp faydalanmamasıyla ilgilenmemektir. Benim kendimden doğru geliştirdiğim yürüyüşlerimin başkalarının eylemleriyle kesişebileceğini düşünmüştüm. Kuş Cenneti Yaşatma Gönüllüleri'yle ve Bandırma'lılarla daha sonra İstanbul'daki gönüllülerle birlikte, yaklaşık iki ay süren eylemlerimiz birçok kişinin bireysel düşüncelerini bir amaç için birleştirebilmiştir.

— *Yürüyüşlerinin çevreci, yeşil hareketlerle ilgisi nasıl?*

Danış: Türkiye'de kendini tam anlamıyla ifade edebilmiş çevreci organizasyon yok. Çok içtenlikli çalışmalar var. Bu bir yokluk değil, olsa olsa çalışma ile kapatılabilecek bir eksiklik. Benim yürüyüşlerimin çevreci, yeşil, alternatif bir tarzı var. Kendini ifade etmeye çalışan yeşil hareketlerin kendilerini ifade edecekleri eylemleri bulmada zorluk çektiklerini görüyorum. Kendini ifade edememe eksikliği de buradan ileri geliyor olsa gerek. Baudelaire'in bir sözü var; "Söyleyin, ne gördünüz?" Gene o'nun, "gerçek yolcu, yalnız gitmek için gidendir." Ahmet Erhan, "Gitmek herşeydir" diyor. Adnan Özer "Güneşe varıncaya hep düş/Düşlerimiz olacak bize kumanya", "Ayak bile basamamışım henüz kalbimin adasına" diyor. Ben kalbimin adasından henüz daha çok uzakta olduğumu düşünüyorum.

Çevreci ve yeşil nedenler de dahil, ben istedim diye, ya da başka biri istiyor diye yürüyebilirim. Belki bütün bu yürüyüşlerimin sonunda kalbimin adasına doğru ilk adımımı atmış olurum.

— *Geleceğe yönelik tasarılarınızı da öğrenebilir miyiz?*

Danış: Yürüyeceğim ve yazacağım. Dehşetli derecede canım çok yürümek ve yazmak istiyor. Yürüyüşlerim yirminci kilometreden itibaren harika bir tempoya ulaşıyor. Bu anı yansıtan görüntümün fotoğrafçıları ve filmcileri etkileyebileceğini farkettim. Bir belgeseli yürümeyi çok arzu ediyorum. Ayrıca popüler bir keşif dergisinin yürüyüşçüsü olmak istiyorum. Bir grup arkadaş böyle bir dergiyi hayal ediyoruz. Karga'yı on beş yıl hayal etmiştim, böyle bir dergiye daha kısa bir zamanda varabilmek istiyorum.□

▶ *Danış yürüyor: "Gerçek yolcu, yalnız gitmek için gidendir."*

---

ran Tahribat Katibi'nin kararı işleme sokamamasından dolayı, öylece bekliyor.

Kuş Cennetini Yaşatma Gönüllüleri Temmuz başında Bandırma'ya yaptıkları gezi sonrası İstanbul'da, İstanbul Savcılığı yoluyla Bandırma Savcılığı'na Kuş Cenneti'ni ve yöresini kirleten fabrikalar için suç duyurusunda bulundular. Daha sonraki günlerde Bağfaş'ın İstanbul'daki binası önünde bir protesto eylemi yaptılar.

Gönüllülerden bir grup son olarak da 24 Ağustos 1989 Cuma günü topladıkları imzaları iletmek ve yetkililerle konuşmak için Ankara'ya hareket ettiler. 25 Ağustos sabahı Yeşiller Partisi Ankara İl Başkanı ve Ankara'dan kampanyaya katılan bir grup gönüllü tarafından karşılandılar. Burada daha önce Kuş Cennetini Yaşatma Gönüllülerinin topladıkları imzaları İstanbul'dan Bandırma'ya yürüyerek götüren Timur Danış'la buluştular. Danış kampanya için bu sefer de İstanbul'dan Ankara'ya yürüdü. Ankara'da sayıları 20'yi aşan gönüllüler Güven Park'a gidip basın toplantısı düzenlediler. Güven Park'ta imza toplama istekleri polisçe engellenen gönüllüler Bandırma, Edincik, Kuş Cenneti çevresini yoğun olarak kirletenleri Atatürk'e şikayet etmek için Anıtkabir'e gittiler.

"Maddi anlamda olmasa da, manevi anlamda yetkili olarak Atatürk'ten başka kimse kalmadığı" düşüncesinden hareketle Anıtkabir'e gittiklerini söyleyen gönüllüler, burada saygı duruşu yaptılar ve üzerinde, **"Çevre Yasası'nı uygulamayanları, çevrenin, doğanın kirlenmesine göz yumanları, yasaları uygulamayanları sana şikayet ediyoruz"**, diye yazan çiçekleri Atatürk'e bıraktılar.

Aynı gün öğle üzeri Çevre Genel Müdürü Vekili **Hüseyin Ünüvar**'la görüşen gönüllüler dilekçelerini ve topladıkları imzaları Ünüvar'a ilettiler. Gönüllülerin bu görüşmeleri TRT-1'de **Günü Yaşarken** programında naklen yayınlandı.

Gönüllüler, Ankara ziyaretlerinde, ANAP Genel Başkan Yardımcısı **Galip Demirel**, SHP Genel Başkan Yardımcısı **Güler Tanyolaç** ve DYP Genel Başkan Yardımcısı **Esat Kıratlıoğlu** ile görüşerek, destek sözleri aldılar.

Bandırma Savcılığı'na yaptıkları suç duyurusu ile ilgili açılacak dava sırasında geniş katılım ve yoğun avukat desteği beklediklerini söyleyen Gönüllüler çalışmalarını sürdürüyorlar.

Kuş Cennetini Yaşatma Gönüllülerinin kendileriyle ilişki kurmak isteyen insanlar için bir de adresleri var artık: **P.K. 135 Karaköy-İstanbul.**

"Kuş Cennetini Yaşatma Gönüllüleri, yalnızca Kuşcenneti için kendiliğinden oluşmuş bir küçük grup. Dünyayı seven, doğanın yokoluşuna itirazı olan, tüm çevre sorunlarına duyarlı bir grup insandan oluşuyoruz. Binlerce değişik çevre sorunundan herhangi biriyle ilgili ve bilgili olan herkesle tanışmak ve mümkünse ortaklaşmak istiyoruz. Gönüllüsü olduğumuz bu özel sorunun çözümüne, yani yasal yollardan sonuç alınana dek, desteğinizi ummak istiyoruz. Bize yazın", diyorlar.□

çarpık kentleşmenin sonuçları

SAPANCA GÖLÜ'NDE "ACİL DURUM"

Adımlar (Adapazarı)-İstanbul'a iki saatlik bir uzaklıkta bulunan, Adapazası Ovası'nı İzmit Körfezi Oluğu'na birleştiren bölgede yeralan Sapanca Gölü, çarpık yapılaşma, bölgedeki sanayi kuruluşlarının bütün su gereksinimlerini gölden karşılamaya çalışmaları, hemen kıyısından geçecek E-5 Karayolu nedenleriyle korunmaya alınacak "acil durum" sinyalleri veriyor. 8 Temmuz'da yapılan "Sapanca Gölü ve Çevresi" konulu panelden sonra 22 Ağustos'ta bilim adamı ve yetkililerden oluşan bir heyet Sapanca'ya geldiler. Çevre Belediyeleri gölün korunması için bir Birlik oluşturma çalışmalarını sürdürüyorlar.

Sapanca Gölü Koruma Birliği, Sapanca gölü ve kıyılarının çevre belediyelerin sınırlarına da dağıldığı için, yapılacak çalışmanın oluşturulacak bir Birlik'le ve bu birliğin çabalarıyla başarılı sonuçlara ulaşılabileceği düşüncesiyle oluştu. Birlik'e katılan yerel yönetimler ise şunlar: Adapazarı, Sapanca, Arifiye, Kırkpınar, Eşme, Serdivan Belediye Başkanlıkları.

22 Ağustos 1989 gecesi Sapanca'ya gelen Marmara Boğaz Belediyeler Birliği Genel Sekreteri **Halil Ünlü** ve Birlik Çevre Sorumlusu **Levent Artüz** ve Boğaziçi Üniversitesi'nden Prof.Dr. **Barış Mater, Protokol** adını verdikleri, Sapanca Gölü ve çevresinin bugünkü durumunu değerlendiren ve çevre belediyelerin yetki ve sorumluluklarını belirten "kısa ve orta vadeli" bir çalışma programı oluşturdular.

Sözkonusu programa göre, göl kıyısına duvar çekmek, rıhtım yapmak, gölden kum çekmek, gölü doldurmak gibi faaliyetler durdurulup yasaklanarak, su çekmek ya da gölde motorlu kayık yüzdürmek gibi faaliyetler ruhsata ve izne bağlanacak. Bu ruhsat ve izinler ise ancak belediye başkanlarının onayı ile sözkonusu olacak.

Yetkililer Belediyeler Birliği kurulabilirse ve başarılı çalışmalar yapabilirse bunun Türkiye'nin her yanında benzer sorunlarla karşı karşıya bulunan yerel yönetimlere örnek olma şansı da olacağını vurguluyorlar.□

5 Eylül Susurluk Şenliği

SUSURLUK'TA BİR GÜN

■ Gülsüm Akyüz

Bandırma'dan Rahmi Aktaş telefon edip **"5 Eylül Susurluk Ayranı, Sanat ve Kültür Şenliği kapsamındaki imza gününe katılmanızı istiyoruz. Gelebilir misiniz?"** dediğinde oldukça heyecanlandım. Çünkü ilk görev yerim olan Susurluk'a yarım saat uzaklıktaki Kürse Köyü'ne, Balıkesir'e ilişkin sıcak duygularım, anılarım; ucu yıllar ötesine dayanan ve hâlâ süren dostluklarım vardı. Bir anlık ikircimden sonra (koşullarım nedeniyle) **"Evet"** dedim. **"Günü birlik de olsa gelmek isterim."**

5 Eylül salı günü saat 5.30'da kalkıp yollara düştüğümde çok değişik, karmaşık duygular içindeydim. Birkaç saatliğine de olsa **Balıkesir'de**ki arkadaşlarımı görebileceğimi, onlarla sohbet edebileceğimi düşünmek beni sevindiriyor, heyecanlandırıyordu. Bu sevinç, heyecan yol boyu sürüp gitti. Yolda ve Susurluk'a geldiğimde çevremdeki her şeye ilgiyle bakıyor, geçmişten ve bu günden tanıdık izler arıyordum.

Öğleye doğru ilçeye ulaşıp oradaki dostlarla tanışınca, sevinç ve heyecanımın onlarınkiyle çakıştığını gördüm. İlçede tam bir bayram havası vardı. Gerçekte 5 Eylül Susurluk'un kurtuluş günüydü. Bando-mızıka, davul-zurna, ulusal giysiler içindeki efeler, sık sık havaya sıkılan silahlar bu sevinci dışa vuruyordu. Tüm Susurluk canla başla, şenliğe katılıyor, sevinci paylaşıyordu.

Belediye'de, görevli kadınların ve genç kızların sıcak ilgisi karşıladı beni. Daha sonra sorumlu arkadaşla tanıştım. Emekli bir öğretmen olan Hanife Aslan ile birkaç sözcükten sonra hemen kaynaşıverdik. Balıkesir'deki Eğit-Der çalışmalarından söz etti. Arkadaşlarımı sordum. Etkin görev aldıklarını öğrendim. Sevindim, kıvandım. Kitap sergisinin olduğu parka doğru yürürken çalışmalardan, karşılaştıkları güçlüklerden, 1980 öncesi ve sonrası yaşadıklarından söz etti kısaca. Ülkemiz ilericileri üstünde estirilen baskı havasından Susurluk da nasibini almıştı kuşkusuz. Buna karşın, işte yine ayaktaydılar, başları dikti, gözlerinde haklı bir sevinç ve kıvanç vardı. 26 Mart seçimlerinden Susurluklu ilericiler, Susurluk emekçi halkı ezici bir üstünlük sağlayarak çıkmışlardı. Belediye Başkanı Tahsin Bozoğlu etkin, kültüre sanata ilgili bir kişiydi. (Gördüğüm kadarıyla yerel yönetim ilçedeki ilericilerle, dürüst kişilerle paylaşıp, hemen hepsini çalışma içine katabilmiş bir kişi aynı zamanda.) Bu nedenle, 5 Eylül kutlamalarının, Susurluk'un simgesi haline gelen ayran, kültür sanat şenliğine dönüştürülmesine karar verilmişti. Susurluk'ta ilk kez böyle bir şenlik yapılıyor; ilk kez imza günü, panel düzenleniyor; yazarlar, panele katılan konuşmacılar ilk kez böyle bir amaçla ilçeye geliyordu. Oldukça heyecanlandırdı bu sözler beni. Sevindim, kıvandım; o abartısız, övünmesiz yaptıklarını anlatırken. Sımsıcak duygular kapladı yüreğimi. Susurluk'a giden öteki arkadaşlar nasıl izlenimlerle ayrıldılar, bilmiyorum. Ama, kendi adıma orada kaldığım beş saat içinde yoğun heyecanlar ve sevinçler yaşadım. Susurluklu ilericilerin, gençlerin, öğretmenlerin sıcak ilgisi, içtenliği çepeçevre kuşattı, sardı beni. İlk kez kitap sergisi açılan, imza günü düzenlenen bir ilçede halkın kültüre sanata duyduğu bu susuzluk; kitaba, yazarlara, panele katılan konuşmacılara gösterilen yoğun ilgi unutulmaz sevinçler yaşattı bana, umutlarımı çoğalttı.

Şenlik kapsamında; geleneksel kurtuluş bayramı törenlerinin yanı sıra çeşitli yer ve saatlerde folklor gösterileri, resim sergisi, el sanatları sergisi, Ulusal Egemenlik konulu panel (Yön: Cumhuriyet Gazetesi'nden Sami Karaören; Konuşmacılar: Prof.Dr. Bahri Savcı, Prof.Dr. Aydın Aybay, Balıkesir Barosu Bşk. Av. Turgut İnal), Çevre Sorunları ve Sağlığımız konulu panel (yön: Eğitimci Reha İsvan; Konuşmacılar: Yeşiller Partisi Gen.Bşk.Celal Ertuğ, Susurluk Belediye Bşk. Tahsin Bozoğlu, Gazeteci Vedat Pekel), imza günü ve kitap sergisi (Necdet Şen, Oral Çalışlar, Gülsüm Akyüz), şehir stadyumundaki halk konseri (İlhan İrem, Kamil Sönmez, Hale Gür, Serap Mutlu Akbulut, Adem Gürlek Dans Grubu, Tolga Çandar), çocuk tiyatrosu, çeşitli yarışmalar vb. etkinlikler yer alıyordu. Ben oradan ayrıldığımda etkinlikler sürüyordu. Eski arkadaşlarımı görememiştim; ama tanıdığım yeni insanlar, kurduğum dostluklar, arkadaşlarımı görememenin üzüntüsünü unutturmuştu bana. Yüreğim sevinç ve umutla doluydu. Susurluklu ilericilerin; ülkemiz demokrasi hareketine; kendi çaba, inanç ve coşkularıyla bir ırmak gibi katılıp güçlendirdiğini gördüm. Kendime, insanlara olan güvenim, mücadele isteğim, yaşama sevincim arttı.□

1 Eylül Bakırköy'de de kutlandı

1 Eylül Dünya Barış Günü, Yeni Kuşak Dergisi ve **Bakırköy Belediyesi**'nin ortak katkılarıyla Bakırköy'de bir şenlikle kutlandı. Bakırköy Meydanı'nda açık havada düzenlenen şenliğe oldukça kalabalık bir izleyici topluluğu coşkuyla katıldı. Bakırköy Belediye Başkanı **Dr. Yıldırım Aktuna**'nın "barış" konulu bir konuşma yaptığı şenlikte, özgün müzik dinletisi, **Bakırköy Halkevi**'nin koro ve üniversite gençliğinin sorunları üzerine bir tiyatro gösterisi, "savaş" fotoğrafları konulu bir dia gösterisi yeraldı. **Bakırköy Gençlik ve Kültür Merkezi** gençlerinin de aktif çalışmalarıyla gerçekleşen gecede iki yıl önce yitirdiğimiz İHD üyesi **Didar Şensoy** da bir konuşmayla anıldı.□

MERCEK

Hazırlayan: Atilâ AŞUT

Batı Berlin'de "Behice Boran Sokağı"... Ya Türkiye'de?

10 Ekim 1987 tarihinde yurtdışında yitirdiğimiz **Behice** Boran'ın adı, çeşitli kadın gruplarının girişimi sonucu, **Batı Berlin**'de bir sokağa verildi. Edindiğimiz bilgiye göre, kent merkezindeki "Uhlandstrasse"ye **Behice Boran** adı verilirken, dünya sosyalist kadın hareketinin seçkin önderlerinden **Clara Zetkin** ve **Rosa Luxemburg**'un adları da öteki sokakları süsledi. Bu arada "Weltkugelbrunnen" olarak bilinen alan, Belediye Meclisi'nin kararıyla **"Dünya Kadınları Meydanı"**'na dönüştü...

Olayı öğrenince hem sevindik, hem hüzünlendik.

Hüznümüz içe dönüktü...

Çünkü, **Behice Boran**'ın anayurdunda, daha "değişik rüzgârlar" esiyordu...

Örneğin, 26 Mart'ta Ankara'nın **Keçiören Belediyesi**'nde "yerel iktidar"ı ele geçiren sosyal demokratlar, ilk iş olarak ne yaptılar, biliyor musunuz? **MHP** eğilimli bir gazetecinin adını, gösterişli bir törenle, ilçe sokaklarından birine verdiler! Kimin mi? Hani, Büyük Ankara Oteli'nde "ülkücüler arası" kanlı bir çatışmada "esrarengiz biçimde" yaşamını yitiren **"Türkiye"** gazetesinin muhabiri **Mevlüt Işık** vardı ya, işte onun adını!..

Başkent'te sosyal demokratlar bir "ülkücü"yü böyle onurlandırırken, "kapitalist" **Batıberlin'de** bir Türk komünistinin "sokak adı" olması çok **düşündürücü değil mi?**

Yeri gelmişken söyleyelim: Olaya, **"sağcılık-solculuk"** gibi dar bir açıdan yaklaşmıyoruz. Tam tersine, sokaklara adını verdiğimiz kişileri, kimselerin itiraz edemeyeceği "nesnel" ölçütlerle saptamak zorunda olduğumuzu belirtmek istiyoruz. Örneğin, "sağcıdır" diye **Peyami Safa** ya da **Necip Fazıl Kısakürek** adlarını görmezlikten gelmek ne denli yanlışsa, "solcu" oldukları için **Nazım Hikmet** ya da **Behice Boran**'a karşı çıkmak, o ölçüde anlamsızdır. Çünkü, dünya görüşleri farklı da olsa, bu kişiler "yapıtlarıyla" birer "değer"dirler.

Peki, **Mevlüt Işık** ya da **Gün Sazak** için aynı şeyleri söyleyebilir miyiz?

Amacımız ölüleri incitmek değil...

Ancak, demokrasi dışı akımların ve örgütlerin acı ve kanlı çağrışımlarına yol açan sokak adlarını -hele hele sosyal demokratların yönetimindeki yerleşim birimlerinde- görmek istemiyoruz.□

BİR, BU EKSİKTİ!..

Sungurlu'ya Polonya Şeref Madalyası

ANKARA (AA) — ANAP Genel Başkan Yardımcısı Oltan Sungurlu'ya, Polonya Adalet Bakanlığı "Şeref Madalyası" verildi. ANAP Genel Merkezi'ni ziyaret eden Polonya Büyükelçisi Miroslaw Palasz, Sungurlu'ya Adalet Bakanlığı sırasında, iki ülke arasındaki ilişkilerin ilerlemesindeki katkılarından dolayı madalya verdiklerini kaydetti. Oltan Sungurlu da "Bir toplum adaletten ayrılırsa ayakta durması mümkün değildir" dedi.

UNUTULMAMASI GEREKEN SÖZLER !

DÜZELTME

MERCEK'in geçen sayısındaki yazılarımızda da çeşitli dizgi yanlışları oldu. "El yordamı"yla anlaşılabilecekler üzerinde durmuyoruz. Ama, **"Karajan'ın Ölümü"** başlıklı yazıda öyle bir yanlışlık yapılmış ki, onu mutlaka düzeltmek gerekiyor. Biz, **Herbert von Karajan**'ın Berlin Filarmoni Orkestrası'nı **34** yıl "bir diktatör gibi" yönettiğinden söz etmiştik. Bu "34 yıl", nasıl olmuşsa, yazıda "bir yıl" diye çıkmış. Tarihsel bir gerçeği yanlış aktarmış olmamak için düzeltme gereğini duyuyoruz.□ **A.A.**

Bir köşe veya sütun istiyoruz

Türkiye'de politik meseleler geçmişten beri üst düzeyde bir azınlık tarafından tartışılır, konuşulur ve bunun sonucunda bir saptama yapılır. Somut koşulları bizzat yaşayan insanların bundan pek haberi olmaz. Yaşamın tüm acımasızlıklarını ve çelişkilerini üzerinde taşıyanların ve yaşamsal deneyimi olanların görüşüne yeterince önem verilmez. Durum böyle olunca, birdolu insan politik gelişmelerin dışında kalıyor.

.....

Adımlar'a bir önerimiz olacaktır. Şöyle ki, özellikle gelişen (gençlik) insanların görüşüne yeterince önem verememenin ve onlardan gereğince faydalanamamanın, toplumdaki suskunlukta payı yok mudur? Elbette ki vardır. İşte bundan dolayı, Adımlar'dan bir köşe veya sütun istiyoruz. Bu sütunda gençlerin, işçi emekçi ve köylülerin görüşleri, önerileri ve yazıları yayınlansın. Tabi yine son karar sizlerin. Herşeyin doğrusunu, güzelini yapacağınızdan kuşkumuz yok. Mutlu, demokratik bir Türkiye için, hep beraber el ele...□

Oyuklu köyünden bir grup genç

İlgi ve dayanışmanızı istemeye karar verdik

Aşağıdaki çağrımızı Adımlar okuyucusu dostlara duyurmanızı rica ediyoruz. İlgi ve dayanışmanıza şimdiden teşekkür eder, sağlık, esenlik ve başarılar dileriz.

Dostlar, ünlü 14 1ve 142. maddelerden dolayı hüküm giymiş, şimdilik iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıda insanlarız. Bir aksilikle karşılaşmazsak en erken tahliyecimiz 3 ay, en son tahliyecimiz ise 13 ay sonra duvarların dışındaki yaşama yeni baştan "merhaba" diyeceğiz.

......

Sizden bir ricamız isteğimiz olacak. Hani derler ya "isteyenin bir yüzü..!" diye. İşte bizler de onca çabalayıp, bunca sorunun altından kalkamayınca oturup, bilgili, yetkili, yetkisiz kimi makam, kişi ve kuruluşlarla, siz dostlara derdimizi anlatmaya, ilgi ve dayanışmanızı istemeye karar verdik. İlgili, bilgili, yetkili, yetkisiz kimi makam, kişi ve kuruluşlardan şimdiye dek, hiç bir ilgi göremedik. Ama sizlerden göreceğimize inanıyoruz; ne dersiniz?

Ağustos Genelgesi'nden kaynaklanan ve en doğal, en temel kişi hak ve özgürlüklerine, çağımızın gereklerine, insana aykırı olan yaşam koşullarımızın düzeltilmesi için ilgi ve dostça dayanışmanızı istiyor, bekliyoruz.

Ayrıca, koğuşumuza bir televizyon (kullanılmış ve siyah-beyaz olması tercih edilir) armağan etmenizi talep ediyoruz.

Bu konuda Adımlar'ımızın aracı olacağına inanıyoruz. B-19 Koğuşu adına...□

Ali R.DUMAN/Kapalı Ceza ve Tutukevi B-19/Konya

Adımlar politik yönden ağır geliyor

Dergiyi çıktığı ilk sayısından bu yana almaktayız. Ülkemizin politik yaşamında büyük bir eksikliği tamamlayan Adımlar dergisinin kişisel, politik kültürümüzü de tamamlamaya başladığı inancındayız. Ancak dergide büyük bir eksikliği dile getirmeden geçemeyeceğiz.

Adımlar'ın azımsanmayacak derecede bir işçi kitlesi tarafından okunduğunu hepimiz biliyoruz. Onun için diyoruz ki, işçilerin temel eğitimi olan, işçi sınıfı bilincini artıran konuların da dergide işlenmesi gerekir. Mesela, kapitalist düzenin nasıl çalıştığı, sömürünün, artı değerin nasıl meydana geldiği, hatta işçi sınıfı kültürünü artırıcı bir bulmaca neden dergide yer almasın?

Şu bir gerçek ki, Adımlar politik yönden çok arkadaşımıza ağır geliyor. Tabii ki, politik yazıların devamını istiyoruz. Ama, bunun yanında sınıf bilincini pekiştirici konuların da mutlaka işlenmesi gerektiği kanısındayız. Bu konular 1980 öncesi kitapçıklarda olduğu gibi işlenirse, işçi sınıfı içerisinde Adımlar dergisinin daha büyük bir kitle tarafından okunacağına eminiz.□

Bir grup işçi adına
Şerafettin KILIÇ/Lüleburgaz

Sendikal haklarımız için Eğit-Der'de örgütlenmeliyiz.

Günümüz dünyası hızlı bir gelişim ve değişim içerisinde. Eğitimin rolü üretici güçlerin gelişimi üzerinde etkisini gün geçtikçe daha da artırıyor. Özellikle "Bilimsel teknolojik devrim, öğretimin üretim sürecindeki önemini çok daha ön plana çıkarıyor. Bu anlamda eğitim, öğretim ve öğretmenin önemini daha iyi algılamak ve değerlendirmek gerekiyor. Bunun içinde öğretmenler üzerindeki baskıları, örgütsüz bırakma çabalarını anlamak güçleşmiyor.

Ancak her türlü baskıya rağmen, öğretmenler kurtuluşunun demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarıyla kazanılmasından geçtiğini çok iyi biliyorlar. Çünkü Türkiye öğretmeninin seksen yılı aşkın bir mücadele geleneği vardır. Her baskıcı dönemden sonra öğretmenler örgütlenmeyi başarmışlardır. 12 Eylül askersel darbesinden sonra öğretmenler tarihinin en uzun örgütsüz dönemini yaşamış 8 yıllık aradan sonra 16 Şubat 1988 günü Eğit-Der adı altında çalışan öğretmenlerin sadece onursal üye olabildiği bir dernek kurulmuştur. Eğit-Der 4 Şubat 1989 tarihinde olağan kongresini yaparak 33 ilde şube açmıştır. 18 bine yakın asil ve fahri üyesi vardır. Böylece kısıtlı da olsa örgütlenmenin önü açılmıştır. Şimdi önümüzde görevimizin ne olduğu şeklinde çok somut bir soru bulunmaktadır. Bugün örgütlü mücadele ile ilgili olarak belirgin iki eğilim vardır.

Birincisi; Eğit-Der'in örgütlü mücadeleye hiç bir katkısı olmayacağını, öğretmenin ekonomik, demokratik özlük ve meslek sorunlarını çözmede bir yararına inanmayan görüş.

İkincisi; Eğit-Der kuruldu, kongresini yaptı, şubelerde açılıyor bu nedenle işlevini tamamlamıştır. Artık bütün enerjimizi "grevli toplu sözleşmeli" sendikal hakkımızı almaya harcamalıyız anlayışı.

Sorunu doğru algılamak, bizi doğru çözüme götürecektir. Bu anlam da iki eğilimde bana doğru gibi görünmüyor. Yani Eğit-Der'e gerek yok diyen anlayışla, öğretmenin örgütlenme bilincini ve gerekliliğini ön plana çıkarmadan, belirli kazanımlar elde etmeden özlük ve meslek sorunlarını bir yana bırakarak "Grevli toplu Sözleşmeli" sendikal haklar doğrultusunda mücadeleye ağırlık vermek. Öyleyse ne yapmak gerekiyor? Elbetteki "grevli toplu sözleşmeli" sendikal mücadeleyi gözardı etmemeliyiz. Ancak öğretmenlerin ekonomik sorunları, özlük ve meslek sorunları doğrultusundaki önemli ve güncel sorunları da elde etme doğrultusundaki önemli ve güncel sorunları da elde etme doğrultusundaki çabalarımızı ertelememeliyiz. Yani biri diğerinin önüne koymamalıyız.

Şu anda elimizde olan tek silahımız EĞİT-DER'dir. Sendika kurma yakın gelecekte olanaklı görünmemektedir. Bu amaçla elde edilecek kazanımlar örgütlü mücadele bilincini ön plâna çıkaracaktır. İster istemez insanlar daha ileri örgütlülük isteyeceklerdir. Sendikal haklar gündeme gelecektir. Bugün için de, kamu kesiminde çalışan memurlarla ortak paneller, açık oturumlar düzenlenmeli, yürüyüş ve mitingler örgütlenmelidir. Parlamentoya ve yetkili organlara mektup ve telgraf eylemleri düzenlenmelidir.

Bu ve benzeri etkinlikler hem toplumsal baskı aracı olacak, hem de insanları demokrasi mücadelesine çekmede araç olacaktır.

"Grevli Toplu Sözleşmeli" sendikal haklarımızı almak için EĞİT-DER de örgütlenmeliyiz. Daha iyi yaşayabilmek ve güzel bir gelecek için tüm öğretmenler el ele haydi görev başına!□

Necmi KURU

Yılmaz Güney ölmedi, yaşıyor

Onu en son kez 21 Nisan 1984'de görmüştüm... Ardından 'hasta olduğu' haberi geldi... Ve bir 9 Eylül günü, gözleri yumruk yumruk şişmiş bir sürgündaşım 'kara haberi' verdi...

"Çok üşüyorum, beni Komünarların battaniyesine sarın" demiş, Yılmaz Güney. Elim ayağım buz kesmiş, 'anan öle ölüm' dediğimi anımsıyorum... Yıl 1984'dü.

Anımsıyorum, binlerce insan 'tek bir yürekte tek bir yumruk' gibi, sonsuz bir acıyla, ama o sonsuz acıdan da büyük bir öfke ve umutla, onu komünarların battaniyesine sardı... Ağlamak ayıp mıdır? Ya da bir zaaf olarak yorumlanır mı? Ben orasını bilemiyorum ama, binlerce kişi birbirinden farksız, kaçamak kaçamak gözlerini sildi, kimselere göstermemek kaygusuyla...

* * *

O demişti: "Acılı ve zor günler göreceğiz. Yaşanmış acılardan daha baskılı günler göreceğiz. Başarısızlıklara, geçici yenilgilere uğrayacağız. İhanetler, kahpelikler göreceğiz. Bütün bunlar ve benzeri olumsuzluklar faşizmi yerle bir etmemizi engellemeyecektir..." "Onlar zulmün ve vahşetin, inancı insan onurunu yok edebileceğini sanan onlar, tarihin şaşmaz akışı önünde durabilecekler mi?.. Duramayacaklar... Bu kan ve zulüm yenilecek bir gün.." "..Önümüzdeki günler, ezilenlerin saltanatlarının yıkıldığı, emekçilerin kendi iktidarlarını kurduğu bir dünyaya hazırlık yapmaya sıvanacakların zaferlerine tanık olacaktır. Ezilenlerin boyunlarındaki esaret zincirlerini parçalayarak kuracakları dünya; tüm insanlığa mutluluk getirecektir.."

Diyeceklerimizi 'son'larsak: Devrim mücadelesi tarihimizin bilge halk kahramanlarından birisi olarak; ölümsüz ölümü el kapılarında kucaklayıp, komünarların battaniyesine Pere-Lachesse'de sarınan o; **ölmedi, yaşıyor, savaşıyor...**

Hem de aynı umut ve inançla, direngen devrimciliğinden bir milim bile gerilemeden ve de "ileridedir yaşanacak günlerin en güzelleri" bilinciyle, o; **ölmedi, yaşıyor, savaşıyor...**□

Temel DEMİRER-Paris

adımlar

Temsilcilikler
YURTİÇİ

Koordinatörler İstanbul-Taner Renda, Abidin Sökmen, Emin Turan, M.Ata Uçum, Haydar Yılmaz Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok., Selimbey İşhanı No: 8/12 Çemberlitaş Tel: 516 23 27 ✱ Ankara-Gürbüz Özaltınlı, Ziya Yavuzeş Sağlık 1 Sok No: 9/9 Sıhhiye ✱ İzmir-Birol Aslantürk, Sami Çelik, İsmail Doğaner, Gür Hazer ✱ Trakya-İ.Can Dinl ✱ Adana-Ömer Uz-İnönü Cad. Aydın İşhanı Asma Kat: 5 No: 607 □ Taşova/Amasya-Ömer Ünal-Ballıca Köyü □ Antakya-Ferit Lif-Saray Cad. Gedikoğlu İşhanı No: 17/1 □ Bandırma/Balıkesir-Mehmet Aydın-Kaşif Acar Cad. Durnalar Pş. No: 36/4 □ Bursa-Necdet Fazoğlu-Hacılar Mah. Eceler Sok. Sema Apt. No: 1/1 □ Gaziantep-Halat Şanarlı-Bey Mh. Abdullah Edip Cd. No:12/2 □ Bakırköy-Hamdi Eşkioğlu-Vahap Ünsever-No: 38/7 Tel: 542 41 07 □ Bayrampaşa-Selahattin Sabırlı-Hayrettin Altıncevahir-Yenidoğan Mah. Numunebağ Cad. No. 36 □ Beykoz-Ahmet Özgür-İsmail Yıldız-Kayabaşı Sok. No. 17 Paşabahçe □ Eminönü-Salih Karabayrak, Yeşil Tulumba Sok. No: 56 □ Kadıköy-Erol Karabey-Ali Şimşek-Osmanağa Mah. Reşit Efendi Yeni Yol Sok. No: 1/3 □ Kartal-Hamit Akıncı-Mehmet Malkaç-Yukarı Mahalle Yanlış Sok. No: 11/3 B Blok Tel: 374 32 44 □ Şişli-Müslüm Erdal-Mahmut Doğan-İzzetpaşa Mah. Deniz Sok. No: 5/3 □ Ümraniye-Ali Şen-Alemdağ Cad. No: 53/C □ İzmir-Mustafa Karakuş-Vedat Peksel-869.Sok. 1471 Sok No: 45/3 Alsancak Tel: 22 67 83 □ Denizli-Atilla Erenler-Doktor Cad. Mavitaş İşhanı Kat: 3 Tel: 366 20 □ Diyarbakır-Mustafa Dağcı-İsfendiyar Eyüboğlu-Mehmet Karabulut-Salih Şimşek-İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat: 4 No: 32 Tel: 427 32 □ Kocaeli-Nevzat Cingirt-Ali İhsan Kayalar-Ömerağa Mah. Salkım Sok. Ekşiler Han Kat: 2 Tel: 14 42 28 □ Malatya-Armağan Barışgül-Cezmi Kartay Cad. Yıldız Han Kat: 3 No: 52 □ Manisa-Ramazan Tütüncü-Kuyulalan Mah. Erler Cad. No: 113/B □ Muğla-Necati Demirel-Özcan Özgür-Belediye İşhanı No: 215 Kat: 2 Tel: 6387 □ Sakarya-Hayri Çiftler-Kavaklar Cad. Sürekçioğlu İşhanı Kat: 1 No: 39-40 □ Çerkezköy/Tekirdağ-Hüseyin Öztürk Gazi Mustafa Kemal Mah. Edip Sok. □ Zonguldak-Öner Güven-Ahmet Öztürk-Alemdar Cad. Ömeryiğen İşhanı Kat: 5 D: 5

YURTDIŞI

Genel Koordinatör: Veysi Sarısözen □ F.Almanya-Aydın Şenesen-Moltke Str. 45 4100 Duisburg Fax: 203 339229 Tel: 203 340395-Güney Bölgesi-Nejat Yalçın Sulzbacher Str. 19 8500 Nürnberg Tel: 911 555289 □ B. Berlin-Yalçın Taş-Donau Str. 104 1 Berlin 44 □ Avusturya-Halil Erdem-Mittelsteig 7/19 A-1040 Wien Tel: 222 5667445 □ Belçika-Turgay Çelikörs-Chee d'Alsemberg 455 1180 Bruxelles Tel: 322 345 1076 □ Danimarka-Ayşe Coşkun-Dyringparken 122.2 th. 2650 Brondy Str Tel: 452 544262, Fransa-Hayri Ata-57, Rue de la mare 75020 Paris Tel: 331 43493639 □ Hollanda-Semra Ulusoy-Mexico Dreef 229 3563 Utrecht Tel: 030 623029 □ İngiltere-Cahit Baylav-6 Stoke Newington Road N 16 7XN London Fax: 1-9231902 □ İsveç-Salih Saman-C.O.Köylüoğlu-Visbringen 42 NB 163/73 Spanga Tel: 36 6311 □ İsviçre-Hasan Demircan-Postfach 56 5814 Sormenstrof, Tel: 4157 271971 □ Kıbrıs-Zeki Erkut-19 Necmi Avkıran Sok. Lefkoşa Tel: 520 75407 □ Yunanistan-Gülenay Öztürkçü-00301 2285148 Rizou Neroulou 11141 Galatsi-Athens Tel: 19 552929

Abone Koşulları

Abone olmak için aşağıda belirtilen abone bedelini, "Su Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş. Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi, Hesap No: 1066904"ya yatırmanız ve banka dekontu fotokopisini, "Adımlar Gazetesi, Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4, Sultanahmet-İstanbul" adresine bildirmeniz yeterlidir.

Abone Fiyatları
Altı Aylık
Yurtiçi 15 bin TL
Yurtdışı (Avrupa) 30 DM
Yıllık
Yurtiçi 30 bin TL.
Yurtdışı (Avrupa) 60 DM
Tek Gazete Fiyatı
Yurtiçi 1500 TL.
İngiltere 1 Sterlin
Diğer Avrupa Ülkeleri 3 DM
İlan Koşulları
Siyah Beyaz: 10 bin TL. (sütun/cm)

adımlar

Su Basın Yayın ve Ticaret A.Ş. Adına Sahibi: **Şefik Çalık** ☐ Genel Yayın Yönetmeni: **Umur Coşkun** ☐ İşletme Müdürü: **Atilla Tanılkan** ☐ Yazışleri Müdürü: **Semih Gümüş** ☐ Yayına Hazırlayanlar: **Füsun Öztürk Baysan, Haluk Tan İpekçi, Nurettin Pirim, Sadettin Yumuşak, Semih Gümüş** ☐ Yönetim Yeri: Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4 Sultanahmet-İstanbul Tel: 516 11 79 Fax: 516 11 79 ☐ Ankara Temsilcisi: **Özcan Kesgeç** ☐ Ankara Büro: Marmara Sok., No: 16/16, Sıhhiye Tel: 135 36 08 Fax: 135 36 08 ☐ Ofset Hazırlık: Ekol 522 77 76 ☐ Baskı: Son Havadis Web Ofset 575 35 60 ☐ Dağıtım: GAMEDA ☐

Avukat Erşen Sansal

"TÜRKİYE'DE SORGULAMA YÖNTEMİ DEĞİŞMEK ZORUNDA"

Türkiye ve dünya kamuoyunun sürekli çabaları sonucu, gözaltı süresinin kısaltılması ve polis sorgusunda avukat bulundurulması gibi değişiklikler, hükümet gündemine girdi.

Adımlar (Ankara)-Edindiğimiz bilgilere göre sorgulama ve ceza yöntemleriyle ilgili kimi "yumuşatma" çalışmaları, Adalet Bakanlığı'nda "sonuç aşaması"na gelmiş bulunuyor. Çalışmaların odak noktasını, "Hazırlık soruşturmasında avukatların da hazır bulunması" ve "Gözaltı süresinin kısaltılması" gibi iki temel konu oluşturuyor. Nitekim, son günlerde Adalet Bakanı **Oltan Sungurlu** ile Devlet Bakanı **Ali Bozer**'in art arda yaptıkları açıklamalar, bu hazırlığın "Hükümetin istemiyle" yapıldığını ortaya koyuyor.

Kuşkusuz, bu noktaya kolay ve "kendiliğinden" gelinmedi. Demokrat kamuoyumuzun ve uluslararası demokrasi güçlerinin baskısı, sonunda ANAP hükümetini böyle bir "değişikliğe" zorladı.

Bilindiği gibi Türkiye'de 1980 askeri darbesinden sonra yaşanan "sorgulama" yöntemleri, "12 Eylül Hukuku"nun insan haklarını ayaklar altına alan en kaba uygulamaları arasında yer aldı. Ayrıca, gözaltı süresinin uzunluğu ve poliste sorgulanan insanların her türlü hukuksal güvenceden yoksun bulunmaları, geçmişte kamu vicdanını sızlatan ve düzeltilmesi olanaksız nice "adli hata"nın da kaynağını oluşturdu.

Bağlı bulunduğumuz uluslararası sözleşmelerin öngördüğü evrensel hukuk normlarıyla bağdaşmayan bu uygulamaların son bulması ve ülkede "hukukun üstünlüğü"ne dayalı yeni bir adalet anlayışının egemen kılınması için yıllardan beri savaşım veriliyor. Barolar, İnsan Hakları Derneği, öteki meslek kuruluşlarının yanı sıra demokratik parti ve kurumların katkıları ve dünya kamuoyunun desteğiyle, bu çabalar artık "sonuç verme" aşamasına gelmiş bulunuyor. Türkiye'de "sorgulama" yönteminin "yumuşatılması"na ilişkin önlemler, artık hükümetin gündemine girmiş durumdadır. Buradan geri adım atmak, ANAP iktidarı için çok güçtür. Meclis'te çoğunluğa sahip olan ANAP Grubu'nun, önümüzdeki çalışma döneminde TBMM'ye bir "yasa önerisi" sunması sürpriz olmayacaktır.

Bu konuda, Ankara DGM'de bakılmakta olan **Nihat Sargın-Haydar Kutlu Davası**'nın avukatlarından **Erşen Sansal**'ın görüşüne başvurduk. Avukat Erşen Sansal, aynı zamanda Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'a, yurda dönüşlerinden sonra, gözaltında tutuldukları 10 gün süre içerisinde, işkence ve insanlık dışı kötü muamele yapıldığı nedeniyle Strasbourg İnsan Hakları Avrupa Komisyonu'na iletilen ve halen bu Komisyon'da incelenmekte olan davayı izleyen avukatlardan da birisi. Avukat Sansal, 11 Mayıs 1989 günü İnsan Hakları Avrupa Komisyonu'nda yapılan duruşmaya, Avukat **Güney Dinç** ile birlikte, Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun avukatı olarak katılmıştı.

— İnsan Hakları Avrupa Komisyonu'nun Haydar Kutlu ve Nihat Sargın ile ilgili aldığı kararı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu kararın Türkiye Hükümeti üzerinde bir etkisi olacak mıdır?

Sansal: Strasbourg İnsan Hakları Avrupa Komisyonu'ndaki dava, birçok bakımlardan önemli bir davadır. Bu dava, bireysel başvuru yolu ile, bir uluslararası yargı kuruluşuna, Türkiye'den götürülen ilk davadır. Başvurumuz, Komisyon tarafından, gerek İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, gerekse Komisyon İç Yönetmeliği hükümlerince incelenmiş ve "kabul edilebilir" bulunmuştur. Bu karar, daha duruşmanın yapıldığı gün, 11 Mayıs 1989 günü, Komisyon Sekreterliği'nin bir açıklaması ile kamuoyuna duyurulmuştu. Her ne kadar bizim basınımız bu konuya pek ilgi göstermediyse de, konu yabancı basında genişçe yer aldı. Uluslararası bir yargı kuruluşunda bakılan davanın, geçmişteki uluslararası davalar kadar önem taşıdığına inanıyorum. Komisyonun verdiği kabul edilebilirlik kararının daha şimdiden, Türkiye demokrasisi için, Türkiye'deki işkence için ve Kutlu-Sargın Davası için çok önemli olduğu kuşkusuzdur. Bu suretle bu davanın, demokrasinin yanı sıra insan hakları açısından da, Türkiye için büyük bir önem taşıdığı açıktır. Çünkü davanın konusu, Türkiye'deki işkencedir. Öte taraftan, Türkiye için yeni bir yol açılmıştır. Bireysel başvuru hakkının çalıştırılabilir bir hale gelmesi, olumlu örneklerle gelişme gösterecektir.

— Bu nasıl bir karar?

Sansal: Kararı olduğu gibi aktarayım: "Dilekçeler, iki türk siyasi şahsiyetinin gözaltında bulundurulma koşulları konusundadır. Dilekçeler, Sözleşmenin 5. madde, 1. paragrafı (yakalamanın yasallığı), 5. madde, 3.paragrafın (tutukluluğun yasallığı hakkında kısa sürede karar verilmesini isteme hakkı) ve 3. maddesi (işkencenin, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelenin yasaklanması) açısından ortaya çıkan problemlere ilişkindir. Duruşma sonucunda, Komisyon dilekçeyi görüşmüş ve kabul edilebilir bulmuştur." Esasen bu konuda **Adımlar**'ın 5.sayısında Sayın Güney Dinç'in yaptığı açıklamalar konuyu yeterince aydınlatmıştır.

— Bundan sonraki gelişmeler ne olabilir?

Sansal: Bundan sonraki gelişmeler, 400 milyonluk Avrupa insanının ortak hukukunun deyimiyle, "dostane 'çözüm" yolundan geçiyor. Eğer bir dostane çözüm bulunmazsa, Komisyonun kararı doğrultusunda bir sonuca ulaşılacak. Komisyonun kararları bir yaptırım gücü taşımıyor, ama uygulamada 34 yıldır görülen durum, bir kararlılık kazanmış gibi. Yani İnsan Hakları Sözleşmesine imza atmış olan bir devletin, bu taahhüdüne aykırı hareket ettiği bütün dünyaya ilan edilecek. Artık buna karşı hükümetin geçerli bir savunma yapması olanağı da yok. Bunun bir hükümeti uluslararası ilişkiler bakımından ne kadar zor bir duruma sokacağını siz takdir edin.

Sansal, hazırlık soruşturmasına avukatın katılabilmesinin çok önemli olduğunu vurguluyor.

— Dostane çözüm konusunda bir önerilde bulundunuz mu?

Sansal: Bu davanın, hukuk, insan hakları ve demokrasi için büyük önem taşıdığını belirtmiştim. Elbette önerilerimiz olacak. Müvekkillerimiz Nihat Sargın ve Haydar Kutlu, yalnız kendileri açısından sonuç yaratacak bir çözüme hiçbir şekilde taraftar değiller. Biz de aynı şekilde düşünüyoruz. Bu çözüm, ortak düşüncemize göre, Türkiye'de demokrasi ve insan hakları için "kalıcı" bir çözüm olmalıdır. Davanın konusu, müvekkillerimizin 19 gün gibi bir süre gözaltında tutulmaları, bu süre içinde avukatları dahil, hiç kimse ile görüştürülmemeleri ve kendilerine işkence yapılmasıdır. Bu konudaki başvurumuzun dayanağı iddialarımız, çoğunluğu kanıtlanmış olarak "kabul edilebilir" bulunmuştur. Müvekkillerimiz ve biz, şimdi dostane çözüm aşamasını, en gerçekçi ve akılcı şekilde değerlendirmek istiyoruz. Gerek gözaltı süresi ve koşulları, gerekse gözaltı süresinde, yani hazırlık soruşturmasında, soruşturmaya avukatın katılması konusunda önerilerimiz, isteklerimiz olacaktır. Zaten bunlar, Türkiye hükümetinin de imzası bulunduğu İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin gereğidir.

— O halde, deminki sorumuzu tekrarlayalım. Kutlu-Sargın Davasında, Strasbourg İnsan Hakları Komisyonu'nun 11 Mayıs'ta aldığı kararın Türkiye hükümeti üzerindeki etkileri nelerdir?

Sansal: Bu etkiler daha şimdiden görülmüştür. Son zamanlarda ortaya çıkan belirtiler bunun çok açık kanıtlarıdır. Strasbourg'daki dava, demin ifade ettiğim gibi, demokrasi, insan hakları ve hukukun gerekleri bakımından çok önem taşıyor. Ama davadaki karşı taraf için hepsi bundan ibaret değil. Türkiye hükümeti başka şeyleri de hesaba katmak durumunda. Çünkü Avrupa Konseyi'nin üyesi olan 22 devlet, bu tavrı dikkatle gözlemliyorlar. Olay çok açık ve somut bir olaydır. Nihat Sargın ve Haydar Kutlu ile Türkiye hükümeti, 23 ülkenin yargıçları önünde, eş değerde ve eş düzeyde savunma haklarını kullanıyorlar. Birinci raund bitti. Sonuç demin dediğim gibidir. Dava, Türkiye hükümeti için bir sınava dönüşmüştür. Türkiye hükümeti, bu olayın kendisine neler getireceği veya neler götüreceği ile ilgili hesabını yapmış olmalıdır. Yapmadıysa da yapmalıdır. Çünkü AT'ye tam üyelik başvurusunu yapan, bizzat Türkiye'dir. Bildiğimiz kadarıyla AT böyle bir başvuru yapılmasını zorlamamıştır. Şu halde bu başvurunun ardından, başvurunun gerekleri ile ilgili tavrı göstermek hükümetin yükümlülüğüdür. İşte sözünü ettiğimiz etkiler, bu nedenle somut olarak görülüyor. Bunu izninizle biraz açmak istiyorum.

Gerek Adalet Bakanı Sungurlu, gerekse Devlet Bakanı Bozer, hazırlık soruşturmasına avukatın katılması ve gözaltı süresinin -deyim yerindeyse- kısaltılması konusunda görüş açıkladılar. Üstelik son günlerde bu görüşler sıkça yinelendi. Bu açıklamalara neden gerek görülüyor? DGM'lerin geniş yetkilerle donatıldığı, hâlâ sıkıyönetim mahkemelerinin ölüm cezaları verdiği, her gün bir yığın insanın işkenceye çekildiği bir zamanda, elbette,bu açıklamalar sebepsiz değil. Bu açıklamalar, hükümetin ne tür bir "dostane çözüm" beklentisi içinde olduğunu, ya da İnsan Hakları Avrupa Komisyonuna, sorunu çözmüş izlenimini vererek giderken nasıl bir tutum yeğlediğini gösteriyor. Kuşkusuz ki, bu yaklaşımlar, bir çözüm değil. Çünkü gözaltı süresi, bundan 28 yıl önce 1961 Anayasası'nda, bireysel veya topluca işlenmiş suç ayrımı yapılmaksızın 24 saat olarak belirlenmişti. C.M.U.K. ise daha 1936 yılında bu süreyi, en geç ertesi gün (yani 24 saat) olarak belirlemişti. Şimdi aradan 53 yıl geçti. Ulaşım ve iletişim olanakları kaç kat gelişti, fakat gözaltı süresi şimdi 15 güne kadar uzayabiliyor. Özellikle Adalet Bakanlığı asgari süreyi -1982 Anayasasına rağmen- 1 günden başlatıyor. Fakat bütün bunlara karşın, Adalet Bakanlığı, gözaltı süresini "indirmek"ten söz ediyor, bunu demekten geri kalamıyor. Durum açık. Ancak Adalet Bakanlığı bir ödün tutumu göstermek istiyor. İnsan Hakları Avrupa Komisyonu bunu kabul edecek midir? Hiç sanmıyoruz. Çünkü bunun gerçekte ne olduğunu Komisyona anlatacağız. Komisyon, İngiltere hükümeti ile ilgili bir kararında, üstelik toplu işlenmiş bir suç için, 4-6 saat arasında değişen sürelerle gözaltında tutmayı, sözleşme hükümlerini ihlâl saymıştır. Ancak bu ödün tutumları, anlatmaya çalıştığım gibi, Strasbourg İnsan Hakları Avrupa Komisyonu'ndaki, Sargın-Kutlu Davasının yansımalarıdır.

Öte taraftan hazırlık soruşturmasına avukatın katılabilmesi, elbette çok önemli ve yararlıdır. Hazırlık soruşturmasında avukatın inisiyatifinin bulunması, işkenceyi önlemede en etkin yöntemlerden biridir.

İçtenliği ne kadar tartışma götürür olursa olsun, bu bir ödün tutumudur ve hükümet biraz da uluslararası yargı kuruluşlarının önünde, özellikle şimdi geldiği "dostane çözüm" aşaması nedeniyle bu ödünlere yaklaşmak zorundadır. ☐